

O složenim imenicama u engleskom i bosanskom jeziku: crtice iz teorije i prakse

Melisa Okičić
Elma Durmišević

Melisa Okičić, Elma Durmišević

O složenim imenicama u engleskom i bosanskom jeziku: crtice iz teorije i prakse

Izdavač

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

*Glavna urednica Redakcije za izdavačku djelatnost Univerziteta u Sarajevu –
Filozofskog fakulteta*

Prof. dr. Sabina Bakšić

Za Izdavača

Prof. dr. Adnan Busuladžić, dekan

Recenzenti

Prof. dr. Nejla Kalajdžisalihović

Prof. dr. Amela Ljevo-Ovčina

Lektura i korektura

Autorice

Dizajn korica

Melisa Okičić

DTP

Narcis Pozderac

Elektronsko izdanje

ISBN 978-9926-491-78-9

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH
pod ID brojem 69992966

Melisa Okić – Elma Durmišević

**O SLOŽENIM IMENICAMA U ENGLESKOM
I BOSANSKOM JEZIKU: CRTICE IZ TEORIJE
I PRAKSE**

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Sarajevo, 2026.

SADRŽAJ

Predgovor	7
Uvod	9
Popis tabela	11
SLAGANJE U ENGLESKOM JEZIKU.....	12
Engleski kao analitički jezik	12
Definicija engleskih složenica	13
O kriterijima analize engleskih složenica	14
Semantički kriterij	15
Morfološki kriterij.....	16
Sintaksički kriterij.....	18
Ortografski kriterij	20
Razlika između imeničke sintagme i složenih imenica	21
Kriterij 1: Generičko značenje zavisnog elementa	21
Kriterij 2: Fonološka kohezija	21
Kriterij 3: Morfološka kohezija	22
Kriterij 4: Sintaksička kohezija	22
Kriterij 5: Proširivanje (modifikacija) zavisnog elementa.....	22
Kriterij 6: Zamjena upravnog člana anaforičkim izrazom	23
Kriterij 7: Pomicanje zavisnog elementa na početak rečenice	23
Kriterij 8: Koordinaciona elipsa	24
SLOŽENE IMENICE U ENGLESKOM JEZIKU:	
STRUKTURA I VRSTE	25
Endocentrične složene imenice	25
Korijenske složene imenice	26
Sintetske složene imenice	28
Složene koje nastaju nizanjem tri i više imenica.....	31
Niz od tri imenice (I-I-I)	32
Niz od četiri imenice (I-I-I-I)	33
Niz od pet imenica (I-I-I-I-I)	34
Niz od šest i više imenica.....	38
P-I složene (pridjev + imenica)	39

Egzocentrične složenice	40
SLAGANJE U BOSANSKOM JEZIKU	43
Bosanski kao sintetički jezik	43
Tvorba riječi u kontekstu drugih lingvističkih disciplina	45
Tvorbeni postupci vs. tvorbeni načini	47
Slaganje kao tvorbeni postupak	50
Tvorba složenica	51
Kriteriji analize složenica	52
Klasifikacija složenica	53
SLOŽENE IMENICE U BOSANSKOM JEZIKU:	
STRUKTURA I VRSTE	56
Složene imenice u bosanskom jeziku	56
Tvorbeni kriterij	56
Morfološki kriterij	66
Sintaksički kriterij	77
Semantički kriterij	79
PRIJEVODNI EKVIVALENTI ENGLESKIH SLOŽENIH IMENICA ...	81
Prijevodni ekvivalenti endocentričnih složenih imenica	81
Prijevodni ekvivalenti endocentričnih engleskih složenica koje nastaju nizanjem imenica	84
Prijevodni ekvivalenti engleskih radnih titula koje nastaju nizanjem imenica	86
Prijevodni ekvivalenti egzocentričnih složenih imenica	90
Neka zapažanja o utjecaju engleskog na bosanski i preuzimanje tvorbenog modela izraza nastalih nizanjem imenica	91
Zaključak	97
Popis literature	99
Imenski indeks	106
Predmetni indeks	108
O autoricama	110

Predgovor

Ova knjiga nastala je s ciljem približavanja tematike iz oblasti tvorbe složenica u engleskom i bosanskom jeziku, s posebnim fokusom na kontrastivne razlike između ovih dvaju jezika i analizu složenih imenica. Namijenjena je prvenstveno studentima, nastavnicima, ali i svima koji su zainteresirani za ovu temu.

Raspravu o složenim imenicama u engleskom i bosanskom jeziku odabrale smo kao temu ove knjige iz nekoliko razloga. Prije svega, kada je riječ o tvorbi složenica, odnosno slaganju, između engleskog i bosanskog jezika postoje velike razlike. U engleskom jeziku slaganje je veoma čest način tvorbe novih riječi, za razliku od bosanskog jezika, u kojem slaganje nije naročito zastupljen tvorbeni obrazac. Ovakva jezička situacija posebno dolazi do izražaja u procesu podučavanja engleskog jezika, pri čemu svi mi koji nismo izvorni govornici često imamo osjećaj da ono što smo rekli ne zvuči sasvim prirodno na engleskom jeziku.

Razlog tome leži u značajnim kontrastivnim razlikama između engleskog i bosanskog jezika, koje su u ovoj knjizi postavljene u središte analize. Dodatni poticaj za pisanje ove knjige proizašao je iz činjenice da se, prema saznanjima autorica, na našim prostorima nedovoljan broj studija ovog tipa bavi kontrastivnom analizom slaganja iz ugla praktične primjene kontrastivnih razlika u nastavnom procesu.

Ova knjiga zamišljena je kao kompilacija najvažnijih informacija i zaključaka utemeljenih na relevantnom teorijskom okviru¹ te na istraživačkom i predavačkom iskustvu autorica, svaka iz vlastitog naučnog polja djelovanja – anglistike i bosnistike. Imajući u vidu da je slaganje veoma široka oblast, ova knjiga

¹ Pod kojim se podrazumijevaju tradicionalni opisi složenih imenica budući da ova knjiga ima aplikativnu primjenu i ne bavi se propitivanjem postojećih teorija i klasifikacije složenih imenica.

bavi se isključivo složenim imenicama u engleskom i bosanskom jeziku. Što se tiče engleskog, u fokusu analize su isključivo najfrekventniji tipovi složenih imenica, bez diskusije o graničnim slučajevima. S druge strane, u bosanskom jeziku granični slučajevi nisu izuzeti iz diskusije s obzirom na specifičnu razliku slaganja u bosanskom i engleskom jeziku.

Knjiga se sastoji od šest glavnih poglavlja. U prvom poglavlju govori se o fenomenu slaganja u engleskom jeziku, nakon čega se u drugom poglavlju detaljno razmatraju tipovi složenih imenica u engleskom jeziku. U trećem poglavlju fokus je na slaganju u bosanskom jeziku, dok se u četvrtom detaljno govori o tipovima složenih imenica u bosanskom jeziku. Peto poglavlje posvećeno je načinima realizacije engleskih složenih imenica u bosanskom jeziku, pri čemu se posebna pažnja usmjerava na strukturu prijevodnih ekvivalenata. Na samom kraju, odnosno u šestom poglavlju, govori se o jezičkoj interferenciji, odnosno o važnom utjecaju engleskog jezika na bosanski, kao i o pojavama izraza poput *tepih-centar*, *Sarajevo osiguranje*, *Sarajevo Film Festival* i sl.

Knjiga završava zaključkom u kojem su sistematizirana najvažnija zapažanja i date preporuke za upotrebu nekih od ponuđenih smjernica u podučavanju, ali i u daljnjem izučavanju slaganja u engleskom i bosanskom jeziku.

Posebnu zahvalnost dugujemo uvaženim recenzenticama, čiji su pažljivi komentari i konstruktivne sugestije u velikoj mjeri obogatili i unaprijedili prvobitnu verziju ovog rukopisa. Prof. dr. Nejli Kalajdžisalihović, vanrednoj profesorici na Odsjeku za anglistiku Univerziteta u Sarajevu – Filozofskog fakulteta, zahvaljujemo na izuzetno vrijednim sugestijama u vezi s prijevodnim ekvivalentima engleskih složenih imenica, kao i na svim dodatnim komentarima koji su doprinijeli jasnoći, preciznosti i ukupnom kvalitetu rukopisa.

Prof. dr. Ameli Ljevo-Ovčina, vanrednoj profesorici na Odsjeku za slavenske jezike i književnosti Univerziteta u Sarajevu – Filozofskog fakulteta, zahvalne smo za pažljivo čitanje ove knjige, kao i na komentarima koji se odnose na jezičku, a pogotovo tvorbenu interferenciju dvaju jezika, te na slaganje kao tvorbeni postupak u bosanskom jeziku.

Autorice

Uvod

Složenice su, najjednostavnije rečeno, morfološke tvorevine koje nastaju kombinacijom najčešće dviju riječi, a tvorbeni postupak kojim složenica nastaje zove se slaganje ili kompozicija (engl. *compounding, composition*). Ovisno o tome o kojem je jeziku riječ, složenice mogu biti manje ili više zastupljene, a o ovoj pojavi se u stručnoj lingvističkoj literaturi govori iz ugla jezičke produktivnosti (engl. *productivity*). Kada je riječ o engleskom jeziku, tvorba složenica ističe se kao izuzetno produktivan proces tvorbe novih riječi, a složene imenice ubrajaju se u najzastupljeniji tip složenica. Složenice se, općenito uzevši u obzir, u engleskom jeziku pišu i kao odvojene riječi, i kao riječi s crticom (polusloženice), i kao jedna riječ. Primjeri takvih složenica bili bi: *ice cream, writer-producer, doghouse* itd.

S druge strane, kada je riječ o bosanskom jeziku, tvorba složenica nije naročito zastupljena, što znači da složenice nisu tipične tvorenice u bosanskom jeziku. U bosanskom jeziku složenice se, općenito uzevši u obzir, najčešće realiziraju kao jedna riječ, zatim kao polusloženica te akronim, naprimjer: *vatrogasac, ribolov, spomen-ploča, STUFEK*.

Imajući u vidu ovakvu jezičku situaciju, u ovoj knjizi ćemo pokušati pojasniti razloge i uzroke zbog kojih dolazi do razlika u pogledu tvorbe složenica u engleskom i bosanskom jeziku, pri čemu ćemo se posebno fokusirati na složene imenice. U tom smislu, ova knjiga polazi od sljedećih pitanja: Zašto je slaganje visokoproduktivan proces tvorbe u engleskom jeziku? Zašto su baš složene imenice najproduktivniji tip engleskih složenica? Zašto je slaganje niskoproduktivan način tvorbe u bosanskom jeziku? Koji je tip složenih imenica najzastupljeniji u bosanskom jeziku? Da li se engleske složene imenice u bosanskom jeziku često realiziraju putem složenice ili nekog drugog prijevodnog ekvivalenta? Na koji način poznavanje prirode slaganja u bosanskom jeziku može pomoći u procesu podučavanja engleskih složenica?

Budući da u ovoj knjizi govorimo i o engleskim i o bosanskim složenim imenicama, važno je napomenuti nekoliko terminoloških detalja. Poznato je da između anglističke i slavističke gramatičke tradicije postoje velike razlike u pogledu gramatičke terminologije i gramatičkog opisa. Za potrebe analize tvorbe engleskih složenica koristit će se teorijski pristup da složenica nastaje kombinacijom najmanje dviju riječi. Za potrebe analize tvorbe bosanskih složenica koristit će se termin “osnova” pod kojim se podrazumijeva dio riječi na koji se dodaje afiks (neovisno o tome da li je derivacijski i/ili flektivni), kao i termini “spojnik” ili “(nulti) interfiks”, te “(nulti) sufiks”. Za prikaz tipova složenih imenica koristit će se sljedeća indeksacija: a) I-I = imenica + imenica, b) P-I = pridjev + imenica, c) G-I = glagol + imenica gdje I označava imenicu, P označava pridjev, a G glagol, uz dodatne modifikacije kad je tvorba bosanskih složenica u pitanju, što će biti objašnjeno kasnije u poglavlju o složenicama u bosanskom jeziku. Primjeri predstavljeni u ovoj knjizi odabrani su iz radnog korpusa koji su autorice oblikovale za potrebe knjige. Korpus čine primjeri iz gramatičkih priručnika i udžbenika, primjeri prikupljeni s odabranih veb-stranica te primjeri preuzeti iz radnih materijala korištenih u nastavi.

Popis tabela

Tabela 1. Sintetske složene imenice sa *-er* upravnom imenicom

Tabela 2. Sintetske složene imenice sa *-ing* upravnom imenicom

Tabela 3. Radne titule I-I

Tabela 4. Radne titule I-I-I

Tabela 5. Radne titule I-I-I-I

Tabela 6. Razlika u značenju između složenica s imenicom *assistant*

Tabela 7. Radne titule I-I-I-I-I

Tabela 8. Deklinacija imenica (bosanski vs. engleski)

Tabela 9. Slaganje pridjeva (bosanski vs. engleski)

Tabela 10. Konjugacija glagola u prezentu (bosanski vs. engleski)

SLAGANJE U ENGLISKOM JEZIKU

Engleski kao analitički jezik

Slaganje (engl. *compounding*), kao što smo spomenule u uvodnom dijelu, predstavlja izuzetno produktivan način tvorbe novih riječi u engleskom jeziku. Postoji mnogo vrsta složenica, međutim, složene imenice ističu se kao izuzetno zastupljene, a njihov broj je u svakodnevnom porastu. To se najbolje vidi i iz nekih od novijih unosaka tako nastalih riječi, naprimjer: *Zoom fatigue* (bos. 'mentalna i fizička iscrpljenost zbog pretjeranih (poslovnih) sastanaka putem interneta ili npr. nastave na daljinu'), *content creator* (bos. 'osoba koja osmišljava sadržaj koji se postavlja na digitalne platforme ili društvene mreže', poznat još pod kolokvijalnim nazivom 'kreator sadržaja'), *brain rot* (bos. 'odnosi se na stanje mentalne zatupljenosti kao posljedice prekomjernom izlaganju online digitalnim sadržajima').² Visoka produktivnost složenica u savremenom engleskom jeziku, naročito složenih imenica, može se povezati s njegovim reduciranim flektivnim sistemom. Međutim, važno je podsjetiti da engleski nije oduvijek bio takav. Staroengleski period, koji se odnosi na razdoblje od približno 450. do 1100. godine, obilježavao je znatno razvijeniji flektivni sistem, koji je uključivao padežne nastavke, gramatički rod, broj i različite glagolske nastavke. Tokom srednjengleskog perioda, koji datira od približno 1100. do 1500. godine, mnogi od tih nastavaka postepeno su oslabljeni ili izgubljeni, pa je engleski sve više počeo izražavati gramatičke odnose pomoću reda riječi i prijedloga (Baugh i Cable, 2013). Savremeni engleski danas je stoga pretežno analitički jezik (engl. *analytic language*) i ima osam flektivnih morfema (Kukić, 2022), odnosno: -s za množinu imenice (*cars*); -'s za saksonski genitiv (*cat's*); -s za treće lice jednine u prostom sadašnjem vremenu – Present

² <https://www.collinsdictionary.com/> Ove riječi obično saznajemo putem rječnika na kraju godine kao "word of the year". (Op. aut.)

Simple (*walks*); **-ed** za pravilne glagole u prošlom prostom vremenu – Past Simple (*talked*); **-en** za nepravilne glagole u prošlom participu – Past Participle (*forgotten*); **-ing** za sadašnji particip – Present Participle (*walking*); **-er** za komparativ pridjeva (*sweeter*) i **-est** za superlativ pridjeva (*the sweetest*). Kada je riječ o pridjevima, kao što ističe Riđanović (2007), pridjev u engleskom jeziku (ako se izuzmu oblici komparativa i superlativa) ima samo jedan oblik. Naprimjer, bez obzira na to s kojom imenicom dolazi u kombinaciji (jednina ili množina), oblik engleskog pridjeva *red* (bos. ‘crven’) uvijek ostaje isti: *a red ball* (bos. ‘crvena lopta’), *red balls* (bos. ‘crvene lopte’).

Definicija engleskih složenica

Kao što je to često slučaj u lingvističkoj literaturi, ni za slaganje ne postoji jedinstvena i univerzalno prihvaćena definicija. U anglističkoj literaturi složenice se najčešće opisuju kao kombinacija dviju ili više riječi, što se može ilustrirati sljedećim primjerom: *dog* (bos. ‘pas’) + *house* (bos. ‘kuća’) → *doghouse* (bos. ‘kućica za pse’). Primjeri takvih definicija bili bi:

When two or more words are combined into a morphological unit on the basis just stated, we speak of a compound. (Marchand, 1969, str. 11)

These items, though clearly composed of two elements, have the identifying characteristics of single words: their constituents may not be separated by other forms, and their order is fixed. (Adams, 1973, str. 30)

Compounding is a process by which a compound lexeme is derived from two or more lexemes. (Matthews, 1991, str. 82)

A compound is a word which consists of two or more words. (Fabb, 2017, str. 66)

In many languages, compounding (also called composition) is the most frequently used way of making new lexemes. Its defining property is that it consists of the combination of lexemes into larger words. (Booij, 2005, str. 68)

A compound is a word that consists of two elements, the first of which is either a root, a word or a phrase, the second of which is either a root or a word. (Plag, 2003, str. 173)

Compounds are generally acknowledged to be formed by at least two words (e.g., eng. *taxi-driver*, *postman*, it. *divano-letto* ‘sofa-bed’, *camposanto* ‘cemetery’, fr. *tire bouchon* ‘cork-screw’, timbre-poste ‘stamp’, etc.). (Bisetto i Scalise, 2005, str. 319)

Međutim, u udžbenicima koji se eksplicitno bave engleskom morfologijom, nastanak složenica opisuje se kroz prizmu tvorbenih osnova (engl. *base*) ili flektivnih osnova (engl. *stem*). Ovakav pristup simultane upotrebe termina *stem* i *base* u definicijama o engleskim složenicama moguć je zbog izuzetno reducirane morfologije engleskog jezika zbog čega se flektivna i tvorbeni osnova često formalno podudaraju. Naprimjer, glagol *play* (bos. 'igrati se', 'igrati') flektivna je osnova za dodavanje gramatičkog nastavka *-s* za treće lice jedine u sadašnjem prostom vremenu (engl. *Present Simple Tense*) u obliku *plays* kao u rečenici *Jim plays outside* (bos. 'Jim se igra vani'), ali i kao tvorbeni osnova u složenici *play + ground* → *playground* (bos. 'igralište', dosl. 'prostor za igru'). Primjeri takvih definicija bili bi:

When two (or more) elements which could potentially be used as stems are combined to form another stem, the form is said to be a compound. A compound lexeme (or simply a compound) can thus be defined as a lexeme containing two or more potential stems. Since each potential stem contains at least one root, a compound must contain at least two roots. (Bauer, 1983, str. 28)

A compound word contains at least two bases which are both words, or at any rate, root morphemes. (Katamba, 1993, str. 54)

In compounding, we find independently existing bases combined to form new lexemes. (Bieber et al., 1999, str. 58)

Compounding is the combination of two free forms or stems to create a new, complex word. (Olsen, 2000, str. 897)

A compound is a lexical unit consisting of more than one base and functioning both grammatically and semantically as a single word. (Quirk et al., 2004, str. 1567)

Compounds are the words that are composed of two (or more) bases, roots, or stems. (Lieber, 2010, str. 43)

O kriterijima analize engleskih složenica

Budući da su složenice izuzetno produktivne u engleskom jeziku, o ovoj temi se neizostavno govori i u gramatičkim udžbenicima i u stručnoj literaturi. U gramatičkim udžbenicima o složenicama se govori informativno, što je i razumljivo, jer udžbenici ovog tipa opisuju kompletan gramatički sistem engleskog jezika. Tako se u engleskim gramatikama o složenicama govori najčešće iz ugla definicije i osnovne podjele na najzastupljenije tvorbene tipove. U A

Comprehensive Grammar of the English Language (Quirk et al., 2004) spominju se samo najzastupljenije vrste, odnosno složene imenice i složeni pridjevi. Fokus je na opisu strukture složenica kroz odnos između upravnog (engl. *head*) i zavisnog (engl. *dependent*) člana, te analizu sintaksičkih odnosa između sastavnica (engl. *compound members*) na osnovu čega se složene imenice dijele na grupe poput: “subject and verb” (*sunrise, daybreak*), “verb and object” (*bloodtest, fault-finding, cigar smoker*), “subject and complement” (*blackboard, girlfriend*), “combining-form compounds” (*psychoanalysis*) itd. Tu je još i kraći osvrt na ortografske osobine i način pisanja složenica, čime se rasprava o ovoj temi završava. U *Longman Grammar of Spoken and Written English* (Biber et al., 1999, str. 326) fokus je na složenim imenicama i složenim pridjevima. Kod složenih imenica ističu se sljedeći tvorbeni tipovi: imenica + imenica (*chairman, girlfriend*), 2) pridjev + imenica (*bluebird, Englishman*), 3) glagol + imenica (*cry-baby*), dok je kod složenih pridjeva fokus na kombinacijama prilog + pridjev (*highly-sensitive, extensively-researched, brightly-shining* itd.) te imenica + pridjev (*classroom-based*). U fokusu analize u ovom udžbeniku je stvarna upotreba složenica u standardnom engleskom jeziku (s fokusom na sljedeće korpuse: govorni jezik, fikcija, pisana štampa, akademska proza), i to u smislu procentualne zastupljenosti pojedinih tipova složenica. Opći gramatički udžbenici engleskog jezika ne bave se detaljno analizom složenica, iako je riječ o visokofrekventnom procesu tvorbe riječi. Ovakvi skromni opisi često nisu dovoljni da bi se razjasnila i shvatila priroda slaganja u engleskom jeziku iz ugla onih koji nisu izvorni govornici engleskog jezika. U tom smislu, do posebnog izražaja dolaze udžbenici morfologije koji se detaljno bave morfološkim opisom tvorbe složenica u engleskom jeziku. Stoga ćemo se u nastavku fokusirati na opis engleskih složenica prema sljedećim kriterijima analize:

- a) semantički kriterij
- b) morfološki kriterij
- c) sintaksički kriterij
- d) ortografski kriterij.

Semantički kriterij

Semantički kriterij predstavlja najstariji kriterij u analizi složenica i razumijevanju njihovog značenja. Prema ovom kriteriju, sve engleske složenice dijele se na endocentrične (engl. *endocentric*) i egzocentrične (engl. *exocentric*), a

ova podjela datira još iz vremena sanskrta, čiji su govornici još tada primijetili da određeni spojevi riječi ne znače nužno isto što i riječi od kojih su sastavljeni. Naprimjer, riječ *bahuvrihi* doslovno znači ‘puno riže’, a zapravo označava ‘veoma bogat’ (Riđanović, 1986, str. 160). Termin *bahuvrihi* zadržao se i danas kao sinonim za egzocentrične složenice. Dijelovi riječi *endo-* u endocentričan i *egzo-* u egzocentričan potječu iz grčkog jezika i znače ‘unutar’ i ‘izvan’ (*Oxford English Dictionary*, 2026). Jednostavno rečeno, endocentrične složenice su one kod kojih je moguće razumjeti njihovo značenje na osnovu značenja sastavnica složenice (engl. *compound members*). Naprimjer, složenica *doghouse* (bos. ‘kućica za pse’) ima dvije sastavnice *dog* (bos. ‘pas’) i *house* (bos. ‘kuća’), a značenje ove složenice je zbir pojedinačnih značenja njenih sastavnica.

S druge strane, u slučaju egzocentričnih ili *bahuvrihi* složenica, značenje nije moguće odrediti isključivo na osnovu sastavnica. Naprimjer, *killjoy* (bos. ‘osoba koja kvari dobro raspoloženje’) sastoji se od *kill* (bos. ‘ubiti’) i *joy* (bos. ‘radost’), ali značenje složenice ne proizlazi iz kombinacije značenja pojedinih sastavnica.

Prema tome, da li je neka složenica endocentrična ili egzocentrična ovisi o lokaciji semantičkog centra ili lokusa (engl. *semantic locus*). Kod endocentričnih složenica, semantički centar je unutar složenice, dok je kod egzocentričnih semantički centar izvan složenice (Haspelmath, 2002).

Morfološki kriterij

Pod morfološkim kriterijem, općenito uzevši u obzir, podrazumijeva se skup kriterija putem kojih se definira i analizira unutrašnja struktura složenice. Temelj morfološkog kriterija postavila je Allen (1978) s jednim od prvih prikaza tvorbe složenica putem uglastih zagrada (engl. *Bracket Ensure Convention*) kao što slijedi:

$$[\text{WORD}]X \text{ i } [\text{WORD}]Y \rightarrow [[\text{WORD}]_x [\text{WORD}]_Y]Z$$

Ovako formuliran prikaz tvorbe označio je početak rasprave o strukturi i morfološkom integritetu složenice. Počinje se isticati stav da složenica nije proizvoljan spoj dviju riječi, već da ima unutrašnju strukturu te da postoji sistem pravila na osnovu kojih se određeni spoj riječi može smatrati složenicom. Složenica se posmatra kao dvočlana ili binarna struktura koja počiva na

odnosu upravnog člana (engl. *head*) i zavisnog člana (engl. *dependent*) koji zajedno čine sastavnice složenice (engl. *compound members*). Dalje, kao što ističe Lieber (2004), složenice se odlikuju veoma snažnom morfološkom kohezijom (engl. *morphological cohesion*), što znači da između sastavnica složenice nije moguće umetanje bilo kakvih drugih riječi, naprimjer: *lipstick* (bos. 'ruž za usne') → **lipredstick* (bos. *'ružcrveniusne'). Pored toga, razvija se i koncept konstituentne strukture složenice koja se zasniva na dva ključna principa: "Pravilu desnog upravnog člana" (engl. *Right-Hand Head Rule*, skraćeno *RHR*) i "Pravilu 4 – prenošenje gramatičkih obilježja" (engl. *Feature Percolation Convention IV*). U tom smislu, Lieber (1992, str. 78) pojašnjava da se gramatičke osobine riječi koja se nalazi na mjestu upravnog člana prenose na cijelu složenicu. Osim toga, detaljna analiza morfološke strukture složenica ukazala je i na to da engleski jezik ima više složenica s upravnim članom na desnoj strani (engl. *right-headed*), a veoma mali broj složenica s lijevim upravnim članom (engl. *left-headed*), kao što su: *notary public* (bos. 'javni bilježnik') i *secretary-general* (bos. 'generalni sekretar') (Williams, 1981). Međutim, bez obzira na poziciju, posebna pažnja se usmjerava na upravni član (engl. *head*). Haspelmath (2002, str. 254) stoga preciznije definira upravni član složenice koji naziva morfosintaksički lokus, što je postao općeprihvaćen termin u lingvističkoj literaturi. Drugim riječima, upravni član određuje gramatički identitet cijele složenice: npr. *house* (bos. 'kuća') + *wife* (bos. 'supruga') → *housewife* (bos. 'domaćica', 'kućanica'), gdje je *housewife* imenica jer je *wife* imenica i istovremeno upravni član složenice.

U okviru morfološke analize autori poput Selkirk (1982), Bauera (1983) i Lieber (2004) navode da u tvorbi složenica mogu učestvovati četiri vrste riječi: imenice, pridjevi, glagoli i prijedlozi. Ipak, na mjestu upravnog člana mogu se nalaziti samo imenica, pridjev ili glagol (Selkirk, 1982, str. 13). Osim konstituentne strukture i morfološkog integriteta, važno obilježje složenica, posebno imeničkih, jeste rekurzivnost (engl. *recursivity*). Rekurzivnost je, jednostavno rečeno, pojava da jedna već formirana složenica može postati osnova za tvorbu nove složenice (engl. *multi-member compound*).³ To se može prikazati sljedećim primjerima:

[Fashion Week]

[London [Fashion Week]]

³ Prema Plag, 2003, str. 172.

[[London [Fashion Week]] Ceremony]

[[London [Fashion Week]] [Opening Ceremony]]

[[[London [Fashion Week]] [Opening Ceremony]] Speech]

Na osnovu morfološkog profila upravnog člana, engleske složenice dijele se u dvije grupe – bez obzira na to da li su ortografski napisane spojeno, crticom ili kao niz riječi (Lieber i Štekauer, 2009):

- a) Korijenske složenice (engl. *root, primary compounds*): upravni član je prosti leksem, odnosno riječ koja nije izvedena iz druge vrste riječi. Primjeri: *doghouse* u kojoj je *house* prosta imenica i upravni član složenice (bos. ‘kućica za pse’).
- b) Sintetske složenice (engl. *synthetic compounds, secondary compounds, deverbal compounds*): upravni član je deverbarna imenica nastala od nekog glagola, a zavisni član odgovara unutrašnjem argumentu glagola, najčešće direktnom objektu (Appah et al., 2017). Ovdje je važno napomenuti da sintetske složenice predstavljaju termin koji je karakterističan za opis složenica u germanskim jezicima, ali ne i za sve ostale, te se ovaj termin treba shvatiti kao *language-specific* (Scalise i Bisetto, 2009, str. 37).

Sintaksički kriterij

Sintaksički kriterij u analizi engleskih složenica odnosi se na identifikaciju vrste sintaksičkog odnosa koji vlada između sastavnica složenice. Na prvi pogled, ovakva formulacija može zvučati malo čudno jer se termini “konstituentna struktura” i “sintaksički odnosi” tradicionalno dovode u vezu s analizom rečeničnih konstituenata i njihovih odnosa na nivou rečenice. Međutim, ovdje se zaista misli na analizu složenice jer, kao što pojašnjava Malenica (2021, str. 32):

Valja imati u vidu kako je velik dio ovih radova pisan u razdoblju kad je generativna gramatika predstavljala dominantan lingvistički model, zbog čega ne treba čuditi njihova sintaktocentričnost, koja je posebno izražena u ranijim radovima (npr. Lees 1963. i 1970, Roeper i Siegel 1978, Lieber 1983. itd.). Međutim, ideja kako čitava jezična produkcija proizlazi iz pravila sintakse zadržala se u generativnim pristupima i do danas, što je vidljivo iz nekih recentnijih radova, kao što su Ackema i Neeleman (2004), Harley (2004) i Melloni i Bisetto (2010), dok neki smjerovi generativne gramatike idu do te mjere da praktički negiraju

postojanje morfologije kao zasebne jezične razine (Marantz 1997) i smatraju tvorbu sintetskih složenica dijelom sintakse (Fabb 1984, Sproat 1985).

Od početka rasprave o sintaksičkim odnosima između sastavnica složenica napisano je mnogo radova (s fokusom na složene imenice). Riječ je o neiscrpoj temi koja sve vrijeme teži pronalaženju univerzalnih termina i klasifikacija, što je, ipak, veoma teško, naročito zbog toga što svi jezici nemaju jednak stepen produktivnosti slaganja. Međutim, jedna od najprihvaćenijih klasifikacija sintaksičkih odnosa između sastavnica složenica je ona koju su predložili Bisetto i Scalise (2009). Prema ovoj podjeli, odnosi između konstituenta složenice ili njenih sastavnica dijele se u tri grupe:

- a) Složenice kod kojih se između sastavnica uspostavlja odnos “subordinacije” i koji se pojavljuje kod sintetskih složenica, kao u primjeru *truck driver* (to drive a truck). U ovim složenicama upravni član (*driver*) vodi porijeklo iz glagola (*to drive* → *driver*), dok lijeva sastavnica (*truck*) odgovara unutrašnjem argumentu glagola, odnosno direktnom objektu (*to drive a truck*).
- b) U drugu grupu ubrajaju se složenice kod kojih se između sastavnica uspostavlja odnos “atribucije”, što znači da lijeva sastavnica dodatno opisuje desnu, odnosno upravni član, naprimjer *file cabinet* (bos. ‘ormar za kancelarijske dokumente’).
- c) U treću grupu ubrajaju se složenice kod kojih se između sastavnica uspostavlja odnos “koordinacije”, što znači da obje sastavnice upućuju na poseban pojam i nijedan dodatno ne određuje drugi. Primjer takve složenice bio bi *radio-television* (bos. ‘radio-televizija’).

U literaturi koja se bavi ovom tematikom, svaka od spomenutih grupa dijeli se na endocentrične i egzocentrične složenice. Međutim, za potrebe analize primjera u ovoj knjizi, te s ciljem približavanja tematike engleskih složenica što je moguće većem broju čitalaca, nećemo se detaljno baviti sintaksičkim odnosima između sastavnica, a tamo gdje bude potrebno, analiza je ograničena na grupu endocentričnih složenica.

Ortografski kriterij

Ortografski kriterij odnosi se na način na koji se složenice pišu kao riječi. U engleskom jeziku složenice se mogu pisati na tri različita načina: kao jedna riječ bez razmaka (engl. *solid compounds*), kao dvije riječi spojene crticom ili polusloženice (engl. *hyphenated compounds*) ili kao niz riječi (engl. *open compounds* ili *spaced compounds*).⁴ Primjeri:

Jedna riječ: *bookshop, classroom, blackboard*

Polusloženice: *long-term, home-made, problem-solving*⁵

Odvojeno: *coffee table, rain drop, swimming pool*

U literaturi se ortografski kriterij navodi kao najproblematičniji i zato je potrebno ovdje posebno skrenuti pažnju budući da:⁶

- a) Kod složenica ortografija nije konzistentna pojava – ista kombinacija riječi u jeziku susreće se kao spoj koji se različito piše, naprimjer: *web site* i *website*.⁷
- b) Ortografija ne odražava lingvističku strukturu – ortografija je često arbitrarna i ne odražava fonološko ili morfološko svojstvo kombiniranja riječi.

Ortografski kriterij posebno je problematičan kod složenih imenica koje se pojavljuju kao dvije riječi koje se pišu odvojeno (*coffee table, science teacher, bus station*) što dovodi i do najaktuelnije dileme u ovoj oblasti, odnosno kada se pojedini spojevi riječi smatraju složenicama, a kada imeničkim sintagmama? Upravo zato, kako ističu Biber et al. (1999) i Quirk et al. (2004), ortografija se treba shvatiti kao proizvod konvencije i tradicije, a ne suštinske morfološke analize. Zato se lingvisti oslanjaju i na neke važne testove (naglasak, odvojenost

⁴ Ortografski kriterij u engleskom treba uzeti s oprezom jer se složenice mogu pisati spojeno, s crticom ili odvojeno. Historijski razvoj engleske ortografije povezuje se i s Williamom Caxtonom, prvim engleskim štamparom i urednikom, čiji je rad doprinio postepenoj stabilizaciji pisanog engleskog jezika (Deacon, 1976; Howard-Hill, 2006).

⁵ Složene imenice se u engleskom jeziku često pišu s crticom između sastavnica kada se takve kombinacije riječi pojavljuju kao predmodifikatori imenice, naprimjer *problem-solving strategy*, dok se u samostalnoj upotrebi crtica obično izostavlja, npr. *Problem solving is an important skill*.

⁶ Navodi prema: Bauer, 2017; Quirk et al., 2004.

⁷ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/website>

sastavnica, umetanje dodatnih riječi, generičko značenje) za određivanje statusa složenice ili sintagme, bez obzira na to kako se složenica piše.

Razlika između imeničke sintagme i složenih imenica

Prije nego što pređemo na detaljnu analizu složenih imenica, neophodno je osvrnuti se na osnovnu razliku između imeničkih sintagmi i složenih imenica. Ova distinkcija je važna jer se veliki broj engleskih složenih imenica, o čemu se i govori i u ovoj knjizi, formalno realizira kao niz od dviju imenica koje na prvi pogled mogu djelovati kao sintagme. Prema Haspelmathu (2002) te Haspelmathu i Sims (2010), složene imenice se od imeničkih sintagmi razlikuju na osnovu nekoliko kriterija koje navodimo u nastavku.

Kriterij 1: Generičko značenje zavisnog elementa

Prema ovom kriteriju zavisni član u složenicama ima generičko značenje. S druge strane, zavisni član sintagme može imati referencijalno značenje.

Primjer složenice: *piano-tuner*⁸ (bos. 'štimer klavira', 'klavirštimer')

U ovom primjeru *piano* ne upućuje na određeni klavir, već ima generičko značenje i označava klavire uopće. Cijela složenica označava osobu čija je profesija štimanje klavira.

Primjer sintagme: *the piano's tuner* (bos. 'štimer tog klavira').

U ovom primjeru *piano* ima referencijalno značenje jer upućuje na određeni, konkretan klavir. Možemo pitati: "Kojeg klavira?" i dobiti odgovor poput: "Onog klavira u koncertnoj dvorani."

Kriterij 2: Fonološka kohezija

Ovaj kriterij ističe da između sastavnica složenice vlada veća fonološka kohezija, što se u engleskom jeziku često očituje kao naglasak na prvoj sastavnici (engl. *compound stress*). S druge strane, sintagme imaju uobičajene naglasne obrasce, pri čemu svaka riječ može nositi vlastiti naglasak ili je naglasak dominantno na drugoj riječi.

⁸ Primjer preuzet iz Haspelmath i Sims, 2010, str. 191.

Primjer sintagme: *a BLACK BIRD* (bos. 'crna ptica')

Primjer složenice: *a BLACKbird* (bos. 'kos', vrsta ptice) – naglasak na prvoj sastavnici⁹

Kriterij 3: Morfološka kohezija

Iako nastaju kombinacijom riječi, složenice se ponašaju kao jedna cjelina, odnosno jedna riječ. Iz perspektive morfološke kohezije to znači da se flektivni nastavci, naprimjer nastavak za množinu, dodaju upravnom, a ne zavisnom članu složenice. Naprimjer:

blackbird → blackbirds → *blacksbird

doghouse → doghouses → *dogshouse

Kriterij 4: Sintaksička kohezija

Ovaj kriterij pokazuje da se između sastavnica sintagme može umetnuti druga riječ, što rezultira novom sintagmom. Nasuprot tome, između sastavnica složenice ne može se umetnuti druga riječ jer to narušava strukturu i značenje složenice.

Primjer sintagme:

a black bird → *a black ugly bird*¹⁰ (bos. 'crna ružna ptica')

Primjer složenice:

a blackbird → **a blackuglybird*

Kriterij 5: Proširivanje (modifikacija) zavisnog elementa

Ovdje vrijedi pravilo da se zavisni član u složenici ne može zasebno modificirati. Ako se takva modifikacija pokuša, rezultat više nije ista složenica, nego druga struktura ili negramatičan oblik. Naprimjer:

Primjer složenice:

blackbird → **veryblackbird*¹¹

⁹ Primjer preuzet iz Quirk et al., 2004, str. 1569.

¹⁰ Primjeri preuzeti iz Lieber i Štekauer, 2009, str. 11–12.

¹¹ Ibid.

Primjer sintagme:

black bird → very black bird

Oblik **veryblackbird* nije gramatičan jer se pokušava modificirati samo zavisni član složenice (*very black*), što nije moguće. Takva modifikacija moguća je samo kod sintagme. Drugim riječima, *blackbird* kao složenica označava određenu vrstu ptice ('kos'), dok *black bird* znači 'crna ptica ili ptica crne boje', a *very black bird* ima značenje 'ptica izrazito crne boje'.¹²

Kriterij 6: Zamjena upravnog člana anaforičkim izrazom

Kod ovog kriterija, upravni član u sintagmi može biti zamijenjen anaforičkim izrazom, dok kod složenice takva zamjena nije moguća. Primjeri:

I like this red car, but I prefer that blue *one*.

My aunt has one gold watch and three silver *ones*.

*My aunt knows one goldsmith and three silver *ones*.¹³

U navedenim primjerima *red car* (bos. 'crveni auto') i *gold watch* (bos. 'zlatni sat') su sintagme, pa se upravne imenice, odnosno *car* i *watch*, mogu zamijeniti anaforičkim izrazom *one/ones*. Tako izraz *blue one* znači *blue car*, a izraz *silver ones* znači *silver watches*. Međutim, u primjeru rečenice s *goldsmith* (bos. 'zlatař') takva zamjena nije moguća jer je riječ o složenici.

Kriterij 7: Pomicanje zavisnog elementa na početak rečenice

Prema ovom kriteriju, na početak rečenice mogu se pomjerati sintagme kao zasebni rečenični konstituenti, ali ne i zavisna sastavnica složenice. Primjeri:

History, which I have been reading ____ for years, still fascinates me.

*History, which I have been a ____ teacher for years, still fascinates me.¹⁴

¹² Modifikacija pridjeva *black* prilogom *very* može se smatrati stilski obilježeno iz preskriptivne perspektive, jer se *black* često razumijeva kao krajnja vrijednost na skali boje. Ipak, u upotrebi je moguća kada se želi naglasiti intenzitet, nijansa ili vizuelni dojam crne boje, npr. *a very black bird*. O modifikaciji pridjeva priložima stepena v. Quirk et al. (1985, str. 402–404), Biber et al. (1999, str. 554–556) i Huddleston i Pullum (2002, str. 531–535).

¹³ Primjeri preuzeti iz Haspelmath i Sims, 2010, str. 194.

¹⁴ Ibid, 2010, str. 195.

U prvom primjeru imenica *history* može biti izdvojena i pomaknuta na početak rečenice zato što funkcionira kao zaseban rečenični konstituent (*I have been reading history for years*). U drugom primjeru to nije moguće, jer je *history teacher* složenica u okviru koje se imenica *history* pojavljuje kao sastavnica i stoga se ne može samostalno pomjeriti.¹⁵

Kriterij 8: Koordinaciona elipsa

Kod ovog kriterija, u sintagmama koje imaju istu riječ, tu riječ je moguće izostaviti u koordiniranim strukturama, dok kod složenica takvo izostavljanje nije moguće.¹⁶ Primjeri:

- Large fish and small fish were mistakenly placed in the same tank.
- Large Ø and small fish were mistakenly placed in the same tank.
- Flying fish and small fish were mistakenly placed in the same tank.
- *Flying Ø and small fish were mistakenly placed in the same tank.

U navedenim primjeru *large and small fish*, imenica *fish* se može izostaviti jer se podrazumijeva (ranije ponovljena): Nasuprot tome, u izrazu *flying fish* (bos. 'leteća riba') riječ je o složenici, a ne o slobodnoj sintagmi. Zbog toga se drugi član ne može izostaviti, pa je oblik **Flying Ø and small fish were mistakenly placed in the same tank* negramatičan.

¹⁵ Oznaka ____ označava mjesto s kojeg je pomjerena sintagma (engl. *trace*).

¹⁶ Oznaka Ø označava izostavljeni (eliptirani) element.

SLOŽENE IMENICE U ENGLISKOM JEZIKU: STRUKTURA I VRSTE

Kao što smo ranije spomenuli, složene imenice predstavljaju najzastupljeniji tip engleskih složenica. Budući da ćemo se u ovom dijelu baviti analizom najfrekventnijih tvorbenih tipova, primjenjivat će se sljedeći kriteriji analize:

- 1) semantički kriterij
- 2) morfološki kriterij i
- 3) sintaksički kriterij (samo kod endocentričnih složenih imenica).

Endocentrične složene imenice

Kod endocentričnih složenih imenica semantički lokus ili centar nalazi se unutar složenice. To znači da je značenje složenice moguće dekodirati na osnovu značenja njenih sastavnica, naprimjer, *a dog house* – *dog* ‘pas’ + *house* ‘kuća’ → *a house for a dog* ‘kućica za pse’.

Ovaj tip složenica u engleskom jeziku veoma je frekventan i može se prikazati putem uglastih zagrada na sljedeći način:

$$[I]I \text{ i } [I]I \rightarrow [[I]I [I]I]I$$

Većina ovih složenica ima upravni član (engl. *head*) na desnoj strani (engl. *right-headed*), što je inače tipično obilježje engleskih složenica. Imenica koja se pojavljuje kao upravni član ovog tipa složenica može biti prosta imenica (korijenske složenice) ili imenica izvedena iz glagola (sintetske složenice). Kod ovih složenica zavisni član dodatno opisuje upravni član i preuzima ulogu pridjeva, što je posebno važan podatak za sve one koji nisu izvorni govornici engleskog. Ovakva situacija djelimično se može objasniti činjenicom da engleski jezik, u poređenju s velikim brojem mogućih opisnih značenja

koja govornici svakodnevno trebaju izraziti, raspolaže s relativno ograničenim fondom osnovnih, neizvedenih pridjeva, kao što su *red*, *blue*, *big*, *small* i sl. Upravo zbog potrebe za preciznim i ekonomičnim opisivanjem, imenice u engleskom jeziku često preuzimaju predmodifikacijsku funkciju, odnosno funkciju koja je u mnogim drugim jezicima tipično povezana s pridjevima (Riđanović, 2007, str. 204). To se može pobliže prikazati i sljedećim primjerima:

chicken soup – supa od piletine, pileća supa (*chicken* specificira vrstu supe)
car door – vrata automobila (*car* određuje čemu vrata pripadaju)
snow storm – snježna oluja (*snow* opisuje tip oluje)
coffee cup – šolja za kafu (*coffee* označava sadržaj ili namjenu)
school library – školska biblioteka (*school* precizira vrstu ili lokaciju biblioteke)

Ovaj tip složenica ima tri frekventna tvorbeno tipa koja ćemo za potrebe analize prikazati na sljedeći način: 1) I-I, 2) Ipl.-I i 3) Iing-I¹⁷. Između sastavnica ovako nastalih složenica uspostavljen je odnos atribucije s obzirom na to da zavisni član pobliže opisuje upravni član, što se vidi putem parafraze značenja.

Korijenske složenice

Tip 1: I-I

schoolwork → a work which is done at school → školski rad
snowstorm → storm with snow → snježna oluja
steamboat → a boat which is driven by steam → parobrod
lipstick → a stick for lips → ruž za usne
bedtime → time for bed → vrijeme za spavanje
lunchroom → a room for lunch → sala za ručavanje
doghouse → a house for dogs → kućica za pse
teacup → a cup for tea → šolja za čaj
fireman¹⁸ → a man who extinguishes fire → vatrogasac
horseman → a man who rides a horse → konjanik
businessman → a man who runs a business → poslovni čovjek, biznismen

¹⁷ Iing označava glagolsku imenicu.

¹⁸ Oblici *fireman* i *horseman* tradicionalne su složenice s upravnim članom *-man*. U savremenom engleskom danas *fireman* se često zamjenjuje rodno neutralnim oblikom *firefighter*, dok se za *horseman*, zavisno od konteksta, mogu koristiti izrazi *horse rider*, *rider* ili *equestrian*.

milkman¹⁹ → a man who delivers milk → mljekar

raindrop → a drop of rain → kap kiše, kišna kap

fan club → a club of fans → klub obožavatelja

fashion week → a week of fashion → sedmica mode

bloodstream → a stream of blood → krvotok

Tip 2: Ipl.-I

U pojedinim I-I složenicama zavisni član realizira se kao imenica u obliku množine, npr. *clothes box* i *police officer*. Pri tome treba imati na umu da zavisni član u ovakvim složenicama mogu činiti imenice različitog gramatičkog statusa: imenice tipa *pluralia tantum*, kao što su *clothes* i *customs*, te imenice koje se ponašaju kao množina iako nemaju vidljiv gramatički nastavak za množinu, naprimjer *police* (Quirk et al., 2024, str. 301–303).

police squad → a squad of police (officers) → policijski vod

clothes basket → a basket for clothes → korpa za (prljavu) odjeću

customs office → an office for customs (matters) → carinski ured

Tip 3: ling-I

U treći tip korijenskih složenica ubrajaju se složenice kod kojih se na mjestu zavisnog člana pojavljuje glagolska imenica. Ove složenice najčešće se realiziraju kao otvoreni tip. Primjeri takvih složenica bili bi:

baking powder → powder for baking → prašak za pecivo

sewing machine → a machine for sewing → mašina za šivanje, šivaća mašina

washing machine → a machine for washing → mašina za pranje veša

walking stick → a stick for walking → štap za hodanje

drinking water → water for drinking → voda za piće

driving licence → a licence for driving → vozačka dozvola

¹⁹ U savremenoj britanskoj i američkoj normi sve se češće preporučuju rodno neutralni nazivi zanimanja i funkcija, pa se umjesto oblika sa završnim članom *-man*, kao što je *chairman*, često upotrebljavaju *chair* ili *chairperson*. Ipak, promjena nije jednako provedena kod svih složenica, pa se neki oblici, npr. *milkman*, i dalje zadržavaju u upotrebi (University of Oxford Style Guide, 2005; APA Style Guidelines on Bias-Free Language, 2026).

Sintetske složenice

Sintetske složenice (engl. *synthetic compounds*), kao što smo ranije spomenuli, predstavljaju poseban tip složenica u engleskom jeziku koje moraju zadovoljavati dva ključna kriterija:

- a) na mjestu upravnog člana pojavljuje se isključivo imenica koja je izvedena iz glagola s fonološki realiziranim afiksima, od kojih se kao najfrekventniji susreću *-er*, *-ing* i *-ed* (*-ed* za složene pridjeve) (Roeper i Siegel, 1978; Lieber, 1983; Bauer et al., 2013);
- b) između upravnog i zavisnog člana mora biti uspostavljen odnos subordinacije, što znači da zavisni član odgovara unutrašnjem argumentu glagola, odnosno direktnom objektu (*truck driver – to drive a truck*).

Kada je riječ o sintetskim složenim imenicama u engleskom jeziku, kao najfrekventniji deverbálni nastavci pojavljuju se *-er* i *-ing*.²⁰ Nastavak *-er* tvori agentivne imenice koje označavaju vršioca radnje (onoga ko ili što vrši radnju). Naprimjer:

to drive (bos. 'voziti') + *-er* → *driver* (bos. 'vozač')

to teach (bos. 'predavati') + *-er* → *teacher* (bos. 'nastavnik')

to write (bos. 'pisati') + *-er* → *writer* (bos. 'pisac')

Primjeri takvih složenica bili bi:

truck driver → a person who drives trucks → osoba koja vozi kamion, vozač kamiona

pot-smoker → a person who smokes pot → osoba koja puši marihuanu

film maker → a person who makes films → filmski stvaralac, filmaš

peace maker → a person who makes peace between people → mirotvorac

horse rider → a person who rides horses → osoba koja jaše konje, konjanik, jahač

guitar player → a person who plays guitar → osoba koja svira gitaru, gitarista

meat eater → a person who eats meat → osoba koja jede meso, mesojed

law maker → a person who makes laws → osoba koja donosi zakone, zakonodavac

²⁰ Nastavak *-ed* pojavljuje se kod pridjeva, te ćemo ovu vrstu složenica izuzeti iz rasprave. Primjer jedne takve složenice bio bi *mushroom-made (soup)*. Za više informacija vidi *Oxford Handbook of Compounding* (2009).

wine drinker → a person who drinks wine → osoba koja pije vino, vinopija²¹
book reader → a person who reads books → osoba koja čita knjige, čitalac
drug dealer → a person who sells illegal drugs → osoba koja prodaje drogu, preprodavač droge, diler
money lender → a person who lends money → osoba koja pozajmljuje novac drugima, zajmodavac

S druge strane, *ing*- glagolske imenice označavaju radnju, aktivnost ili proces.

to ride (bos. 'jahati') + *-ing* → *riding* (bos. 'jahanje')

to teach (bos. 'predavati') + *-ing* → *teaching* (bos. 'podučavanje')

to write (bos. 'pisati') + *-ing* → *writing* (bos. 'pisanje')

Primjeri takvih složenica bili bi:

horse riding → the activity of riding a horse → jahanje konja

fund raising → the activity of raising funds → prikupljanje sredstava

problem solving → the process of solving problems → rješavanje problema

house cleaning → the activity of cleaning a house → čišćenje kuće

decision making → the process of making decisions → donošenje odluka

fish farming → the activity of farming fish → uzgoj ribe

story telling → the activity of telling stories → pričanje priča, pripovijedanje

money making → the process/activity of making money → zarađivanje novca

U smislu usporedbe između *-er* i *-ing* sintetskih složenica, može se zaključiti da je kod *-er* sintetskih složenica fokus na agensu (ko vrši radnju) → *truck driver* = vozač, dok je kod *-ing* sintetskih složenica fokus na radnji (koja aktivnost) → *horse riding* = jahanje.

U nastavku navodimo tabelarni prikaz spomenute razlike uz nekoliko dodatnih primjera.

²¹ Ovaj prijevodni oblik rezerviran je za razgovorni bosanski jezik te može imati šaljivo, ali i pejorativno značenje.

Tabela 1. Sintetske složene imenice sa *-er* upravnom imenicom

Složenica	Struktura	Glagol → imenica	Glagolski komplement	Parafraza	Bosanski
truck driver	[N]OBJ + [V-er]	drive → driver	a truck	a person who drives trucks	vozač kamiona
pot smoker	[N]OBJ + [V-er]	smoke → smoker	pot	a person who smokes pot	osoba koja puši marihuanu

Tabela 2. Sintetske složene imenice sa *-ing* upravnom imenicom

Složenica	Struktura	Glagol → glagolska imenica	Glagolski komplement	Parafraza	Bosanski
horse riding	[N]OBJ + [V-ing]	ride → riding	a horse	riding a horse / the activity of riding a horse	jahanje konja
fund raising	[N]OBJ + [V-ing]	raise → raising	funds	raising funds / the activity of raising funds	prikupljanje sredstava
decision making	[N]OBJ + [V-ing]	make → making	decisions	making decisions / the activity of making decisions	donošenje odluka

Međutim, kada govorimo o sintetskim složenim imenicama, posebno je važno istaći da prisustvo deverbale imenice na mjestu upravnog člana (*-er* i *-ing*) nije dovoljan pokazatelj da je riječ o sintetskoj složenici. S tim u vezi, pogledajmo sljedeća dva primjera: *pot-smoker* vs. *chain-smoker*.

Kod složenice *pot-smoker* (bos. 'osoba koja puši marihuanu') na mjestu upravnog člana nalazi se deverbale imenica *smoker*. Ovo je prava sintetska složena jer između sastavnica složenice vlada odnos subordinacije (*to smoke pot*).

Međutim, kod složenice *chain-smoker*, na mjestu upravnog člana pojavljuje se deverbale imenica *smoker*, ali ova složenica nije sintetska jer *chain* nije direktni objekat glagola *to smoke* budući da ne možemo reći **to smoke chains*. Također, ni parafraza **to smoke in chains* ne bi bila precizna budući da se ovdje radi o metaforiziranoj upotrebi riječi *chain* koja aludira na kontinuitet ('kao u lancu'). Stoga se složenica *chain-smoker* može parafrazirati kao *a smoker who smokes continuously/one after another* (bos. 'osoba koja puši neprekidno/ jednu (cigaretu) za drugom').

U nastavku navodimo još nekoliko primjera:

handwriting → *to write hand (bos. *pisati ruku) → to write by hand → pisanje rukom, rukopis

party drinker → *to drink party (bos. *popiti zabavu) → to drink at a party → osoba koja mnogo pije na zabavama

spring cleaning → *to clean spring (bos. *čistiti proljeće) → to clean in spring → proljetno čišćenje

fly fishing → *to fish fly (bos. *pecati muhu) → to fish by using a fly → ribolov pomoću umjetnog mamca

street seller → *to sell streets (*bos. prodavati ulice) → to sell on the street → ulični prodavač

U ovim primjerima lijeva sastavnica pobliže opisuje i izražava okolnosti radnje (način, mjesto, vrijeme ili sredstvo), a između njihovih sastavnica vlada odnos atribucije (Scalise i Bisetto, 2009).

I na kraju ćemo spomenuti i primjere složenica koje nastaju kombinacijom dviju deverbálnih imenica, pri čemu obje sastavnice imaju ravnopravan status i zajedno označavaju svojstva stvari ili osobe. Riječ je o složenim imenicama koje nisu sintetske jer između njihovih sastavnica vlada odnos koordinacije (Scalise i Bisetto, 2009). Primjeri takvih složenica bili bi:

actor-director → to act and to direct → actor and director → glumac i režiser → glumac-režiser

lawyer-linguist → a person who is both a lawyer and a linguist → pravnik-lingvista

Složenice koje nastaju nizanjem tri i više imenica

Kao što smo već spomenuli u prethodnom poglavlju, složenice nastale nizanjem više imenica rezultat su rekurzivnosti (engl. *recursivity*), odnosno tvorbenog procesa u kojem jedna već formirana složenica može postati dijelom nove složenice. Iako se u literaturi u vezi s ovom temom često razmatra pitanje statusa izraza nastalih kombinacijom dviju, tri ili više imenica, odnosno pitanje njihove pripadnosti području složenica, sintagmi ili leksikaliziranih izraza (Lipka, 1992; Munat, 2003; Finkbeiner i Schlücker, 2019; Bauer, 2019; Iordăchioaia i Werner, 2020), u ovoj knjizi, slijedeći Plaga (2003, 2018), zastupamo stav da se takvi imenički nizovi mogu analizirati kao složenice sastavljene od

tri ili više imenica (engl. *multi-member compounds*) koje, bez obzira na broj sastavnica, imaju binarnu strukturu (engl. *binary structure*). U ovako nastalim složenicama na svakom nivou analize povezuju se dvije sastavnice (engl. *constituents*). Te sastavnice mogu biti pojedinačne imenice, ali i složenice. S tim u vezi važno je istaći da termini “lijeva sastavnica” i “desna sastavnica” opisuju formalnu dvočlanu ili binarnu organizaciju složenice, dok termin “upravni član” označava imenicu koja nosi osnovno značenje pojedinačnih sastavnica ili složenice kao riječi.

Niz od tri imenice (I-I-I)

Ovaj tip složenica ističe se kao veoma frekventan u engleskom jeziku i najčešće se koristi za imenovanje događaja, javnih ustanova i institucija, ali i radnih titula o čemu ćemo posebno govoriti u nastavku knjige.

Što se tiče binarne strukture, može se govoriti o sljedećim tipovima:

Tip 1: Lijeva sastavnica je imenica, a desna sastavnica je složenica

Struktura: [A [B C]]

Lijeva sastavnica A (često imenica koja označava vlastito ime, najčešće geografsku lokaciju) modificira desnu sastavnicu (složenicu) [B C]. Primjeri:

[[London [Fashion Week]]] → fashion week in London → Londonska sedmica mode

[[Cannes [Film Festival]]] → film festival in Cannes → Kanski filmski festival

[[Asia [Research Centre]]] → research centre in Asia → Azijski istraživački centar²²

[[Pentagon [Security Policy]]] → security policy of the Pentagon → Sigurnosna politika Pentagona

Modifikacija može biti lokacijska (London, Cannes, Asia) ili prisvojna (Pentagon), tj. označava gdje se nešto odvija ili čije je nešto.

²² Izrazi *Londonska sedmica mode*, *Kanski filmski festival* i *Azijski istraživački centar* ne označavaju samo mjesto održavanja događaja ili lokaciju institucije, nego funkcioniraju kao ustaljeni nazivi konkretnih i prepoznatljivih manifestacija, odnosno institucija. Nasuprot tome, konstrukcije *Sedmica mode u Londonu*, *Festival filma u Kanu* i *Istraživački centar u Aziji* imaju prostorni karakter te se mogu odnositi na bilo koji događaj ili istraživački centar te vrste koji se održava, odnosno nalazi na tim mjestima.

Tip 2: Lijeva sastavnica je složenica, a desna sastavnica je imenica

Struktura: [[A B] C]

Kod ovih složenica lijeva sastavnica je složenica [A B] koja dodatno modificira desnu sastavnicu C. Primjeri:

[[Blood Transfusion] Centre] → a centre for blood transfusion → Centar za transfuziju krvi

[[Service Delivery] Centre] → a centre for service delivery → Centar za pružanje usluga

[[Health Insurance] Society] → a society for health insurance → Društvo za zdravstveno osiguranje

[[Forest Protection] Society] → a society for forest protection → Društvo za zaštitu šuma

[[Honey Producers] Association] → an association of honey producers → Udruženje proizvođača meda

[[Consumer Rights] Association] → an association for consumer rights → Udruženje za prava potrošača

[[Language Teachers] Association] → an association of language teachers → Udruženje nastavnika jezika

[[Child Welfare] Association] → an association for child welfare → Udruženje za zaštitu i dobrobit djece

[[Teacher Training] Association] → an association for teacher training → Udruženje za obuku nastavnika

Niz od četiri imenice (I-I-I-I)

Ovaj tip složenica manje je produktivan u odnosu na prethodni, ali se slično koristi, naročito za imenovanje ustanova, institucija i specijaliziranih centara. Složenice ovog tipa mogu se posmatrati kao binarna struktura pri čemu unutrašnja organizacija složenice može biti različita, kao što pokazuju primjeri koji slijede.

Tip 1: Lijeva sastavnica je složenica²³, a desna sastavnica je imenica

Struktura: [[[A B] C] D]

²³ Koja se sastoji od tri imenice.

[[[Family Violence] Prevention] Centre] → a centre for the prevention of family violence → Centar za prevenciju porodičnog nasilja

[[[Traffic Safety] Education] Centre] → a centre for education about traffic safety → Centar za obrazovanje o sigurnosti u saobraćaju

Tip 2: Lijeva i desna sastavnica su složenice

Struktura: [[A B] [C D]]

[[Child Development] [Resource Centre]] → a resource centre for child development → Resursni centar za razvoj djeteta

[[Career Development] [Resource Centre]] → a resource centre for career development → Resursni centar za razvoj karijere

Niz od pet imenica (I-I-I-I-I)

Složene imenice koje nastaju od pet imenica znatno se rjeđe javljaju u odnosu na prethodno spomenute tipove. I kod ovih primjera unutrašnja organizacija složenice može biti različita.

Tip 1: Lijeva sastavnica je imenica, a desna sastavnica je složenica²⁴

Struktura: [A [[[B C] D] E]]

[Harvard [[[Youth Violence] Prevention] Centre]] → Youth Violence Prevention Centre at Harvard → Centar za prevenciju nasilja među mladima na Harvardu

Tip 2: Lijeva i desna sastavnica su složenice

Struktura: [[A [B C]] [D E]]

[[London [Business School]] [Student Association]] → Student Association of London Business School → Udruženje studenata Londonske poslovne škole

Imenovanje radnih titula

Nizovi imenica u engleskom jeziku često se koriste za imenovanje radnih titula što je posebno obilježje engleskog jezika. Najzastupljenije su radne titule koje nastaju kombinacijom dviju i tri imenice, a u ovom dijelu ćemo se osvrnuti i

²⁴ Koja se sastoji od četiri imenice.

na primjere koji nastaju nizanjem četiri i pet imenica. Primjere tako formuliranih radnih titula navodimo u narednim tabelama.²⁵

Tabela 3. Radne titule I-I

Složenica	Lijeva sastavnica	Desna sastavnica	Parafraza	Bosanski
Project Manager	Project (I)	Manager (I)	a manager of a project	menadžer projekta, projekt menadžer
Data Analyst	Data (I)	Analyst (I)	an analyst of data	analitičar podataka
Software Engineer	Software (I)	Engineer (I)	an engineer working on software	softverski inženjer
Marketing Director	Marketing (I)	Director (I)	a director of marketing	direktor marketinga
Sales Representative	Sales (I)	Representative (I)	a representative (responsible) for sales	prodajni predstavnik

Tabela 4. Radne titule I-I-I

Složenica	Lijeva sastavnica	Desna sastavnica	Parafraza	Bosanski
[[Operations Management] Director]	Operations Management (I+I)	Director (I)	a director of operations management	direktor za upravljanje operativnim poslovima
[[Quality Control] Engineer]	Quality Control (I+I)	Engineer (I)	an engineer for quality control	inženjer kontrole kvaliteta
[[Customer Service] Representative]	Customer Service (I+I)	Representative (I)	a representative for customer service	predstavnik korisničke podrške
[[Business Development] Manager]	Business Development (I+I)	Manager (I)	a manager of business development	menadžer poslovnog razvoja
[[Supply Chain] Coordinator]	Supply Chain (I+I)	Coordinator (I)	a coordinator of the supply chain	koordinator lanca snabdijevanja

²⁵ Treba napomenuti da navedeni prijevodni ekvivalenti ne odražavaju nužno ustaljenu upotrebu radnih titula u Bosni i Hercegovini, jer su nastali kao prijevodi engleskih naziva od kojih neki možda još nisu ušli u širu profesionalnu ili administrativnu upotrebu. Primjeri predstavljeni u ovom dijelu knjige preuzeti su s platforme glasdoor.co.uk u periodu 2024–2026.

I-I-I složenice koje sadrže imenicu assistant

Posebno zanimljiv slučaj u analizi radnih titula predstavljaju primjeri s imenicom *assistant* (bos. 'asistent', 'pomoćnik').²⁶ Ova se imenica može pojaviti u inicijalnoj ili finalnoj poziciji u strukturi radne titule, pri čemu se njen prijevodni ekvivalent u bosanskom jeziku mijenja u zavisnosti od položaja i značenjske funkcije koju ima u datoj strukturi. Primjeri složenica u kojima je imenica *assistant* (bos. 'asistent', 'pomoćnik') u finalnoj poziciji bili bi:

[[Project Management] Assistant] → an assistant in project management → asistent za upravljanje projektima

[[Data Management] Assistant] → an assistant in data management → asistent za upravljanje podacima

[[Communications Support] Assistant] → an assistant providing communications support → asistent za komunikacijsku podršku

U ovim primjerima u bosanskom jeziku najčešće se koristi imenica *asistent*, a ne *pomoćnik*. U takvim primjerima *assistant* je upravni član radne titule, dok lijeva sastavnica specificira projekat, program, oblast rada ili aktivnost u okviru koje je osoba angažirana.

Primjeri složenica kod kojih je imenica *assistant* u inicijalnoj poziciji bili bi:

[Assistant [Finance Director]] → an assistant to the finance director → pomoćnik direktora finansija

[Assistant [Marketing Manager]] → an assistant to the marketing manager → pomoćnik menadžera marketinga

[Assistant [Training Coordinator]] → an assistant to the training coordinator → pomoćnik koordinatora obuke

Ovaj tip složenica koristi se za imenovanje osobe koja obavlja dužnost pomoćnika osobi koja se u hijerarhijskom smislu nalazi na višoj poziciji. Iako se *Assistant Director* može semantički parafrazirati kao 'osoba koja asistira direktoru', u engleskom jeziku desni član *director* zadržava status formalnog upravnog člana, što se vidi i iz množinskog oblika *assistant directors*, a ne **assistants*

²⁶ U složenicama *assistant manager* i *assistant professor* lijevi član *assistant* nema istu semantičku funkciju. U prvom primjeru označava osobu koja pomaže ili zamjenjuje menadžera ('pomoćnik/zamjenik menadžera'), dok u drugom označava akademski rang ('docent'), a ne osobu koja pomaže profesoru. Ovo pokazuje da značenje složenice zavisi od profesionalnog i institucionalnog konteksta, a ne samo od doslovnog značenja njenih članova.

director (Quirk et al., 2004, str. 313). S druge strane, u bosanskom prijevodu značenjski odnos se prirodnije izražava strukturom *pomoćnik direktora*, u kojoj je *pomoćnik* upravni član bosanske imeničke sintagme, a *direktora* genitivna dopuna. Ovaj primjer pokazuje da se pri prevodenju ne prenosi mehanički samo formalna struktura engleske složenice, nego se ona prilagođava gramatičkim i semantičkim obrascima bosanskog jezika.

Tabela 5. Radne titule I-I-I-I

Složenica	Lijeva sastavnica	Desna sastavnica	Parafraza	Bosanski
[[Data Centre Facility] Manager]	Data Centre Facility (I+I+I)	Manager (I)	a manager of a data centre facility	menadžer objekta centra podataka
[[Supply Chain Logistics] Coordinator]	Supply Chain Logistics (I+I+I)	Coordinator (I)	a coordinator of supply chain logistics	koordinator logistike lanca snabdijevanja
[[Customer Service Operations] Manager]	Customer Service Operations (I+I+I)	Manager (I)	a manager of customer service operations	menadžer za operativne poslove korisničke službe
[[Business Process Improvement] Consultant]	Business Process Improvement (I+I+I)	Consultant (I)	a consultant for business process improvement	konsultant za unapređenje poslovnih procesa

U složenicama koje nastaju nizanjem četiri imenice, imenica *assistant* često se susreće u finalnoj poziciji. Primjeri takvih složenica bili bi:

[[[Community Development] Project] Assistant] → an assistant on a community development project → asistent na projektu razvoja zajednice

[[[Child Protection] Project] Assistant] → an assistant on a child protection project → asistent na projektu zaštite djece

[[[Health Promotion] Project] Assistant] → an assistant on a health promotion project → asistent na projektu promocije zdravlja

[[[Community Engagement] Project] Assistant] → an assistant on a community engagement project → asistent na projektu uključivanja zajednice

Identično kao i u primjeru složenica s tri imenice, imenica *assistant* ovdje je upravni član i označava vrstu radne titule, dok lijeva sastavnica označava vrstu projekta.

Uzimajući u obzir sve što smo do sada rekli, kada je riječ o ‘assistant-složenicama’, može se zaključiti da se imenica *assistant* u engleskom jeziku može pojaviti i na početku i na kraju složenice, pri čemu njen položaj utječe na strukturnu organizaciju i značenjski fokus složenice, što se može prikazati na sljedeći način:

Tabela 6. Razlika u značenju između složenica s imenicom *assistant*

Struktura	Parafraza	Bosanski
[[[Project X] Assistant]]	a person who works as an assistant on project X	asistent na projektu X
[Assistant [Person Y]]	a person who is an assistant to person Y	pomoćnik osobe Y

Tabela 7. Radne titule I-I-I-I-I

Složenica	Lijeva sastavnica	Desna sastavnica	Parafraza	Bosanski
[[Supply Chain Risk Management] Specialist]	Supply Chain Risk Management (I-I-I-I)	Specialist (I)	a specialist for supply chain risk management	stručni saradnik za upravljanje rizicima u lancu snabdijevanja
[[[Information Security Incident Response] Analyst]	Information Security Incident Response (I-I-I-I)	Analyst (I)	an analyst for information security incident response	analitičar za odgovor na incidente u oblasti informacijske sigurnosti

Na osnovu navedenih primjera može se reći da kod složenih imenica koje služe za imenovanje radnih titula i koje nastaju nizanem tri ili više imenica:

- Zavisni član je složenica koja specificira oblast, tip rada ili organizacionu jedinicu.
- Upravni član je imenica koja označava poziciju/titulu (manager, director, coordinator, analyst itd.).

Niz od šest i više imenica

Nizovi od šest i više imenica susreću se izuzetno rijetko u praktičnoj upotrebi engleskog jezika. Iako su teorijski mogući, takvi nizovi se u stvarnosti izbjegavaju zbog poteškoća u procesiranju i razumijevanju. Čak i u visoko specijaliziranim institucionalnim kontekstima, kao što su međunarodne organizacije ili velike korporacije, radne titule i nazivi tijela rijetko sadrže više od tri-četiri

imenice. Postoji nekoliko razloga zašto se nizovi sa više imenica izbjegavaju u praksi. Prije svega, ljudski memorijski kapacitet je ograničen. U tom smislu, istraživanja pokazuju da je procesiranje nizova sa više od četiri riječi značajno teže i sporije (Cowan, 2001). Svaka dodatna imenica povećava kognitivno opterećenje i mogućnost greške u razumijevanju, što može biti poseban izazov kod usmenog prevođenja. Stoga se u poslovnom i institucionalnom kontekstu preferiraju kraće i razumljivije alternative. Umjesto dugih nizova imenica, u engleskom jeziku koristi se često strategija upotrebe skraćenica, naprimjer: *Information Technology Infrastructure Services Director* → *IT Infrastructure Services Director*, *Human Resources Information System Manager* → *HRIS Manager*. Pored skraćenica, za imenovanje radnih titula često se, umjesto jedne duge složene imenice, navodi osnovni naziv pozicije, a zatim se, najčešće iza zareza, dodaje naziv programa, odjela ili oblasti djelovanja, naprimjer, umjesto *Community Health Education Program Coordinator* može se upotrijebiti jasnija konstrukcija *Program Coordinator, Community Health Education*.

P-I složenice (pridjev + imenica)

Ovaj tip složenica mnogo je manje produktivan u odnosu na I-I tvorbeni tip (Plag, 2003, str. 191), a njihova tvorba može se prikazati na sljedeći način:

$$[P]P \text{ i } [I]I \rightarrow [[P]P [I]I]I$$

Ovako nastale složenice mogu se realizirati i kao endocentrične i kao egzocentrične. U postojećoj literaturi može se primijetiti da se o ovom tipu najčešće govori na osnovu malog broja primjera koji se realiziraju kao jedna riječ. Tipični predstavnici ovog tipa složenica bili bi: *blackboard*, *blackbird* i *greenhouse*.²⁷ Kod ovih primjera pridjev ne mora zadržati svoje doslovno značenje, pa se značenje cijele složenice ne izvodi uvijek jednostavnim sabiranjem značenja pojedinačnih sastavnica. Tako *blackbird* ne znači 'crna ptica', nego označava određenu vrstu ptice; *greenhouse* ne znači 'zelena kuća', nego 'staklenik';

²⁷ Primjeri poput *green salad*, *red wine*, *black coffee* i sl. u literaturi se često razmatraju u okviru rasprave o razlici između otvorenog P-I tipa složenica i pridjevsko-imeničkih sintagmi. Takva analiza zahtijeva detaljnije razmatranje značenja pridjeva, stepena ustaljenosti izraza i konteksta upotrebe. Budući da je P-I tvorbeni tip znatno manje produktivan od I-I tipa (Bauer et al., 2013; Schlücker i Plag, 2011), ova pitanja (kriteriji) nisu u fokusu rasprave u ovom dijelu knjige.

a *blackboard* ne mora biti ‘crna tabla’, nego opći naziv za ‘školsku tablu za pisanje’. Preciznije parafraze značenja stoga bi bile:

blackboard → a board used for writing on in a classroom → školska tabla/ploča

blackbird → a type of bird → kos

greenhouse → a building or structure used for growing plants → staklenik

Egzocentrične složenice

Egzocentrične složene imenice u engleskom jeziku znatno su manje zastupljene od endocentričnih. Podsjetit ćemo se da se pod egzocentričnim složenicama podrazumijevaju složenice kod kojih se semantički centar nalazi izvan same složenice. To znači da značenje cijele složenice nije određeno nijednom njenom sastavnicom kao upravnim članom. Većina egzocentričnih složenica ostvaruje metaforički ili metonimijski odnos prema svojim sastavnicama, pri čemu cijela složenica najčešće označava osobu s određenim karakteristikama, iako same sastavnice na tu osobu ne upućuju direktno.

Zato se, za razliku od endocentričnih složenica, kod egzocentričnih složenica ne može reći da “X jeste vrsta Y”, gdje je Y upravni član složenice. Naprimjer, *pickpocket* ne označava vrstu džepa (engl. *pocket*), *skinhead* ne označava vrstu glave (engl. *head*), a *redcoat* ne označava vrstu kaputa (engl. *coat*). U morfološkom smislu, sastavnice ovih složenica mogu biti proste ili izvedene riječi. U nastavku navodimo osnovne tvorbene tipove egzocentričnih složenih imenica.

G-I tvorbeni tip (glagol – imenica)

Ovaj tip složenica tipičan je za imenovanje osoba, često s pogrdnim ili pejorativnim prizvukom.

Primjeri:

pickpocket → a person who steals from pockets → džeparoš

cutthroat → a person who kills; a ruthless person → ubica; okrutna ili bezobzirna osoba

killjoy → a person who spoils the enjoyment → osoba koja kvari zabavu

telltale → a person who reveals secrets; an informer → cinkaroš, doušnik

scaremonger → a person who spreads fear or panic → osoba koja širi strah ili paniku

troublemaker → a person who causes trouble → smutljivac; osoba koja pravi probleme

turncoat → a person who betrays or changes allegiance → izdajica

I-I tvorbeni tip (imenica-imenica)

I ovaj tip egzocentričnih složenica često se upotrebljava za imenovanje osoba, nerijetko s pogrdnim ili pejorativnim prizvukom.

skinhead → a person with a shaved head who is a member of an extremist group → 'skinned'; pripadnik ekstremističke grupe

jailbird → a person who has been in jail repeatedly → osoba koja je često u zatvoru

bonehead → a stupid or foolish person → glupan, budala

bookworm → a person who reads constantly or excessively → knjiški moljac

egghead → an intellectual; an overly academic person → intelektualac; štreber

bloodsucker → a person who exploits others → krvopija; osoba koja iskorištava druge, 'vampir', 'krpelj'

heartbreaker → a person who causes romantic pain or disappointment → srcolomac

P-I tvorbeni tip (pridjev-imenica)

Slično prethodnim tipovima, i ovaj tip složenih imenica koristi se za imenovanje osoba s pogrdnim prizvukom.

Primjeri:

redskin → a person with red or reddish skin; a Native American → crvenokožac; Indijanac (uvredljiv termin za autohtone narode Sjeverne i Južne Amerike 'crvenokožac' zabilježen u upotrebi kod bijelaca)²⁸

²⁸ U kolokvijalnoj upotrebi u Bosni i Hercegovini imenica *Indijanci* ponekad se koristi i pejorativno, npr. za djecu ili grupe koje se opisuju kao bučne, neuredne ili nestašne. U tom značenju izraz počiva na stereotipu i ne predstavlja neutralnu etničku oznaku.

lazybones → a lazy person → lijenčina, lijenština

loudmouth → a person who talks too much or too loudly; a boastful person → brbljivac, hvalisavac

blackshirt → a member of a fascist organisation (who wore black shirts) → cr-nokošuljaš, fašista

bluenose → a puritanical or moralistic person → puritanac, moralista

busybody → a person who meddles in others' affairs → zabadalo, njuškalo, mahalac, mahaluša

paleface → a white person (term used by Native Americans) → bljedoliki; bijelac (uvredljiv termin za bijelce, zabilježen u upotrebi kod autohtonih naroda Sjeverne i Južne Amerike)

redcoat → a British soldier (who wore red coats) → britanski vojnik; crvenomundiraš

yellowbelly → a coward → kukavica, plašljivac

SLAGANJE U BOSANSKOM JEZIKU

Bosanski kao sintetički jezik

Za razliku od engleskog, koji pripada grupi analitičkih jezika, bosanski jezik pripada grupi sintetičkih jezika (engl. *synthetic languages*). To, prije svega, znači da je morfologija bosanskog jezika znatno kompleksnija u odnosu na morfologiju engleskog, što se posebno vidi na planu flektivnih i derivacijskih nastavaka.

Kako se u ovoj knjizi bavimo tvorbom riječi, posebno je potrebno objasniti koliko prisustvo flektivnih morfema komplicira tvorbu složenica u odnosu na engleski. Kada smo govorili o engleskom jeziku, istakli smo da engleski ima samo osam flektivnih morfema. Međutim, s druge strane, broj flektivnih morfema nije nimalo lako izračunati u bosanskom jeziku.

Za razliku od engleskog, u bosanskom jeziku imenice se mijenjaju po padežima, pridjev se slaže s imenicom u rodu, broju i padežu (kongruencija), a oblici glagola u glagolskim konjugacijama najčešće su različiti. Zbog svega nabrajanog, tvorba riječi u bosanskom jeziku ima svoje posebnosti u odnosu na tvorbu riječi u engleskom.

U svrhu ilustracije, navodimo usporedbu između engleskog i bosanskog jezika za imenice, pridjeve i glagole.

Tabela 8. Deklinacija imenica (bosanski vs. engleski)

Padež	Bosanski – jednina	Bosanski – množina	Engleski – jednina	Engleski – množina
N (nominativ)	kuća	kuće	house	houses
G (genitiv)	kuće	kuća	house's	houses'
D (dativ)	kući	kućama	to the house	to the houses
A (akuzativ)	kuću	kuće	house	houses
V (vokativ)	kućo!	kuće!	house!	houses!
I (instrumental)	kućom	kućama	with the house	with the houses
L (lokativ)	kući	kućama	in the house	in the houses

Tabela 9. Slaganje pridjeva (bosanski vs. engleski)

Padež	Bosanski – jednina (<i>lijepa + kuća</i>)	Bosanski – množina	Engleski – jednina	Engleski – množina
N	lijepa kuća	lijepo kuće	nice house	nice houses
G	lijepo kuće	lijepih kuća	house's nice...	nice houses ...
D	lijepoj kući	lijepim kućama	to a nice house	to nice houses
A	lijepu kuću	lijepo kuće	a nice house	nice houses
V	lijepa kućo!	lijepo kuće!	nice house!	nice houses!
I	lijepom kućom	lijepim kućama	with a nice house	with nice houses
L	lijepoj kući	lijepim kućama	in a nice house	in nice houses

NAPOMENA: U bosanskom jeziku pridjevi se mijenjaju i slažu s imenicama u rodu, broju i padežu. U engleskom jeziku pridjev *nice* ostaje nepromijenjen u svim oblicima.

Tabela 10. Konjugacija glagola u prezentu (bosanski vs. engleski)

Lice	Bosanski – pisati	Engleski ²⁹ – to write
1. lice jednina	ja pišem	I write
2. lice jednina	ti pišeš	you write
3. lice jednina	on/ona/ono piše	he/she writes
1. lice množina	mi pišemo	we write
2. lice množina	vi pišete	you write
3. lice množina	oni/one/ona pišu	they write

NAPOMENA: U bosanskom jeziku svako lice ima svoj specifični oblik. U engleskom jeziku oblik se ne mijenja, osim u 3. licu jednine (*writes*).

²⁹ Engleski jezik ima četiri sadašnja vremena (*Present Simple Tense*, *Present Continuous*, *Present Perfect Tense*, *Present Perfect Continuous*). Primjeri u Tabeli 10. služe u svrhu ilustracije i primjer u koloni 'Engleski' odnosi se na oblik glagola u sadašnjem prostom vremenu (engl. *Present Simple Tense*).

Kao što se može vidjeti iz prethodnih uporednih prikaza, flektivna morfologija u bosanskom jeziku znatno je složenija u odnosu na engleski jezik. Ova složenost igra ključnu ulogu u svojevrsnoj “blokadu” tvorbe složenica, jer se ona u bosanskom jeziku ne temelji, kao u engleskom, na jednostavnoj kombinaciji riječi (*dog + house → doghouse*), već na složenom tvorbenom procesu koji uključuje kombiniranje tvorbenih osnova, često uz morfološku adaptaciju.

U svrhu ilustracije, pogledajmo uporedne primjere složenica u engleskom i bosanskom jeziku:

fireman / vatrogasac

fire / vatra + man / čovjek

→ vatrogasac = vatra + *gasac → vatra + gasiti → *vatragasiti

quarryman / kamenolomac

quarry / kamenolom + man / čovjek

→ kamenolomac = kamen + *lomac → kamen + lomiti → *kamenolomiti

redskin / crvenokožac

red / crven(-a/-o) + skin / koža

→ crvenokožac = crven + *kožac → crven + koža → *crvenkoža

U svim navedenim primjerima jasno je da se složenice u bosanskom jeziku često ne mogu tvoriti pukim slaganjem riječi, već je nužna upotreba odgovarajućih tvorbenih nastavaka i morfoloških transformacija, što je direktna posljedica bogate flektivne prirode bosanskog jezika. Ukoliko ovome dodamo suprotna mišljenja lingvista da li je neki primjer složenica ili izvedenica, onda nam je jasno da se situacija znatno komplicira u tvorbenom smislu.

Tvorba riječi u kontekstu drugih lingvističkih disciplina

Tvorba riječi³⁰ lingvistička je disciplina koja kao predmet svog istraživanja ima nastanak nove riječi od jedne ili dviju riječi. Da ima složenica čiju osnovu čini više od dviju riječi (tri ili četiri), potvrđuju rječnici, gramatike, ali i terminologija posebnih naučnih disciplina (npr., medicina, avijacija³¹ i sl.). Tako bilježimo složenice *otorinolaringologija*, *elektrokardiografija*, *radiotelegrafija*,

³⁰ O terminu *tvorba riječi* u bosanskom, crnogorskom, hrvatskom i srpskom jeziku vidjeti u Durmišević (2023, str. 11).

³¹ Više primjera u bosanskom jeziku, kad je u pitanju aviomodelarstvo, vidjeti u Jazić i Kape-tanović (2024). Primjere iz engleskog jezika vidjeti u Kalajdžisalihović (2017) te Kalajdžisali-hović i Naumoska (2022).

elektroencefalografija i sl.; takve su složenice uglavnom riječi stranog porijekla, preuzete iz grčkog i latinskog jezika.

Da je poprilično zahtjevno odrediti granice tvorbe riječi – gdje završava morfologija, a počinje leksikologija ili sintaksa – potvrđuje nemali broj radova iz ove oblasti (Babić, 1986; Birtić, 2004; Horvat i Štebih Golub, 2012; Kuna, 2006; Tafra, 2014; Tafra i Košutar, 2009; Vulić, 2007.³² i dr.).

Mikić Čolić (2021, str. 53–54) naglašava granični položaj tvorbe riječi među drugim gramatičkim disciplinama i iscrpno³³ se dalje bavi odnosom tvorbe riječi i drugih lingvističkih disciplina, kao i različitim lingvističkim pristupima tvorbi riječi. Tako autorica (Ibid., str. 54–55) na početku svoje analize iznosi činjenicu da u pristupu tvorbi riječi dominira strukturalistički pristup. Također, nije zanemarivo ni istraživanje S. Žepića (1969) o tvorbi riječi iz ugla generativne gramatike, a koje kasnije autorica širi predstavljajući učenje H. Marchanda kao prethodnika u leksikalističkom pristupu tvorbi riječi (Ibid., str. 60–63), a nastavlja i dalje pišući o sintaksičkim pristupima tvorbi riječi (Ibid., str. 67–72), gdje posebno izdvaja učenje E. Selkirk koja morfologiju i tvorbu riječi vidi kao dio sintakse³⁴. Pred sami kraj ovog preglednog dijela o tvorbi riječi Mikić Čolić (Ibid., str. 85) zaključuje da se, kad je u pitanju tvorba riječi, najviše pažnje posvećivalo sljedećim pitanjima:

- a) Odnos flektivne i derivacijske morfologije
- b) Odnos morfem – leksem
- c) Položaj pravila tvorbe riječi između morfologije i sintakse
- d) Mehanizmi koji omogućuju nastanak novih riječi.

³² Vulić (2007) u radu naslova “Odnos tvorbe riječi prema drugim granama jezikoslovlja na primjeru gradišćanskohrvatskih idioma” analizira odnose i neriješena pitanje tvorbe riječi i fonologije, morfologije, sintakse, leksikologije, semantike, stilistike i etimologije, što nam eksplicitno govori da spomenuta pitanja o mjestu i granicama tvorbe riječi u lingvističkim istraživanjima nisu nimalo formalna, niti izviru samo iz tradicionalnih poimanja gramatike i lingvistike.

³³ Kažemo *iscrpno* jer se monografija *Neologizmi u hrvatskome jeziku* primarno bavi neologizmima, ali se autorica detaljno bavi i teorijskim pristupima tvorbi riječi iz nekroatističkog ugla, i to, primjerice, Hansa Marchanda, Morrisa Hallea, Marka Arnoffa, Elisabeth Selkirk i dr. (Mikić Čolić, 2021, str. 60–90).

³⁴ Klajn navodi kako su Belić i Stevanović slaganje smatrali spajanjem riječi, tj. složenicu su vidjeli kao okamenjenu sintagmu (Klajn, 2002, str. 6).

Tvorbeni postupci vs. tvorbeni načini

Mi ćemo dalje u svojoj analizi, a prije nego pristupimo problematici složenica, odnosno složenih imenica u lingvistici, gramatici i tvorbi riječi bosanskog jezika, predstaviti temeljne tvorbene postupke nastanka novih riječi, odnosno različitost pristupa u definiranju tvorbenih postupaka i načina. Uobičajeno je pronaći u literaturi da su temeljni tvorbeni postupci *izvođenje* (*derivacija*) i *slaganje* (*kompozicija*). Različiti autori, gramatike i pojedinačni radovi na različite načine pristupaju ovoj tvorbenoj problematici, tako da, primjerice, Mihaljević i Ramadanović (2006, str. 195) primjećuju da u literaturi uglavnom postoje dva osnovna tvorbena *postupka* (izvođenje i slaganje), a šest osnovnih tvorbenih *načina*: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba, prefiksarno-sufiksalna tvorba, slaganje, složeno-sufiksalna tvorba i srastanje.³⁵ Detaljnom analizom one na kraju nude četrnaest samostalnih i ravnopravnih tvorbenih načina (Mihaljević i Ramadanović, 2006, str. 203–205).

Barić et. al (2025, str. 293) kao autori *Hrvatske gramatike* navode da je izvođenje tvorbeni način koji podrazumijeva: sufiksalsnu tvorbu, prefiksalsnu tvorbu i prefiksarno-sufiksalsnu tvorbu, a pod slaganjem smatraju: složeno-nesufiksalsnu tvorbu, odnosno čisto slaganje, složeno-sufiksalsnu tvorbu, srastanje, tvorbu složenih skraćenica i preobrazbu. Dalje se u analizi spominje kako je prema gramatičkoj tradiciji prefiksalsna tvorba, zapravo, vrsta slaganja, te da prefiksalsne tvorenice nisu ništa drugo do složenice (Ibid., str. 295). Nakon analize spomenutih tvorbenih načina, autori još spominju i analošku tvorbu i prevođenje (Ibid., str. 302–303).

Silić i Pranjković (2007, str. 37. i 152) o tvorbi riječi, odnosno rječotvorju, pišu u kontekstu morfologije, a može se zaključiti da pod izvođenjem podrazumijevaju: sufiksalsnu, prefiksalsnu i sufiksarno-prefiksalsnu tvorbu, a pod slaganjem: čisto slaganje, složeno-sufiksalsnu tvorbu, srastanje te slaganje dijelova riječi, odnosno tvorbu skraćenica.

Stevanović (1974, str. 235–236) jednostavno govori o izvođenju i slaganju, ne spominjući eksplicitno tvorbene načine koji pripadaju jednom, odnosno

³⁵ O upotrebi termina *tvorbeni postupak* i *tvorbeni način* v. fusnotu 4 u Mihaljević i Ramadanović (2006, str. 195). Dalje u radu i mi se odlučujemo za ovakvu upotrebu termina iz pragmatičkih i terminoloških razloga u kojima je jasno da su izvođenje i slaganje nadređeni termini onima koji označavaju tvorbene načine.

drugom tvorbenom postupku. Detaljnim čitanjem i analizom možemo utvrditi da prefiksalnu tvorbu smatra vrstom slaganja, ali da termine slaganje i srastanje smatra sinonimnim (Ibid., str. 238), spominjući i prosto srašćivanje po uzoru na strane jezike (Ibid., str. 239–240), zatim složenice sa spojnim samoglasnikom te polusloženice (Ibid., str. 240).

Babić (2002) pod izvođenjem smatra samo sufiksaciju, a tvorbeni načini kojim nastaju složenice, odnosno složene riječi su: prefiksalna tvorba, čisto slaganje, složeno-sufiksalna tvorba, srašćivanje i polusloženice.³⁶ Babić, nudeći ovakvu podjelu, prefiks smatra samostalnom tvorbenom jedinicom. Tom mišljenju se argumentirano protive Tafra i Košutar (2009, str. 96–97), smatrajući da je iz sinhronijskog ugla pogrešno prefikse posmatrati kao prijedloge.³⁷ Spominjani rad “Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku” – (Tafra i Košutar, 2009) donosi prikaz tvorbenih teorija različitih filologija, ne samo kroatističku, a zajedničko svim filološkim školama jeste da se uglavnom preklapaju u osnovnoj definiciji tvorbenih postupaka (izvođenje i slaganje), ali s različitim varijantama (Ibid., str. 90–92). U svom zaključku navode sveobuhvatnost različitih disciplina u tvorbenim, odnosno rječotvornim istraživanjima, posebno naglašavajući ravnopravnost izučavanja i gramatičkih i semantičkih procesa (Ibid., str. 105).

Kod Klajna (2002, str. 6) ćemo pronaći da moderna lingvistika zagovara mišljenje da su sufiksacija (izvođenje), prefiksacija, slaganje i preobrazba (konverzija) četiri zasebna i ravnopravna postupka tvorbe riječi.

Čirgić, Pranjković i Silić (2010, str. 139) u *Gramatici crnogorskoga jezika* govore o osnovnim principima tvorbe riječi, a to su izvođenje (sufiksalna i prefiksalna tvorba), slaganje (srastanje tvorbenih osnova u jednu složenu riječ) i kombinirani način tvorbe (prefiksalno-sufiksalna tvorba).

Jahić, Halilović i Palić (2000, str. 308) navode dva osnovna tvorbena načina: izvođenje i slaganje, a u okviru njih spominju (Ibid., str. 306–309) prefiksalnu,

³⁶ Babić (2002, str. 50–67) se bavi i tvorbenim postupcima koje smatra graničnim područjima u tvorbi riječi. Nešto više o tome vidjeti i u Durmišević (2023, str. 13–20).

³⁷ “Kad bi se razdvojili posebno prefiksi koji su izrazno jednaki prijedlozima od onih koji to nisu pa kad bi prva tvorba bila slaganje, a druga izvođenje, tada bi glagol *napisati* bio složena, a *prepisati* izvedenica te bi to značilo da je u prvom slučaju riječ o osnovi, a u drugom o prefiksu. S obzirom na istu funkciju koju imaju ti tvorbeni morfemi, takva bi podjela bila besmislena.” (Tafra i Košutar, 2009, str. 96)

sufiksalnu, prefiksalno-sufiksalnu tvorbu, slaganje, srastanje, kao i složene skraćenice i kategorijalnu preobrazbu.

Iz ovog kratkog pregleda kako gramatika te monografija, a tako i pojedinačnih radova koji propituju mjesto tvorbe riječi u lingvistici, a onda i pitanje tvorbenih postupaka i načina kojima nastaju nove riječi, vidljivi su različiti pristupi tvorbenoj problematici,³⁸ nejasnoće i protivrječnosti u analizi tvorbenih načina, neusaglašena terminologija, nejasni kriteriji u pristupu analizi tvorenic, kao konačnog rezultata tvorbe riječi, sukob gramatičkog i semantičkog pristupa (umjesto naporednog i dopunjujućeg odnosa tih dvaju pristupa, jer je podjednako važna i gramatička i semantička motivacija).

Neophodno je istaći kako je tvorba riječi u bosnistističkim radovima nedovoljno zastupljena, izuzimajući radove koji se tiču odabranih specifičnih tema iz tvorbe riječi, kao što su analiza pojedinih sufiksa, mocijska tvorba, tvorba skraćenica, deminutiva, neologija, univerbacija i slivanje.³⁹ Sistematično i teorijsko propitivanje temeljnih pitanja, kao što su mjesto i granice tvorbe riječi u lingvistici, predmet proučavanja, odnosi sa drugim lingvističkim disciplinama, terminološko ujednačavanje, tvorbeni postupci i načini u tvorbi riječi bosanskog jezika, odnos slaganja i prefiksacije i sl. još uvijek čeka gramatiku⁴⁰ ili monografiju koja će odgovoriti na postavljena pitanja.⁴¹

Sljedeće poglavlje posvećeno je tvorbenoj problematici slaganja kao tvorbenog postupka, a cilj poglavlja jeste predložiti glavninu dosadašnjih istraživanja u kontekstu slaganja kao jednog od osnovnih postupaka tvorbe riječi uopće.

³⁸ Prije više od pola stoljeća M. Ančić-Obradović postavlja ova pitanja u radu "Teorija tvorbe riječi i njena problematika" (1973, str. 11–52).

³⁹ Vidjeti radove posvećene tvorbi riječi u Karavdić (2021, str. 130–134).

⁴⁰ Ovdje prvenstveno mislimo na neku buduću gramatiku koja se bavi tvorbom riječi, poput *Grammatike bosanskoga jezika* (Knjiga 1, 2024. i Knjiga 2, 2025) I. Palića koja je posvećena sintaksi i predstavlja kapitalno djelo koje objedinjuje savremene teorijske i metodološke pristupe sintaksi.

⁴¹ Ovdje ćemo spomenuti i Komisiju za tvorbu riječi Međunarodnog komiteta slavista koja je jedna od najaktivnijih komisija u okviru spomenutog komiteta (Horvat, 2012), te redovno organizira međunarodne konferencije, objavljuje zbornike i tako pridonosi razvoju i vidljivosti tvorbe riječi u slavističkom kontekstu.

Slaganje kao tvorbeni postupak

Kao što je to slučaj u anglističkoj literaturi, tako se i u slavističkoj literaturi mogu primijetiti različiti pristupi u definiranju složenica, odnosno slaganja. Ranije smo već spomenuli da bosanski jezik nije posebno sklon kombinaciji zasebnih riječi u složenice (takvi primjeri su rijetki, naprimjer: *blagdan*); međutim, iznenađujuće je da stručna literatura potvrđuje definiranje slaganja kao kombinacije riječi. U nastavku navodimo prikaz nekih od zabilježenih definicija:

Složenice su reči koje su postale srastanjem dveju ili više posebnih reči u jednu. (Stevanović, 1964, str. 414)

Složenica je ona tvorenica koja je nastala slaganjem, a motivisana je dvjema riječima. (Barić, 1980, str. 297)

Postoji mišljenje da su složenice one tvorenice koje su motivisane sa dve reči, bilo da su te reči punoznačne ili ne. (Vukičević, 1995, str. 56)

Slaganje je tvorbeni način kojim od dvije riječi nastaje jedna – složenica. (Jahić, Halilović i Palić, 2000, str. 307)

Slaganje je takav način tvorbe u kojem nova riječ nastaje od osnova dviju ili više riječi, odnosno od dviju ili više osnova. (Babić, 1986, str. 30)

Složenica je leksičko-morfološka jedinica oblikovana kao (jedna) cjelina, koja uključuje dve ili više korenskih morfema, objedinjenih semantički, akcenatski i morfološki. (Kiršova, 1993, str. 182)

Imajući u vidu ovaj svojevrstan paradoks – činjenicu da slaganje općenito u slavenskim jezicima nije utemeljeno na jednostavnoj kombinaciji riječi, ali da se u literaturi susreću definicije koje slaganje upravo tako definiraju, Klajn (2002) zaključuje da se o tvorbi složenica ne može govoriti isključivo iz ugla riječi, ali ni isključivo iz ugla tvorbenih osnova. Umjesto toga, svaka definicija složenice, prema mišljenju autora, mora uključivati obje mogućnosti:

...ako i ne računamo one slučajeve gde je osnova jednaka nominativu imenice ili prideva (na primer GROM-o-bran, KOST-o-bolja, PLAV-o-kos), prvi deo je kompletna reč u VREME-plov, S(J)EME-vod, STO-noga, VIŠE-spratnica, MA-LO-krvan (...), a naravno i u polusloženicama (SODA-voda, CRVENO-b(ij)eli i sl.). Stoga bi jedna dovoljno uopštena definicija morala da obuhvati obe mogućnosti: i osnove i reči kao sastavne delove. Takva formulacija nužno će biti malo glomazna, ali boljeg rešenja nema. (Klajn, 2002, str. 22–23)

Uzimajući u obzir sintaksički kriterij analize, Marković (2010, str. 72) donosi definiciju kompozicije ili slaganja gdje je jedan od dvaju (ili više) korijenskih, leksičkih morfova koji učestvuju u slaganju, drugom korijenskom, leksičkom morfu u semantičkom i sintaksičkom smislu nadređen, glavni, kao i slaganje u kojem načelno nijedan od dvaju (ili više) leksičkih morfova koji učestvuju u slaganju nije glavni, nije glava, što vodi ka podjeli složenica na subordinirane i koordinirane složenice.

Tvorba složenica

Za razliku od engleskih složenica, posebno tvorbeno obilježje složenica u bosanskom jeziku je prisustvo *spojnog vokala* ili *interfiksa* čija je osnovna funkcija da spaja dva korijenska morfema, odnosno predstavlja “most” između dvaju morfema. Spojni vokal (*formant*, *spojnik*, *interfiks*) predstavlja, moglo bi se reći, u velikom broju bosanskih složenica “vezivno tkivo riječi” putem kojeg se dijelovi ili sastavnice složenice spajaju u cjelinu, naprimjer: krvOtok, nosOrog, vodOvod, kućEpazitelj itd. To je “član strukture na šavu između prvog i drugog dela (...) složenice a koji vrši funkciju spajanja delova” (Milojević, 1992, str. 38). Međutim, na osnovu uvida u dostupnu literaturu može se konstatirati da, slično kao i sa definicijom slaganja, kad je u pitanju spojni vokal, različiti autori imaju različito mišljenje. Stevanović (1964) navodi samo dva spojna vokala (*o* i *e*), dok Babić (1986) pod spojnim vokalima podrazumijeva četiri vokala, i to: *e*, *i*, *o*, *u*. Klajn (2002) se suprotstavlja Babićevoj (1986) klasifikaciji spojnih vokala, pri čemu upozorava da se vokali *i*⁴² i *u* ne mogu smatrati spojnicima, zato što vokal ima status spojnika ako je kao takav dodat “na osnovu uz koju inače nikada ne ide kao nastavak, tako da služi isključivo njenom povezivanju s drugim delom složenice” (Klajn, 2002, str. 25), kao naprimjer u *poljoprivreda* u kojoj se oblik *poljo* nikada ne pojavljuje kao sastavni dio oblika padežne paradigme. Stoga Klajn zaključuje da se, kada je riječ o tvorbi složenica, može govoriti samo o *e* i *o* spojnicima. Mi se s tim samo donekle slažemo, budući da ne vidimo nikakav poseban razlog zašto poput Babića (1986) vokale *e*, *i*, *o*, *u* ne smatrati spojnicima, tim više što ni konsultirana literatura nije čvrstog ni jedinstvenog stava o ovoj problematici.

⁴² Barić (1980, str. 17) složenice sa spojnikom *-i-*, odnosno one koje imaju prvi glagolski dio, analizira, slijedeći Stevanovića (1964), kao imperativne složenice (*vadičep*, *ispičutura*), da bi, naknadno, njena analiza pokazala da se tu ipak ne radi o imperativu već o spojniku *-i-*.

Slaganje se u bosanskom jeziku dodatno komplicira zbog činjenice da se u tvorbi složenica u bosanskom jeziku često pojavljuju i derivacijski nastavci koji često predstavljaju i “završnu tačku tvorbe”, naprimjer u ruk-o-tvor-ina, pa se u tom slučaju govori o složeno-sufiksnoj tvorbi. S aspekta tvorbe, složenice se mogu podijeliti u dvije grupe (Barić et al., 1995, str. 130):

- a) grupu složenica koje nastaju složeno-nesufiksnom tvorbom (čisto slaganje) i
- b) grupu složenica koje nastaju složeno-sufiksnom tvorbom (što odgovara vrsti “sintetskih složenica” u engleskom jeziku).

Kriteriji analize složenica

Na osnovu pregleda dostupne literature, može se uočiti da se u slavističkoj literaturi, općenito uzevši u obzir, složenice analiziraju prema ortografskom, sintaksičkom i semantičkom kriteriju. U bosanskom jeziku složenice se često pišu kao jedna riječ ili kao riječi odvojene crticom, odnosno povezane crticom (polusloženice). Međutim, pojavljuju se i takvi spojevi koji se pišu kao dvije odvojene riječi, a označavaju jedan pojam. Kao i u slučaju engleskog, kada je riječ i o bosanskom, ortografski kriterij nije naročito pouzdan za analizu složenica jer način na koji se ove morfološke tvorevine pišu u jeziku nije konzistentan. U tom smislu, Muratagić-Tuna (2005, str. 152) o složenicama govori s aspekta problematike ortografske realizacije (sastavljeno ili odvojeno pisanje riječi), s obzirom na to da “problem nastaje, npr., kako napisati: *žiro račun*, *žiro-račun* ili *žiroračun*?⁴³”. Konstatirajući da je ovaj problem mnogo izraženiji kod složenih imenica, nego pridjeva, autorica upozorava da se u pravopisima bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika primjeri poput spomenutog (*žiroračun*) različito tretiraju, te istovremeno podsjeća na određene uvjete koje je potrebno zadovoljiti da bi se tvorenica u bosanskom smatrala složenicom. U tom smislu, dijelovi rečenice moraju biti čvrsto sintaksički vezani i tako se dugo upotrebljavati, zatim, takvi spojevi riječi moraju imati novo značenje i, na kraju, složenica ima i svoj akcenat koji je različit od akcenta riječi od kojih je nastala, naprimjer, *suncokret*, *raspikuća*, *kolodvor*, *robovlasnik* (Muratagić-Tuna, 2005, str. 158).

⁴³ S obzirom na način pisanja, radi se o sintagmi (*žiro račun*), polusloženici (*žiro-račun*) i složenici (*žiroračun*).

Prema sintaksičkom kriteriju, Stevanović (1964) i Nikolić (1972) razlikuju kopulativne složenice s ravnopravnim sastavnicama (*gluhonijem, slatkokiseo*), odredbene složenice u kojima jedna sastavnica ima odredbenu funkciju (*rukopis*), te dopunske, odnosno rekcijske složenice u kojima jedna sastavnica popunjava rekcijsko mjesto druge (*mesojed, bogobojazan*). U novijim gramatikama, poput Barić et al. (1995), složenice se ne razvrstavaju prema sintaksičkim odnosima sastavnica, nego se opisuju u okviru tvorbe riječi, s naglaskom na njihovu morfološku i semantičku strukturu.

Kada je riječ o *semantičkom kriteriju*, na osnovu dostupne literature može se uočiti da je ovaj kriterij, u odnosu na druge, mnogo manje zastupljen. Vukičević (1995, str. 147) o semantici složenica govori sa aspekta “semantičke usmerenosti složenice”, tj. podjele na endocentrične i egzocentrične, pri čemu su fokus rasprave složene imenice, pa autorica ističe da “ako kompozita ima istu funkciju kao i njen centralni deo, onda je ona endocentrična, a ako se ta funkcija razlikuje, onda je ona egzocentrična” (Ibid.). U domaćoj literaturi se o semantici složenica najčešće govori iz ugla podjele na značenjske grupe, pri čemu su u fokusu rasprave najčešće složene imenice, koje se pri tom dijele u posebne grupe prema sljedećim kriterijima:

- a) udio drugog dijela u značenju složenice;
- b) udio prvog dijela u značenju složenice i
- c) prema preoblikama, naprimjer, *zemljoposjed* > *zemljišni posjed* (Barić et al., 1995, str. 336), što u slučaju složeno-sufikslnih imenica rezultira sljedećom klasifikacijom:

- vršitelj radnje (knjigoljubac)
- nositelj osobine (crvenokožac)
- član, pripadnik čega (drugoligaš)
- životinja (crnoperka)
- osoba (ljudožder)
- stvar, naprava (blatobran)

Klasifikacija složenica

Kada je riječ općenito o klasifikaciji složenica, u nastavku ćemo dati njihov kraći hronološki pregled. Stevanović (1964, str. 241) klasifikaciju složenica zasniva na dva ključna kriterija: morfološkom, koji je utemeljen ili na prisustvu

ili odsustvu spojnog vokala -o- unutar složenice (npr. *starmali*, *duvankesa* vs. *glavobolja*, *riđokosa*) i sintaksičkom, na osnovu kojeg autor dijeli složenice na:

- a) naporedne (*bratsestra*, *daninoć*)
- b) dopunske (*gazivoda*, *pamtivek*, *dangubiti*) i
- c) odredbene (*dobrodošlica*, *oštroumlje*).

Babić (1986) u *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku* ističe da složenice, općenito uzevši u obzir, zauzimaju neznatan dio u cjelokupnom tvorbenom sistemu hrvatskog jezika, s obzirom na to da je “izvođenje u hrvatskom jeziku osnovniji način nego slaganje” (1986, str. 62). Kada je u pitanju složeno-sufiksalsna tvorba, autor složenice ovog tipa posmatra dvojako:

- a) kao izvedenice od složenih pridjeva (*dugokljuna ptica* → *dugokljunac*) i
- b) kao složenice uz koje ne postoji složeni pridjev (*dobrovoljac*, *krivovjerac* itd.) (Babić, 1986, str. 626).

S druge strane, govoreći o čistim složenicama, Babić tvorbu ovog tipa opisuje kao mnogo rjeđu u odnosu na složeno-sufiksalsnu tvorbu, čijoj klasifikaciji pristupa primjenom kriterija identifikacije vrste riječi prvog člana složenice, pri čemu, pored složenih imenica spominje i složenice sa priloškom osnovom (*polubog*, *polubrat*) (Babić, 1986, str. 321–328).

Barić et al. (1995) u *Gramatici hrvatskoga jezika* raspravu o klasifikaciji složenica otvaraju isticanjem razlike između izvedenice i složenice. U fokusu analize su složene imenice i pridjevi, a klasifikacija tvorbenih tipova zasnovana je, isto kao i kod Babića (1986), na identificiranju vrste riječi prvog člana složenice. Tako se, naprimjer, govori o složenim imenicama sa imeničkom osnovom u prvom dijelu (*kolovođa*, *kitolov*), pridjevskom osnovom u prvom dijelu (*ni-skogradnja*, *novogradnja*) itd. (Barić et al., 1995, str. 338–345). Iako je u fokusu klasifikacije određivanje vrste riječi prvog člana u složenici, autori se ukratko osvrću i na status drugog člana unutar složenice koji “čuva svoje tvorbeno značenje u složenici (...) pa je, dakle, temeljna riječ u složenici” (Barić et al., 1995, str. 336).

Silić i Pranjković (2005) u *Gramatici hrvatskoga jezika* o slaganju govore informativno, u sklopu poglavlja o tvorbi riječi, ali ono što je naročito važno jeste da ovi autori posebnu pažnju posvećuju ulozi i sistematizaciji “vezanih korijena” u tvorbi složenica. Autori vezane korijene nazivaju prefiksoidima i

sufiksoidima te se posebno fokusiraju i na klasifikaciju vezanih morfema porijeklom iz hrvatskog jezika, kao naprimjer: -pis(ø): *životopis, ljetopis*; -slovlje: *jezikoslovlje, prirodoslovlje*; dvo-: *dvoglas*; gdje-: *gdjekoji* itd. (Silić i Pranjković, 2005, str. 159).

U *Gramatici bosanskoga jezika* (Jahić, Halilović i Palić, 2000) u centru analize su složene imenice i složeni pridjevi. Nešto detaljnije opisane su nesufiksalne složene imenice, koje se dijele na:

a) tip sa spojnikom -o-

b) na tip bez spojnika -o-, odnosno s nultim spojnikom -Ø-.

Spomenuti tipovi složenica dalje se klasificiraju na osnovu vrste riječi prvog člana u složenici, pa se tako govori o složenicama koje imaju imenicu, pridjev, broj ili zamjenicu kao prvi član složenice, odnosno na osnovu drugog člana složenice, čije mjesto može popunjavati leksem kao slobodna jedinica te vezani leksički morfem (Jahić, Halilović i Palić, 2000, str. 322–323).

Jedna od najiscrpnijih studija o složenicama u slavističkoj lingvistici je *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku 1* I. Klajna (2002). Studija se bavi analizom složenica iz ugla sinhronijskog presjeka savremenog srpskog jezika u kojoj je na veoma detaljan način dat prikaz svih tipova složenica, uključujući i sraslice, polusloženice i složeno-sufiksalne tvorenice, kao i složene skraćeniце, odnosno skraćeničke složenice. Klasifikaciju složenica zasniva na “vrsti reči kojoj pripada cela složenica”, pri čemu prikaz tvorbene strukture zasniva na posebnoj indeksaciji: I = imenica, P = pridjev, G = glagol itd., na osnovu čega autor izvodi tvorbene načine složenica po sljedećoj tvorbenoj shemi: tip I + I (bez spojnog vokala), tip G + I (složenice s glagolom u prvom dijelu) itd. (Klajn, 2002, str. 40), što će uglavnom biti općeprihvaćen kriterij i za opis složenih imenica u bosanskom jeziku.

SLOŽENE IMENICE U BOSANSKOM JEZIKU: STRUKTURA I VRSTE

Složene imenice u bosanskom jeziku

Već smo više puta definirale slaganje i predstavile različita lingvistička promišljanja o tom tvorbenom postupku, te ovdje još jednom naglašavamo da je u bosanskom jeziku *slaganje imenica* takav tvorbeni postupak u kojem nastaje nova riječ (*složena imenica*) – *složenica* ili *kompozit*, a u odnosu na tvorbeni način kojim nastaje, govorimo o *čistim složenicama*, *složeno-sufikslnim imenicama*, *polusloženicama*, *sraslicama* i *skraćeničkim složenicama* kao tipovima tvorenica nastalih postupkom *kompozicije* ili *slaganja*. Gdje god je bilo moguće i potrebno, primjere u bosanskom jeziku obogatile smo onim ekscerpiranim iz odabranih zbirki savremene bosanskohercegovačke poezije, kako bismo vidjeli potencijal slaganja kao tvorbenog postupka.

Kako je jedan od ciljeva ove knjige ponuditi sveobuhvatnu analizu složenih imenica u bosanskom jeziku, tako ćemo se složenim imenicama baviti iz različitih aspekata, odnosno vodeći se različitim kriterijima podjele, kao što su tvorbeni, morfološki, sintaksički i semantički kriterij.

Tvorbeni kriterij

Tvorbeni kriterij u analizi složenih imenica u bosanskom jeziku odnosi se na sve tvorbene načine u tvorbenom postupku slaganja imenica. Tako govorimo o *čistom slaganju* ili *nesufikslnom slaganju*, *složeno-sufikslnoj tvorbi*, *tvorbi polusloženica*, *srastanju* i *tvorbi skraćeničkih složenica*.

- a) čisto slaganje ili nesufikslna slaganje – čiste ili nesufikslna složene imenice

U dosadašnjoj literaturi o tvorbi riječi nerijetko su izjednačavani termini tvorbeni postupak i tvorbeni način, pa je onda rezultat slaganja (*složenica*) istovremeno bio i hiperonim i hiponim (ako uzmemo u obzir tvorbene načine). Kako bismo terminološki napravili razliku i izbjegli podudaranje termina, s razlogom govorimo o čistom ili nesufiksalmom slaganju (v. Barić et al., 2005, str. 297–298. i 335–355; Jahić, Halilović i Palić, 2000, str. 307), pa su onda takve složene imenice (a i složenice općenito) nastale slaganjem dviju osnova bez naknadnog⁴⁴ dodavanja sufiksa, odnosno bez sufiksalne tvorbe (usp. *jugozapad*). Barić et al. (1995, str. 335) precizira ovu vrstu slaganja, pa kaže da je to takav tvorbeni način gdje je drugi dio složene imenice samostalna imenica, a Klajn (2002, str. 62) kaže da je u drugom dijelu složene imenice samostalna imenica sa sufiksom (usp. *brodograditelj*). Takve složene imenice mogu biti vezane interfiksom ili spojnikom *-o-*, *-i-* ili *-u-*⁴⁵ između dviju osnova ili imati nulti interfiks *-Ø-*:

jugozapad – jug- + -o- + -zapad →⁴⁶ strana svijeta koja obuhvata i jug i zapad
nosorog⁴⁷ – nos- + -o- + -rog → naziv za životinju (prema upečatljivom nosu i rogu)

punomoć⁴⁸ – pun- + -o- + -moć → pravni termin, dokument o zastupanju, (ovlaštenje koje je dato potpuno), ovlaštenje koje daje punu moć

ribolov⁴⁹ – rib- + -o- + -lov → lov na ribe

brodograditelj – brod- + -o- + -graditelj → graditelj brodova⁵⁰

⁴⁴ Potcrtale autorice.

⁴⁵ U ovom kontekstu govorimo o spojniku ili interfiksu *-i-* i *-u-*, iako ih je moguće drugačije posmatrati: *polu-* kao domaći prefiksoid; *pali* i *kaži* kao dio imperativa glagola 'paliti', odnosno 'kazati' (usp. Horvat i Ramadanović, 2012, str. 141–142).

⁴⁶ Strelica je ovdje znak za tvorbeno-semantičku preobliku, koja nam, zapravo, pomaže odrediti i tvorbene načine.

⁴⁷ Složenica *nosorog* zapravo je kalk; usp. njem. *Nashorn* i lat. *rhinoceros*. Kiršova (1993) je smatra složenicom u kojoj je drugi dio imenica bez sufiksa. Vidjeti i Klajn (2002, str. 51–52).

⁴⁸ Klajn (2002, str. 65) za ovu složenu imenicu, zapravo, termin, navodi da se nametnula kao složenica, a inače je kalk (usp. lat. *plenipotentia* i njem. *Vollmacht*).

⁴⁹ Za ovu složenu imenicu Klajn tvrdi da je granični slučaj: nalazi se na granici čistog slaganja i složeno-sufiksalne tvorbe, pa bi se ribolov mogao izvoditi iz sintagme 'lov na ribe' (čisto slaganje), ali i 'loviti ribu' (složeno-sufiksalna tvorba) (Klajn, 2002, str. 53).

⁵⁰ Složenica *brodograditelj* primjer je čistog slaganja ako je preoblika *graditelj brodova*; a ako je preoblika *onaj ko gradi brodove*, to je primjer složeno-sufiksalne tvorbe. Mišljenja smo da, kad imamo ovakve dvije preobliske koje postoje i logične su u bosanskom jeziku, prednost treba

minobacač – min- + -o- + bacač → bacač mina; naprava koja ispaljuje mine
kažiprst – kaž- + -i- + -prst → prst kojim se pokazuje, drugi prst po redu
palikuća – pal- + -i- + -kuća → onaj ko pali kuće, podmeće požare
polukrug⁵¹ – pol- + -u- + -krug → polovina kruga, odnosno kružnice
poluglas – pol- + -u- + -glas → reducirani glas, odnosno vokal
duhankesa – duhan- + -Ø- + -kesa → kesa za duhan
rođendan – rođen- + -Ø- + -dan → dan rođenja

U navedenim primjerima složenih imenica nastalih čistim slaganjem sasvim je jasno da je drugi dio složenice samostalna imenica, koja se jasno vidi i u semantičkoj analizi ili preobličavanju⁵². Preobličavanje u primjerima *punomoć*, pa čak i *nosorog*, moglo bi biti upitno, jer se radi o kalkovima (doslovnim prevedenicama), ali ponuđenim preoblikama ipak potvrđujemo tvorbeni način nastanka ovih složenih imenica. Klajn zaključuje kako kod “nesufikslnih složenica drugi deo nužno pripada istoj vrsti reči kao i cela složenica” (Klajn, 2002, str. 40). Kako je dosadašnja literatura i pokazala, mnogo je neujednačenosti i različitih pristupa tvorbenoj problematici, pa tako da gotovo nema primjera u tvorbi riječi koji ne bi mogao biti i primjer granične vrijednosti, o čemu će kasnije biti više riječi.

b) složeno-sufikslna tvorba – složeno-sufikslna imenice

U ovaj tip složenih imenica spadaju imenice nastale složeno-sufikslnom tvorbom – pomoću odgovarajućih sufiksa. Barić et al. (2005, str. 355) izdvaja

dati čistom slaganju. Prvi razlog je ekonomičnost u preobličavanju, a drugi, možda i važniji razlog, jeste što su čiste složenice dosta rjeđe u bosanskom jeziku, pa budemo li ih preobličavali na drugi način (način složeno-sufikslna tvorbe), onda je čisto slaganje kao termin i tvorbeni način u tvorbi riječi suvišan.

⁵¹ O ovoj složenici kao posebnom tipu složenih imenica s obzirom na prvi dio sastavnice: *polu-*, vidjeti kasnije u dijelu o složenim imenicama s obzirom na morfološki kriterij.

⁵² Semantička analiza ili preobličavanje riječi je pretvaranje njena izraza i sadržaja u niz riječi od kojih je barem jedna motivirala riječ koja se analizira (Barić et al., 2005, str. 287). Preobličavanje je od ključne važnosti za analizu tvorbenih načina te pokazuje semantičku logiku govornika bosanskog jezika: usp. *ribolovac* → *onaj koji lovi ribu* (jasno vidimo dvije osnove i sufiks, te se radi o složeno-sufikslnoj tvorbi), *ribolovac* → **lovac riba* (da je ova preoblika u duhu bosanskog jezika /a nije/, govorili bismo o čistom slaganju) i *ribolovni* → *ono što se odnosi na ribolov* (jedna osnova i jedan sufiks, te se radi o izvođenju, odnosno sufiksaciji).

posebno one sa nultim sufiksom (-Ø)⁵³ i one sa drugim sufiksima. Babić (2002, str. 46) još kaže da se u ovom tvorbenom načinu pored dviju osnova “istodobno dodaje i spojnik i sufiks”, te da su mnogo češće od čistih složenica.

biljojed – bilj- + -o- + -jed- + -Ø → onaj ko jede biljke; onaj ko se hrani biljkama

četverosjed – četver- + -o- + -sjed- + -Ø → vrsta sjedišta (u automobilu ili komad namještaja) gdje četvero može sjesti

kamenolom – kamen- + -o- + -lom- + -Ø → mjesto gdje se lomi (vadi) kamen

rukopis – ruk- + -o- + -pis- + -Ø → pisanje rukom

vodomjer – vod- + -o- + -mjer- + -Ø → uređaj koji mjeri potrošnju vode

vodopad – vod- + -o- + -pad- + -Ø → vodena masa koja pada

limfovod⁵⁴ – limf- + -o- + -vod- + -Ø → kanal kojim se provodi limfa

mesoplov⁵⁵ – mes- + -o- + -plov- + -Ø → komad mesa koji se usred ranjavanja raspršuje, “plovi”

Navedene složene imenice jesu primjeri imenica složeno-sufiksalne tvorbe sa nultim sufiksom, čiji je drugi dio jednosložna glagolska osnova. Glagoli koji se najčešće javljaju kao drugi dio sufiksanih složenih imenica sa nultim sufiksom jesu: *voditi*, *mjeriti*, *braniti*, *jesti*, *žderati*, *rezati*, *tvoriti*, *pisati*, *metati*⁵⁶. Klajn (2002, str. 53) napominje da se glagolska osnova u drugom dijelu složenice često poklapa sa deverbalskom imenicom na konsonant, ali se ne smije izjednačiti: *-lomØ* u *kamenolom* nije isto što i *lom*⁵⁷ (im. m. r): *-padØ* u *vodopad* nije isto što i *pad*⁵⁸ (im. m. r).

Drugi tip složenih imenica koje pripadaju složeno-sufiksnoj tvorbi jesu one u čijem slaganju učestvuju različiti sufiksi, poput: *-ka*, *-ica*, *-ac*, *-ja*, *-a*, *-je*,

⁵³ Štasni i Bošnjaković (2018, str. 49) zaključuju kako ovakve složene imenice predstavljaju stabilan tvorbeni tip u jeziku, što govori o kontinuitetu (tvorbenom) i produktivnosti, te su i semantički raznovrsne.

⁵⁴ Primjer zabilježen u zbirci pjesama *Ježene kože* Darka Cvijetića: *U limfovode* više ne zalazi sumnja (“Srce još da kliče, da žuri, da žuri”, 2025, str. 18).

⁵⁵ Primjer zabilježen u zbirci pjesama *Ježene kože* Darka Cvijetića: *Bljesne nešto prašine malena prskalica nečiji mesoplov* (“Drondriver”, 2025, str. 22).

⁵⁶ P. Skok (1971, str. 410–411) navodi da je glagol *mesti* (osnova: *met-*) prvobitno značio ‘bacati’; danas se to značenje izgubilo u bosanskom jeziku, ali je ostalo u složenim imeničkim neologizmima: *nogomet*, *rukomet*, *vatromet*.

⁵⁷ Vidjeti značenje u Halilović, Palić i Šehović (2010, str. 601).

⁵⁸ Vidjeti značenje u Halilović, Palić i Šehović (2010, str. 867).

-stvo, kao i nekoliko sufiksa koji se u ovom tipu tvorbe poklapaju sa izvedenicom od glagola koja postoji i kao samostalna riječ⁵⁹ (Klajn, 2002, str. 61):

crvenperka – crven- + -Ø- + -per- + -ka → riba crvenih peraja

mišolovica – miš- + -o- + -lov- + -ica → mačka koja lovi miševe

ribolovac – rib- + -o- + -lov- + -ac → onaj koji lovi ribu

debelokožac – debel- + -o- + -kož- + -ac → životinja debele kože, onaj koji ima debelu kožu, onaj što ga ništa ne dotiče, onaj što je moralno neosjetljiv

srednjoškolac – srednj- + -o- -škol- + -ac → učenik srednje škole

zemljoradnik – zemlj- + -o- + -rad- + -nik → onaj ko radi na zemlji, ko obrađuje zemlju

glavobolja – glav- + -o- + -bol- + -ja → osjećaj bola u glavi

drvosjeka – drv- + -o- + -sjek- + -ja → onaj ko siječe drva

ljubomora – ljub- + -o- + -mor- + -a → ljubav koja mori nekog; emocionalni pritisak koji ljubav izaziva u nekome

štetočina – štet- + -o- + -čin- + -a → nešto što čini štetu

hodočašće – hod- + -o- + -čast- + -je → kretanje gdje se hodom časti⁶⁰ (obično sveto mjesto)

Ovakav tvorbeni način nastanka složenih imenica izuzetno je plodan, a iako ima poprilično jasnu tvorbenu strukturu, zahvaljujući semantičkoj analizi, odnosno preoblikama, ipak i ovdje nalazimo nekoliko primjera koji bi mogli biti primjeri graničnih vrijednosti jer izrazom podsjećaju na složenu imenicu, a radi se o izvedenici. Izdvojit ćemo primjer *zlopatnik* koji nije uopće složena imenica, nego glagolska (*zlopatiti*) izvedenica; *zlopatnik* → *onaj koji se zlopati*. Iako se mogu izdvojiti dvije osnove,⁶¹ jedna imenička i druga glagolska, te sufiks: *zlo-* + *-pat-(iti)* + *-nik*, već ranije navedena semantička preoblika, kao i tvorbeni analiza nas uvjeravaju da se radi o izvedenici.

Dalje, primjer složene imenice *zemljoposjednik* pravi je primjer granične vrijednosti tvorbenih načina budući da je njegova semantička preoblika *onaj ko*

⁵⁹ Usporedi ranije opisanu složenu imenicu *minobacač* i *brodograditelj*.

⁶⁰ P. Skok (1971, str. 676) ovu složenicu dovodi u vezu sa pučkom etimologijom i oblikom *hodom častiti*.

⁶¹ Treba uvijek voditi računa o morfemskoj i tvorbenoj analizi. U ovom slučaju (*zlo-* + *-pat-* + *-nik-* + *-Ø/gramatički relacijski morfem/*) radi se o morfemskoj analizi.

posjeduje zemlju uobičajenija i jezički prihvatljivija prosječnom govorniku bosanskog jezika. Ali, da pripada čistom slaganju – *zemljoposjednik* → *posjednik zemlje* – kako to Klajn tvrdi (2002, str. 62), potvrđuju nam primjeri (isključivo) iz pravnog i novinarsko-pravnog registra⁶².

Primjer *lakoatletičar* jeste primjer složeno-sufiksalne tvorbe, jer u semantičkoj preoblici vidimo da je to *onaj ko se bavi lakom atletikom*, a ne **atletičar koji lako trenira*. Dakle, moramo biti dvostruko oprezniji: niti izdvajati svaki sufiks kao sufiks složeno-sufiksalne tvorbe, niti smatrati drugi dio složenice uvijek kao samostalnu leksičku jedinicu (iako to ona, općenito uzevši, može biti), nego voditi računa o preobličavanju i semantici uopće.

Smatramo primjer *romanopisac* jednim od primjera koji lako može biti predmet dvojbe da li se radi o čistom slaganju ili složeno-sufiksnoj tvorbi. Naime, ukoliko preoblikujemo ovu složenu imenicu kao *pisac romána*, onda ćemo imati jednu poprilično usko ograničenu semantičku analizu, i prosječan govornik bosanskog jezika ne bi nikada rekao za *romanopisca* da je *pisac romána* (iako je sasvim i gramatički, i semantički, i komunikacijski prihvatljivo), nego bi rekao *onaj koji piše romane*.

Ako, pak, zamislimo situaciju u kojoj, primjerice, dvoje razgovaraju o nekom romanu, i onda jedan od učesnika komunikacije pita: “A ko je onaj gospodin, tamo lijevo?” Onda bi upitani mogao odgovoriti: “Pa, to je pisac *romána*, (romana o kojem upravo razgovaramo), naš romanopisac!” Čak ni u tom slučaju nemamo apsolutnu podudarnost u preoblici, jer pisac *romána* : pisac *romána* samo su homografi, a homofoni nisu jer prilikom izgovora vidimo da gramatički morfem *-a* u prvom slučaju nosi gramatičko značenje genitiva množine, a u drugom slučaju genitiva jednine *-a*. Dakle, da ponovimo, *romanopisac* je primjer složene imenice nastale složeno-sufiksnom tvorbom.

⁶² “Zemljoposjednici su bili uglavnom muslimani, a zemljoobrađivači hrišćani. Među najvažnijim zakonima koji su trebali urediti zemljišne odnose jesu: Ramazanski zakon iz 1858. (propis koji je regulisao zemljišno vlasništvo), Saferska naredba iz 1859. (propis koji je ozakonio odnose stvorene čiflučenjem, čime je **posjednik zemlje** (boldirale autorice) postao njen vlasnik, a odnosi između čifluk-sahibije i čifčije uređivao bi se ugovorom)...” (Veliki dio današnje državne imovine bio je privatno vlasništvo Bošnjaka, pristup: 23. 5. 2026) Dalje, u razgovornom bosanskom jeziku leksema *posjednik* nerijetko biva zamijenjena leksomom *vlasnik*, iako su to dva različita pravna termina – tako da je sintagma *vlasnik zemlje* u razgovornom jeziku dosta frekventnija u odnosu na *posjednik zemlje* – te je i to jedan od razloga zašto složenica *zemljoposjednik* ima graničnu vrijednost kad je u pitanju tvorbeni način.

c) polusloženice

Kad su polusloženice u pitanju, prva pomisao je, zapravo, pitanje ortografije⁶³ – pravopisno⁶⁴ pitanje: Da li se veza ili spoj dviju riječi piše sastavljeno, rastavljeno ili s crticom.⁶⁵ Nerijetko veze dviju riječi, odnosno imenica, ukoliko označavaju jedan pojam, imaju obilježje polusloženica (Halilović, 2017, str. 32). Polusloženicama obično smatramo spoj dviju riječi koje tako udružene gube samo neke gramatičke osobine, a svaka zadrži svoj naglasak, uglavnom i svoje značenje, pišu se sa crticom između, kako bi se označila njihova polusloženost (Babić, 2002, str. 47): *gril-ćevabdžinica*⁶⁶, *vaser-vaga*⁶⁷, *šoping-mol*⁶⁸, *čađ-boja*⁶⁹, *žar-ptica*⁷⁰. Polusloženica se smatra nepotpunom složenicom, te obje riječi čuvaju svoj naglasak (dok kod složenice to nije slučaj), a prvi dio je nepromjenjiv (ne deklinira se). Bulić (2022, str. 148) tako postavlja tri uvjeta gdje se najmanje jedan mora ispuniti da bi nešto bila složenica:

⁶³ Ćorić (2008, str. 18), također, tvrdi da ovaj termin (polusloženica, naglasile autorice) treba prepustiti ortografiji, budući da se njime označava jedan od načina pisanja složene nominativne jedinice.

⁶⁴ U pravopisnim udžbenicima nerijetko nailazimo na konstrukcije tipa da se neke riječi pišu kao (podvukle autorice) složenice, dvije zasebne riječi ili polusloženice (usp. Bulić, 2022, str. 154–155), te to ne znači nužno da jesu polusloženice. Dalje, ono što može biti zbunjujuće jeste crtica ili spojnica – pisanje crtice pravopisna je ili ortografska preporuka, pa nerijetko s novim izdanjima pravopisa, dođe do promjene i u pisanju crtice. Dodatno, ukoliko uzmemo u obzir četiri različite pravopisne norme (bosanska, crnogorska, hrvatska, srpska), onda bi u jednom jeziku nešto bila polusloženica, a nešto ne, pa ako bismo se vodili samo tim pisanjem crtice, onda bi došlo i do nepodudaranja kognitivnih koncepata uopće (usp. Muratagić-Tuna, str. 2005, str. 150–166).

⁶⁵ Jedinstven odgovor daju Barić i Malić (1976) u radu “O problemu polusloženica” konstatirajući “da pisanje s crticom u pravopisnom smislu nije ni sastavljeno ni rastavljeno pisanje riječi, nego pisanje s crticom” (Barić i Malić, 1976, str. 91).

⁶⁶ Polusloženica zabilježena u zbirci pjesama *Ježene kože* Darka Cvijetića: *Dvadesettri godine kasnije/Na tom je mjestu gril-ćevabdžinica* (“Lepe Radić dva”, 2017, str. 12).

⁶⁷ Polusloženica zabilježena u pjesničkoj knjizi *Auslenderska berlinologija* Faruka Šehića: *Ali sam odustao, možda to uradim onog dana kada/kada u vaser-vagi umjesto mjehura zraka bude lelujala/nostalgija* (IV, 2025, str. 30).

⁶⁸ Polusloženica zabilježena u pjesničkoj knjizi *Auslenderska berlinologija* Faruka Šehića: *Možemo se zauvijek izgubiti u šoping-molovima* (I, 2025, str. 7).

⁶⁹ Polusloženica zabilježena u pjesničkoj knjizi *Auslenderska berlinologija* Faruka Šehića: *Mjestimično crnoj kao čađ-boja zidova Berliner Doma* (II, 2025, str. 19).

⁷⁰ Polusloženica zabilježena u pjesničkoj knjizi *Auslenderska berlinologija* Faruka Šehića: *I preda mnom iskoči žar-ptica, ruska bajka jarkih boja* (III, 2025, str. 24).

- 1) složena riječ dobija jednu promjenu i jedan akcent (tekstopísac, tekstopísa...),
- 2) složena riječ dobija novo značenje, drukčije od značenja sastavnica (onaj ko piše tekstove),
- 3) sastavnice se ne upotrebljavaju samostalno u onom obliku kakav je u složenici (ovaj uvjet nije ispunjen).

Na primjeru riječi *spõmën-plõča* (Bulić, 2022, str. 149) dokazuje da je to polusloženica: riječi *spomen* i *ploča* povezane su, ali ne na način kako je to u primjeru *tekstopísac*, njihova veza ne daje značenje koje je drugačije od onog koje imaju sastavnice i, na kraju, obje riječi zadržavaju svoj akcent te nemaju jednu deklinacijsku promjenu. Klajn (2002, str. 29) za polusloženice kaže da nisu isto što i sintagme te se ne bi mogle javiti u rečenici kao dvije zasebne riječi, primjerice: *Uzor-majka* pomogla je svojoj djeci : **Uzor* majka pomogla je svojoj djeci : *Uzorna* majka pomogla je svojoj djeci. Također treba obratiti pažnju na primjere jednopojmovnih imeničkih veza koje se, primjerice, mogu pisati i s crticom i bez crtice: *džuma-namaz* / *džuma* *namaz* (usp. Halilović, 2017: 32). Da li ovdje crtica nosi značenje *polusloženosti* ili njena neupotreba značenje slobodne imeničke veze? Svakako kriterij da li je nešto polusloženica ili ne – ne bi se trebao temeljiti samo na upotrebi, odnosno pisanju crtice.⁷¹ *Hrvatski jezični portal*⁷² definira polusloženicu kao riječ nastalu združivanjem dviju imenica od kojih prva atributivno određuje drugu, ne sklanja se, a obje zadržavaju svoj naglasak (pišu se sa spojnicom, npr. blok-dijagram). Ako bismo sada pokušali uvrstiti naše polusloženice u ovu “formulu”, vidjeli bismo da provjera funkcionira i kao kongruentni i kao nekongruentni atribut:

uzor-majka → uzorna majka
akšam-cvijet → akšamski cvijet
lovor-vijenac → lovorov vijenac
veš-mašina → mašina za veš
cigar-papir → papir za cigarete

Samostalne su imeničke veze u kojih jedna ima šire, a druga uže značenje, primjerice, *nastavnik pedagog*. Ako bismo uvrstili u prethodnu formulu ovu

⁷¹ Vidjeti više u Marković (2010, str. 76–79).

⁷² Vidjeti https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVtuWxI%3D, pristup: 15. 3. 2026.

imeničku vezu: **nastavnički pedagog* ili **pedagog za nastavnike*, vidimo da to ne funkcionira i nije polusloženica. Ovdje jedino vrijedi *nastavnik koji je i pedagog* (usporedi, npr., *mašina za veš* → **mašina koja je i veš* ili **mašina koja je i mašina za veš*).

d) srastanje – sraslice

Kad je srastanje u pitanju, u literaturi nalazimo mnogo oprečnih mišljenja (usp. Klajn, 2002, str. 27–28), nerijetko primjećujući konstrukcije tipa “slaganje je srastanje dviju riječi...”⁷³. Horvat i Ramadanović (2012, str. 140) pišući o složenicama i sraslicama, uočavaju razliku između složenica u širem i užem smislu te sraslica. Različiti su kriteriji šta se podrazumijeva pod srastanjem. Tako Babić (2002, str. 46) piše da sraslice nastaju kad se riječi stalnijeg skupa spoje u složenicu: *blagdan*, *Očenaš*, ali i *duhankesa*, *Ivanbrijeg* i sl.⁷⁴ Barić et al. (2005, str. 298–299) nešto preciznije definiraju srastanje, pa je to “takav tvorbeni način pri kojem najmanje dvije osnovne riječi srastaju u tvorenicu”, koja se zove sraslica: *domazet*, *kućevlasnica*. Iz navedenih primjera vidimo da je došlo do miješanja sraslica (npr., *blagdan*) i složenica sa nultim interfiksom (npr., *duhankesa*). Sraslicama isključivo smatramo one spojeve riječi koji su srasli od istih sastavnih dijelova, istog oblika i istog poretka dviju riječi – koji bi se mogli javiti i kao sintagme u bilo kojem kontekstu (usp. Klajn, 2002, str. 28):

blagdan → *blag dan*

Očenaš → *Oče naš*

Đurđevdan → *Đurđev dan*⁷⁵

brzoudisanje⁷⁶ → *brzo udisanje*

⁷³ Tako, primjerice, u *Enciklopedijskom leksikonu Mozaiku znanja* (1972, str. 418) složenice se definiraju kao riječi nastale srastanjem dijelova rečenice ili cijelih rečenica sastavljenih od najmanje dviju riječi. Ovo nam govori kako je tradicionalno smatrano da su slaganje i srastanje dva istoznačna termina. Ćorić (2003, str. 16) tako tvrdi da se u “novije vrijeme, međutim, pojam *slaganja* diferencira (se) u odnosu na *srastanje*”, pa je produkt slaganja – složenica, a srastanja – sraslica.

⁷⁴ Ovdje smo izdvojili, ali i dalje u tekstu, samo primjere složenih imenica, kako ne bismo opterećivali tekst složenim pridjevima, glagolima ili priložima, kojih svakako ima.

⁷⁵ Kako srastanje nije dominantan tvorbeni način u bosanskom jeziku, tako su i primjeri imeničkih sraslica veoma rijetki. Ovdje ćemo navesti i dva primjera imeničkih sraslica iz gradišćanskohrvatskog govora (usp. Vulić, 2006, str. 116): *dugčas* u značenju dosada, i *prvidan* u značenju ponedjeljak (prvi dan).

⁷⁶ Sraslica zabilježena u zbirci pjesama *Ježene kože* Darka Cvijetića: *U hasidsku priču o jahanju/Ude brzoudisanje* (“Zapisi s razmjene ‘93”, 2017, str. 23).

Međutim, *duhankesa* → **duhan kesa* nije sraslica jer sintagma *duhan kesa* nije uobičajena u svakodnevnom govoru i jezička intuicija govornika bosanskog jezika uvijek bi “reagirala” na ovaj oblik. Dalje, za sraslicu *kućevlasnik* → *kuće vlasnik* i *kućevlasnica* → *kuće vlasnica* smatramo da je granična vrijednost između sraslice i složenice. Zašto? Zato što je uobičajeno reći *vlasnik* ili *vlasnica kuće* dok bismo za sintagmatski oblik *kuće vlasnik* ili *kuće vlasnica* ipak rekli da je stilski obilježen,⁷⁷ iako Horvat i Ramadanović (2012, str. 142) ne smatraju presudnim kriterijem poredak sastavnica u sintagmi.

Također, oblik *čuvarkuća* → *čuvar kuća*, *vrsta biljke* smatramo graničnom vrijednošću između sraslice i složenice, budući da bi neutralni, uobičajeni sintagmatski oblik bio *čuvar kuće*.

e) skraćeničke složenice

Iako se u literaturi govori uglavnom o složenim skraćenicama (*abrevijatura-ma*, *akronimima*, *pokratama*), odnosno o tvorbi (složenih) skraćenica (Babić, 2002, str. 50; Barić et al., 2005, str. 299–300; Jahić, Halilović i Palić, 2000, str. 308), odlučili smo se u ovom radu za termin *skraćeničke složenice* (usp. Marjanović, 1999; Klajn, 2002, str. 165), budući da je u ovom terminu više fokus na složenici, pa skraćeničku složenicu definiramo kao poseban tip složenih imenica nastalih spajanjem skraćenih elemenata dviju ili više riječi, iako ih se nerijetko smatra prelaznim formama između skraćenica i složenica (Klajn, 2002, str. 169). Stevanović (1964, str. 471–472) ih smatra složenicama naročite vrste⁷⁸, a Klajn (2002, str. 166) tu posebnost ističe činjenicom da su sve skraćeničke složenice po značenju uglavnom ili vlastite ili, rjeđe, zajedničke imenice, te im još naglašava kratkotrajnost, odnosno prolaznost – vezane su obično za određeni društveno-politički kontekst, te s promjenom tog konteksta, i one nestaju iz upotrebe (npr., OZNA).

Jedino skraćeničkim složenicama Klajn (2002, str. 169) smatra one *formantnog tipa*,⁷⁹ a to su one koje se u gramatikama uglavnom nazivaju skraćenicama

⁷⁷ Slično objašnjenje bilo bi i za složenu imenicu *domazet* – granična vrijednost između sraslice i složenice.

⁷⁸ Skraćenice su uglavnom predmet pravopisnih i normativističkih proučavanja, rjeđe tvorbenih, stilističkih, pragmatičkih i sl. (usp. Bulić, 2024; Grebović, 2003; Nenezić, 2018; Šehović, 2012. i 2016).

⁷⁹ Zašto Klajn ne smatra skraćenom složenicom oblik SAD (Sjedinjene Američke Države), iako objedinjuje sadržaje tri riječi, ili verbalizirano Avnoj vidjeti detaljnije i u Klajn (2002, str. 169).

slogovnog uzorka (NAMA) te mješovitog (kombiniranog) uzorka (kombinacija slogovnog i uzorka početnih slova – FAMOS). Kad je u pitanju termin *formantni*, Klajn detaljno objašnjava zašto je formantni bolji izraz od slogovnog, te predlaže i termin fragmentni (Klajn, 2002, str. 166), ali se na kraju ipak odlučuje za prvi izraz, što i mi slijedimo u ovoj knjizi. Te skraćeničke složenice (formantnog tipa) jesu:

FAMOS → **F**abrika **m**otora **S**arajevo

PRETIS → **P**reduzeće **T**ito Sarajevo

BENELUKS → **B**elgija, **N**ederland, **L**uksemburg

INTERPOL → **I**nternacionalna **p**olicija

UNSA → **U**niverzitet u **S**arajevu

UNZE → **U**niverzitet u **Z**enici

STUFEK → **S**tudentski **f**estival **k**ulture⁸⁰

Klajn (2002, str. 171) navodi i kao skraćeničke složenice primjere poput naziva brendova i preduzeća: *Cedevita* → C [ce] i D [de] vitamin⁸¹, *Centrotrans* → centar i trans (prijevoz); *Energoinvest* → energetika i investicije, *Interšped* → inter + špedicija.

Dakle, ono što skraćeničku složenicu odvaja od slovne skraćenice koja samo grafijski skraćuje dvočlane i višečlane nazive (AVNOJ; ZAVNOBiH, BiH, MUP i sl.) jeste uvjet da barem dva dijela skraćeničke složenice (ukoliko je riječ koja se skraćuje višečlana) budu slogovni, fragmentni, odnosno formantni dijelovi riječi koja se skraćuje, primjerice, STUFEK → **S**tudentski **f**estival **k**ulture, kako bi se mogla smatrati složenicom, odnosno skraćeničkom složenicom.

Morfološki kriterij

Ovaj kriterij⁸² podrazumijeva podjelu složenih imenica prema vrsti riječi kojoj pripada prvi, odnosno drugi dio složene imenice. Prednost ćemo dati leksemskom sastavu dijelova u odnosu na sufiks, zbog ekonomičnosti. U tvorbenim proučavanjima ponekad može doći do *sukoba* između sinhronijskog i dijahronijskog stava ili kriterija analize. Kako je naše mišljenje da je tvorba

⁸⁰ Vidjeti više <https://ff.unze.ba/stufek-2026/>, pristup: 16. 3. 2026.

⁸¹ Klajn (2002, str. 170) navodi ovu riječ kao skraćeničku složenicu, i ona to formalno jeste. No, mišljenja smo da je danas govornici bosanskog jezika ne doživljavaju kao skraćeničku složenicu ili složenicu uopće.

⁸² Ovaj je kriterij preuzet od Klajna (2002), ali prilagođen za potrebe ove knjige.

riječi, prije svega, sinhronijska jezička disciplina, tako ćemo i mi uglavnom uzimati u obzir savremena jezička tumačenja današnjih govornika, ali nikako sa apsolutnim negiranjem svega dijahronijskog – nerijetko i taj kriterij može biti vrijedan doprinos tvorbenim istraživanjima i sveobuhvatnosti analize specifičnih primjera (usp., Klajn 2002, str. 41). U kontekstu analize složenih imenica gdje je osnovni kriterij morfološki, složenu imenicu ili složenicu posmatramo kao hiperonim, nadređeni pojam za sve one vrste složenih imenica koje smo prethodno analizirale (“čistosložene” imenice, složeno-sufiksalne imenice, polusloženice i sraslice).

Skraćene oznake (simbole) za tvorbene sastavnice složene imenice djelimično smo preuzele od Klajna (2002, str. 40), pa sa našim izmjenama taj tvorbeno-morfološki sistem skraćenih oznaka izgleda ovako: I – imenica, P – pridjev, Z – zamjenica, B – broj, G – glagol, ADV⁸³ – prilog, o – osnova (Io – imenička osnova, Go – glagolska osnova i sl.), s – spojnik.

I. Složenice s imenicom u prvom dijelu

a) složene s imenicom i u prvom i u drugom dijelu (I + I)

Domaćih složenih imenica ovog tipa (I + I) nema mnogo i uglavnom su nazivi za biljke i životinje: *čuvarkuća*, *bubamara*, *bubašvaba*, te imaju i preneseno značenje: *babaroga*.

Međutim, ovdje spadaju i one složene imenice koje su uglavnom prevedenice. Postavlja se pitanje kako tretirati takve lekseme: *samo* kao prevedenice, budući da one nisu prvotno *tvorene* u bosanskom jeziku slaganjem (ili bilo kojim drugim tvorbenim postupkom ili načinom), nego su iz jezika primaoca preuzete (i prevedene) već kao gotove tvorenice, a onda se morfološki, ortografski i ortografski prilagođavale jezičkom sistemu bosanskog jezika. S druge strane, većina takvih prevedenica je odavno sastavni dio rječnika i leksike bosanskog jezika, pa se mnoge više i ne doživljavaju kao prevedenice. Upravo iz tog razloga ćemo ih ovdje uvrstiti, ne odričući im slaganje kao tvorbeni postupak: *lunapark*, *šperploča*, *generalmajor*, *dershana*, *ugljendioksid*, *kalcijkarbonat*, *fusnota*, *maskenbal*⁸⁴, *vindjaka*, kao i niz polusloženica: *akšam-cvijet*,

⁸³ Ovdje kao skraćenu oznaku za prilog uzimamo skraćenicu od riječi adverb za prilog (ADV), kako se ne bi podudarila sa pridjevskom oznakom (P).

⁸⁴ Prvi dio složenice *masken-* množina je imenice *die Maske* (‘maska’) iz njemačkog jezika: *die Masken* (‘maske’), što, zapravo, nije ni prevedenica, već riječ stranog porijekla, posuđenica.

*alaj-čauš, biser-grana, din-dušman, đul-bašča, lovor-vijenac, panel-ploča, sa-bah-zora, sahat-kula, šou-program*⁸⁵, *remek-djelo*.⁸⁶

Klajn (2002, str. 49) u ovaj tvorbeni model svrstava i oblike tipa *teta Ana, čika Omer, sultan Mehmed, barba Ivo, majstor Hasan, kuma Milica, gospođa Senka* i sl.,⁸⁷ smatrajući ih koordinativnim polusloženicama, kao i oblike tipa *Safvet-beg, Salih-baša, Omer-paša*. Mi ovakve konstrukcije ne smatramo primjerima nastalim tvorbenim postupkom slaganja, tako da ne mislimo da su polusloženice, ali one u kojih je titula postala sastavni dio vlastitog imena, kao što su: *Avdaga, Mustajbeg, Isajbeg*, smatramo (vlastitim) složenim imenicama.

b) složenice s imeničkom osnovom i spojnikom u prvom dijelu i imenicom u drugom dijelu (Ios + I)

U ovoj grupi je nemali broj riječi sa spojnikom *-o-*: *runolist, poljoprivreda, hvalospjev, zemljoradnik, brodovlasnik, robovlasnik, parobrod, lovočuvar*, ali i *-e-*: *oceubistvo, kućevlasnik*. Ukoliko *Carigrad* posmatramo iz savremene perspektive, to je (vlastita) složenica sa spojnikom *-i-*. Ovdje prema Klajnu (2002, str. 43) spadaju i geografski i hemijski termini, kao što su: *jugoistok, sjeverozapad, hlorovodonik, cijanovodonik*. Također u ovu grupu svrstavamo i primjere, kao što su: *muzikoterapija, metalostrugar, pravobranilac, prijestolonasljednik, zubotehničar, vodokotlić*.

c) složenice s imeničkim osnovama u prvom i drugom dijelu, sa spojnikom između njih i sufiksom na kraju (Ios + Io + sufiks)

Ovom tipu složenih imenica, nastalih složeno-sufikslnim tvorbenim načinom, pripada nemali broj jezičkih jedinica iz zoološke terminologije, pa budući da su to nazivi kategorija, obično se navode u množini (Klajn, 2002, str. 51), ali radi se o sufiksu *-ac*: *člankonožac, bodljokožac, mrežokrilac*, ali i *vodozemac*. Zatim pomoću sufiksa *-ka* nastaju složene imenice tipa: *ribolovka*. S nultim sufiksom nastaje složena imenica *vukodlak*.

⁸⁵ Ova bi polusloženica bila riječ novijeg porijekla, pod utjecajem engleskog jezika i, uglavnom, američke (zabavne) kulture, kao i *top-lista, rok-muzika* i sl.

⁸⁶ Neke od nabrojanih polusloženica su hibridne polusloženice (imaju jedan strani i drugi domaći element), primjerice, *akšam-cvijet* ('akšam' potječe iz turskog jezika u značenju 'večer'), *remek-djelo* (leksema 'remek' je iz mađarskog jezika), no u kontekstu ovog rada nećemo se baviti detaljno etimologijom.

⁸⁷ Primjeri su naši.

- d) složenice s imeničkom osnovom u prvom dijelu, pridjevskom osnovom u drugom dijelu, spojnikom između njih i sufiksom na kraju (Ios + Po + sufiks)

Ovom tipu pripadaju složene imenice, kao što su *moreuz* i *zemljouz*,⁸⁸ ali i složena imenica *bogumil*, sve sa nultim sufiksom.

- e) složenice s imeničkom osnovom u prvom dijelu, glagolskom osnovom u drugom dijelu, spojnikom između njih i sufiksom na kraju (Ios + Go + sufiks)

Ovaj je tip složenih imenica (imeničko-glagolskih sufiksanih složenica) najproduktivniji i najbrojniji od svih imenica. Najčešći sufiksi su: -Ø, -ac i -ja, a primjeri ovog tipa su: *vodovod*, *vodomjer*, *kišobran*, *mesojed*, *ljudožder*, *zlo-tvor*, *rukopis*, *rukomet*, *brodolom*, *putokaz*, *vodostaj*, *ugljenokop*, *vodopad*, *suncokret*, *zemljotres*. Glagolska osnova uvijek je jednosložna, kako primjećuje Klajn (2002, str. 56). Sufiks -ac u ovom tipu tvorbe donosi značenje *nomina agentis* složenih imenica (osim *kitolovac*, *minolovac*, *ledolomac* – što su nazivi brodova). U ovim ćemo primjerima najčešće pronaći osnove sljedećih glagola kao glagolsku osnovu drugog dijela ovih složenih imenica: tvoriti, pisati, rezati, ljubiti, davati, loviti, nositi, boriti se (usp. Klajn, 2002, str. 56): *čudotvorac*, *mirotvorac*, *basnopolisac*, *bajkopisac*, *kamenorezac*, *istinoljubac*, *vodonosac*, *zajmodavac*, *čovjekomrzac*, *štrajkolomac*, *jezikoslovac*. Niz složenih imenica koje nastaju ovim tipom tvorbe, a pomoću sufiksa -ja jesu: *glavobolja*, *zubobolja*, *vodonoša*, *pismonoša*, *vojskovođa*, *pivopija*, *drvosječa*, *vodolija*, *noćobdija*.

Sufiks -a manje je produktivan u odnosu na ranije analizirane sufikse, a primjeri su: *pivovara*, *sudopera*, *ljubomora*. Pomoću sufiksa -je nastaju složene imenice: *rodoljublje*, *domoljublje*, *jezikoslovlje*, *bogojavljenje*, *krvoproliće*. Sufiksom -stvo nastaju složene imenice tipa: *računovodstvo*, *knjigovodstvo*, *ribogojstvo* i sl. Sufiks -nik učestvuje u tvorbi složenih imenica tipa *zloslutnik* → *onaj koji sluti zlo*. Sufiksom -ica tvori se *šumokradica*, a sufiksom -ka neživi pojmovi, kao što su: *mišolovka*, *muholovka*. Sufiks -nica sastavni je dio složenih imenica kao što su: *pečatoreznica*, *stakloreznica*. Sufiks -nja prepoznamo u *zemljoradnja*, a -ina u *rukotvorina*.

⁸⁸ Pridjevska osnova -uz- nije ništa drugo do primarna pridjevska osnova pridjeva *uzak*: *uz-ak* (v. Klajn, 2002, str. 52).

II. Složenice s pridjevom u prvom dijelu

U bosanskom jeziku veliki je broj imeničkih sintagmi sa ustaljenim značenjem, odnosno vrijednošću jedne lekseme (Klajn, 2002, str. 63–64), tačnije jednog pojma: *hajdučka trava*, *macina trava*, *medvjedi luk* koji označavaju vrstu biljaka, ali mogu biti nazivi i za životinje: *lastin rep*, *nilski konj*, *slijepi miš* i sl. U tvorbenom smislu ih ne smatramo složenim imenicama, kao što takvim ne smatramo ni kolokacije, ustaljene veze čiji sastavni dijelovi tvore novi pojam čvrstog značenje: *crna nafta*, *francuski krevet*, *ruska salata*, *švedski sto*, *muzička škola*. U bosanskom jeziku, za razliku od, primjerice, njemačkog jezika, ovi izrazi još uvijek ne teže postati imenička složenica (Klajn, 2002, str. 64).

- a) složenice sa pridjevskom osnovom i spojnikom u prvom dijelu i imenicom u drugom (Pos + I)

U ovaj tvorbeni tip spadaju složene imenice sa reduciranom pridjevskom osnovom u prvom dijelu: *divokoza* (usp. *divlja koza*), *visoravan*, *mrzovolja*, *rođendan*, *vodencvijet*, *Božidar* te sraslice: *blagdan*, *Beograd*, kao i *Đurđevdan*. Također, ovdje spadaju i složene imenice tipa *maloprodaja*, iako je nastala od sintagme *prodaja na malo* (Klajn, 2002, str. 66) te kalk njemačkog porijekla *mladogramatičari*.

- b) složenice sa pridjevskom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te imeničkom osnovom u drugom dijelu i sufiksom (Pos + Io + sufiks)

Najproduktivniji u tvorbi složenih imenica ovog tipa je sufiks *-ac*, i to sa značenjem ljudskih bića: *osnovnoškolac*, *srednjoškolac*, *crvenokožac*, sa prenesenim značenjem i *debelokožac* i *žutokljunac*. Također i etnici *Crnogorac*, *Novopazarac*. Sufiksom *-aš* nastaju složene imenice u kontekstu sportske terminologije: *kratkoprugaš*, *dugoprugaš*, ali i historijske: *crnokošuljaš*. Sufiks *-nik* završni je element složenih imenica tipa: *maloposjednik*, *punovlasnik*, *maloprivrednik* koje označavaju osobu, ali i složena imenica *pravougaonik*. Sufiks *-(j)anin* učestvuje u tvorbi etnika: *Novosađanin*, *Gornjovakufljanin*, *Banjolučanin*⁸⁹, ali i složena imenica prenesenog značenja *malograđanin*. Složene imenice sa značenjem biljaka i životinja koje nastaju dodavanjem sufiksa *-ka* jesu: *tankokorka*, *debelokorka*,⁹⁰ *crnoglavka*, *žutoperka*, *crvenperka* (ova posljednja s

⁸⁹ Oblik *Banjalučanin* izvedenica je od oblika *Banjaluka*.

⁹⁰ Voće i povrće s tankom ili debelom korom.

nultim interfiksom).⁹¹ Sufiksom *-(n)ica*, također, nastaje nekoliko složenih imenica tipa: *ravnodnevnica*, *dugodnevnica*, *suhomrazica*, *crnogorica*, *bjelogorica*. Složene imenice, kao što su: *ravnodušje*, *ljeporječje*, *krivovjerje*, *milosrđe*, *sladostrašće*, *oštroumlje*, *slobodoumlje* nastaju pomoću sufiksa *-je*, uz jotiranje imeničke osnove ukoliko imenica završava na nepalatalni suglasnik. Sufiks *-stvo* završni je element složenih imenica, kao što je *krivovjerstvo*, a kod Klajna nalazimo neologizam *dobrosusjedstvo* (Klajn, 2002, str. 69). Sufiksom *-ar* nastaje složena imenica *lakoatletičar*, sufiksom *-ko* *dugouško*, a sufiksom *-ina* složena *pustopoljina*.

- c) složenice sa pridjevskom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te pridjevom u drugom dijelu i sufiksom (Pos + P + sufiks)

Ovaj tvorbeni tip prepoznamo u nekoliko ličnih imena, kako muških: *Tihomil*, *Miodrag*, *Dragomil*, tako i ženskih: *Radmila*, *Miodraga*. Kao što vidimo, radi se o nultom sufiksu za vlastita muška imena i sufiksu *-a* za vlastita ženska imena.

- d) složenice sa pridjevskom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te glagolskom osnovom u drugom dijelu i nultim sufiksom (Pos + Go + Ø)

Ovaj je tvorbeni tip granični tip jer je donekle upitno da li je prvi dio složene imenice prilog ili imenica, iako Klajn smatra da je pridjev (2002, str. 70): *živopis*, *živoder*, *mrtvoder*.⁹² *Živopis* je složena imenica, zastarjeli naziv za slikarstvo, a u historijskom kontekstu odnosi se na sakralno slikarstvo u pravoslavnim crkvama.

III. Složenice sa zamjenicom u prvom dijelu

- a) složenice sa zamjениčkom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te imenicom u drugom dijelu (Zos + I)

Najbrojnije⁹³ složene imenice ovog tipa su one koje u prvom dijelu imaju zamjenicu *sam*-⁹⁴, kao i spojnik *-o-*: *samovolja*, *samosvijest*, *samoupravljanje*, *sa-*

⁹¹ Neološku složenicu ovog tipa *novonobelovka* pronašli smo u zbirci poezije *Ježene kožice* Darka Cvijetića: *Piše novonobelovka Svetlana Aleksijević* ("Izdvojeni", 2017, str. 53).

⁹² Klajn navodi još nekoliko primjera (*mudroslov*, *blagoslov*) u ovom tvorbenom tipu, ali ih objašnjavajući ipak ne svrstava u ovu skupinu (2002, str. 70).

⁹³ Ovaj tip postoji i u drugim jezicima. Usp. engl. *self-*, grč. *-auto*, njem. *Selbst-*, šved. *själv-* i sl.

⁹⁴ U *Gramatici bosanskoga jezika* (Jahić, Halilović i Palić, 2000, str. 257–248) zamjениčkim pridjevom smatra se leksička jedinica *sam*, i to kad označava lice koje koje samostalno, bez ičije pomoći ili miješanja sudjeluje u nekoj radnji (lično).

mosažaljenje, samofinansiranje, samouništenje, samokontrola, samodisciplina, samoanaliza, samoreklama, samoubica. Također, navodimo i složene imenice koje u prvom dijelu imaju zamjenicu *sve*⁹⁵: *svemoć, sveznanje*.

- b) složenice sa zamjениčkom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te imeničkom osnovom u drugom dijelu i sufiksom (Zos + Io + sufiks)

Složenih imenica ovog tipa nema mnogo,⁹⁶ pa navodimo složenicu sa sufiksom *-nik*: *samoglasnik*, sa sufiksom *-je*: *samoljublje*, kao i složenice: *svevlašće, sveumlje* i sl.

- c) složenice sa zamjениčkom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te glagolskom osnovom u drugom dijelu i sufiksom (Zos + Go + sufiks)

Ovoj skupini pripada složena imenica na nulti sufiks: *samouk*, kao i složenice: *sveznalica, sveznadar, svežder*, zatim sa zamjениčkom osnovom *svašto-*: *svaštožder*.

IV. Složenice s brojem⁹⁷ u prvom dijelu⁹⁸

Brojeva osnovu kao prva sastavnica složene imenice doživljava različite promjene kad su u pitanju glavni brojevi, pa tako "oblici *dvo-* i *tro-* predstavljaju zapravo skraćenu osnovu zbirnih brojeva *dvoj-i, -e, -a*, odnosno *troj-i, -e, -a*",

⁹⁵ O složenicama ovog tipa, preciznije tvorenicama, pisala je Barić u radu "O tvorenicama s elementom *sve-*" (1984/1985, str. 55–64), koja ovaj element *sve-* vidi i kao dio slaganja (usp., *svejed* → koji *sve* jede), ali i prefiksacije (usp., *svemilostiv* → *premilostiv*). O kojem se postupku radi, vidljivo je i jasno iz preoblika, ona tvorenica koja u svojoj preoblici ima zamjenicu *sve*, složenica je, a ona koja to nema, prefiksorna je izvedenica.

⁹⁶ Ovakav tip složene imenice zabilježen je dvaput u pjesničkoj knjizi Ježene kožice Darka Cvijetića: *Ode u meneiskopinu* ("Lepe Radić dva, 2017, str. 12) i *Iz meneiskopine cure potočići kao iz naguranih kišobrana u porti crkve*. ("Brzina oslobođanja bića", 2017, str. 50), kao i primjer *sebenalazak*: *Sebenalazak je bolan – sebe u vodi (...)* ("Odjekivanje u vazi", 2017, str. 44).

⁹⁷ Iako Klajn (2002, str. 76–81) ove složenice posebno razdvaja u one kod kojih je prvi dio glavni broj, odnosno redni broj, mi to nećemo raditi, ali ćemo prilikom analize naglasiti da li se radi o glavnom ili rednom broju ukoliko smatramo bitnim naglasiti tu razliku.

⁹⁸ Klajn (2002, str. 81–83) složene imenice sa sastavnicama *polu-* i *četvrt-* analizira u ovoj brojevno-imeničkoj skupini složenica, iako naglašava da te sastavnice ne pripadaju gramatičkoj kategoriji brojeva. U *Rječniku bosanskoga jezika* (Halilović, Palić, Šehović, 2010, str. 943) nalazimo imenicu *pôla* u značenju 'polovina, polovica', kao i prilog *pôla* u značenju 'polovina čega', dok imenica *četvrt* znači 'četvrt dio cjeline, četvrtina, frtalj' (Ibid, str. 137). Klajn, slijedeći Maretića, ovaj formant *polu-* smatra nekadašnjim lokativom jednine, ali sinhronijski, to nije imenica. Barić (1980, str. 18–20) *polu-* smatra prefiksom, a složene imenice kao *polubrat, polusestra* analizira kao prefiksne izvedenice. U svakom slučaju, veliki je broj složenih

a glavni “brojevi *sedam* i *osam* u složenicama pozajmljuju oblik rednog broja (*sedmo-*, *osmo-*), dok *četiri* uzima oblik zbirnog broja *četvero-*” (Klajn, 2002, str. 76).⁹⁹ Brojevne osnove: *peto-*, *šesto-*, *deveto-*, *deseto-*, *jedanaesto-* itd. jesu osnove glavnog broja sa spojnikom *-o-*. Broj *sto* ostaje nepromjenjiv kao sastavnica složene imenice, a “brojna imenica *hiljada* u uobičajenom akuzativnom obliku *hiljadu*” (Klajn, 2002, str. 77) prvi je dio složenice.

- a) složenice sa brojevnom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te imenicom u drugom dijelu (Bos + I)

Ovdje spadaju složene imenice koje označavaju nežive pojmove, kao što su: *dvobroj*, *dvotačka*, *dvočas*, *trokorak*, *troskok*, *trougao*, *tromeđa*, *četverougao*, *četverolist*, *petoboj*, *desetoboj*, a neke složene imenice znače i živa bića, kao što su *stokuća*, *stonoga* te *jednorog*. U ovaj tvorbeni tip ulaze i složene imenice s rednim brojem kao prvom sastavnicom složenice, kao što su *prvoborac*, *prvomučenik*.

- b) složenice sa brojevnom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te imeničkom osnovom u drugom dijelu i sufiksom (Bos + Io + sufiks)

Najproduktivniji sufiks i u ovom tvorbenom tipu je *-ac*: *jednokrilac*, *dvokrilac*, *dvogodac*, *trozubac*, *šestoperac*, *prvoškolac*, *osmoškolac*, *prvotimac*. Sufiksom *-ka* nastaju složene imenice: *petodinarka*, *dvocijevka*, *osmoljetka*, *petobrojka*¹⁰⁰. Složene imenice ovog tvorbenog tipa koje nastaju pomoću sufiksa *-ica* su: *dvo-umica*, *dvokolica*, a sufiks *-nik* tvorbeni je element složenica poput *stolisnik*, *dvoglasnik*, kao i sufiks *-aš*: *dvometraš*, *četverotočkaš*, *prvoligaš*, *drugoligaš*.

imenica koje u svom prvom dijelu imaju *polu-*: *polukrug*, *polulopta*, *polumjesec*, *polugodište*, *polusezona*, *polubog*, *polučovjek*, *polusan*, *polusvijest*, *polumrak*, *polufinale*. Složena imenica koja u prvom dijelu ima *četvrt-* je: *četvrtfinale*. Sve su primjeri čistog slaganja. Složeno-sufiksalne imenice koje u svom sastavnom dijelu imaju *polu-* jesu: *poluglasnik*, *polukrilac* i sl. Također, element *u* u formantu *polu-* može se smatrati i spojnikom *-u-*, a *pol-* bi bila jedna vrsta okrnjene osnove nepromjenjivog priloga *polu*, dok bi između formanta, odnosno imenice *četvrt*, i drugog dijela složenice, bio nulti spojnik. Dodatni argument zašto se ovom kategorijom složenih imenica bavimo u fusnoti jeste i *morfološki* kriterij u ovom dijelu analize sastavnica složene imenice, a ne *semantički*, na koji se referira Klajn.

⁹⁹ Klajn tvrdi da je neprimodno i kosi se s jezičkim osjećajem da brojevnju osnovu čini segment, koji je manji od sloga, u primjeru glavnog broja *dv-* (Klajn, 2002, str. 76). Iako preuzimamo Klajnov tip analize, u nekom drugom kontekstu ili istraživanju, ne bi nam smetalo *dv-* i *tr-* posmatrati kao osnovu glavnog broja *dva*, odnosno *tri*.

¹⁰⁰ Primjer zabilježen u zbirci poezije *Ježene kože* Darka Cvijetića: *Svaki dim naježi tetovažu petobrojke na podlaktici* (“Ivo Lola je sam”, 2017, str. 29).

- c) složenice sa brojevnom osnovom i spojnikom u prvom dijelu te glagolskom osnovom u drugom dijelu i sufiksom (Bos + Go + sufiks)

U ovaj tvorbeni tip spadaju složene imenice s nultim sufiksom: *dvosjed, tro-sjed, dvopek, dvogled*, kao i one nastale pomoću sufiksa *-ka*: *prvorotka, drugorotka*; zatim pomoću sufiksa *-stvo*: *prvorodstvo* (usp. lat. *primogenitura*), *-ac*: *dvoživac*.

V. Složenice s glagolom u prvom dijelu

- a) Složenice sa glagolom u prvom dijelu i imenicom u drugom dijelu (G + I)

Ovaj tip složenica Klajn jednostavno, slijedeći tradicionalne tvorbene uzuse, dijeli na imperativne i neimperativne složenice. O imperativnim složenicama pisala je Barić (1980, str. 17–30) u radu “Imeničke složenice sa glagolskim prvim dijelom”, pa kaže:

U skupini imeničkih složenica s glagolskim prvim dijelom najbrojnije su one složenice koje ispred drugog dijela imaju samoglasnik *i*, dakle plačidrug, ispičutura, vadičep. Te su složenice najčešće označavane nazivom imperativne složenice. Naziv govori da bi prvi, dakle glagolski dio tih složenica morao biti u nekoj vezi s imperativom. (Ibid., str. 17)

Navodeći referentnu literaturu, Barić (1980, str. 18) navodi argumente da se radi o imperativu, a to su: oblik imperativa (*i* je gotovo uvijek završni dio prvog dijela složenica), akcent (slaže se s imperativom) i kvalifikativno¹⁰¹ značenje imperativa (ne zapovjedno, već opisno, prije svega). Međutim, detaljnom analizom složenih imenica ovog tipa, Barić ipak zaključuje da nije riječ o imperativu, a radi što jednostavnijeg opisa složenica ovog tipa, ona predlaže da se izdvoji *i* kao spojnik *-i-*. Klajn, također, piše o mnogim propustima u pojednostavljenom pristupu da je glagolski dio u složene imenice imperativ, navodeći primjere poput *razbibriga, ispičutura, probisvijet* gdje imperativ ovih glagola nije uopće **razbi, *ispi, *probi*, već *razbij, ispij, probij*, pa je njegov prijedlog da se to *i* u ovakvim glagolskim osnovama smatra rezultatom sažimanja *i < ij* (Klajn, 2002, str. 84–85).

Ovakve imeničke složenice imaju u prvom dijelu prijelazni glagol i imenicu kao objekt: *sjecikesa, gulikoža, derikoža, palikuća, raspikuća, tužibaba, vucibatina, vrtirep* (također i prezimena *Gazivoda, Gazibara, Mučibaba, Pletikosa*),

¹⁰¹ O kategoriji kvalifikativnosti vidjeti više u Piper et al. (2005, str. 830–846).

a rjeđe su one složene imenice koje u prvom dijelu imaju neprijelazni glagol i imenicu kao subjekt: *visibaba*, *smrdibuba*, *skočimiš*, *vjetropir* i sl.

Neimperativne složenice su one čiji glagolski prvi dio nema nikakve veze s imperativom, a kako su malobrojne, Klajn (2002, str. 87) ih smatra jednom vrstom anomalija. To bi bile složene imenice tipa: *znatiželja*, *nalivpero* te polusloženica *lož-ulje*, koja je kalk iz njemačkog jezika (usp., njem. Heizöl).

b) složenice s glagolskom osnovom, spojnikom i imenicom (Gos +I)

U ovaj tip složenih imenica Klajn (2002, str. 87) svrstava složenice *kupoprodaja* i *primoprodaja*, iako bi, s obzirom na kopulativnost i koordiniranost (kupovina i prodaja, primanje i predavanje), ove složenice mogle pripadati i tipu s dvjema glagolskim osnovama i sufiksom, iz praktičnih razloga Klajn ih ipak smješta u ovaj tvorbeni tip.

c) složenice sa glagolskom osnovom u prvom dijelu te spojnikom i imeničkom osnovom u drugom dijelu te sufiksom (Gos + Io + sufiks)

U ovaj tip složenih imenica spadaju složenice nastale sufiksom *-ac*: *neznabožac*; *-stvo*: *neznaboštvo*; *-ica*: *vrtočlavica*; nulti sufiks: *klimoglav* te *-je*: *praskozorje*¹⁰².

VI. Složenice s prilogom u prvom dijelu¹⁰³

a) složenice s prilogom u prvom dijelu i imeničkom osnovom u drugom dijelu te sufiksom (ADV + Io + sufiks)

S obzirom na to da prvi dio složenice čini kvantifikativni prilog, ovdje sa sigurnošću navodimo složene imenice s priložima *mnogo* i *više* u prvom dijelu: *mnogobožac*, *višeženac*, *mnogoboštvo*, *višeženstvo*,¹⁰⁴ te samo prividne

¹⁰² Prema Skoku (1971) radi se o složenici koja je obrazovana prema glagolskoj sintagmi *pucati*, tj. *praskati zora*, iako može biti i složenica prema imeničkoj sintagmi *praskak zore*.

¹⁰³ S obzirom na to da kvalitativni prilozi imaju gramatički oblik identičan pridjevu u srednjem rodu od kojeg su i nastali, ne možemo biti apsolutno sigurni da li je prvi dio osnove složene imenice prilog ili pridjev, tako da ćemo ovdje samo navesti neke od tih složenica koje su na granici između priloško-imeničke i pridjevsko-imeničke složenice: *ravnoteža*, *zločin*, *zloupotreba*. Jedina složenica ovog tipa, priloško-imeničkog, za koju možemo biti sigurni je *tankoprelja*, 'prelja koja tanko pređe', kao i sraslica *Zdravomarija*, s prilogom u uzvičnoj funkciji u prvom dijelu složenice (v. Klajn, 2002, str. 88).

¹⁰⁴ Sasvim je jasno da su ovakve složenice motivirane vezanim adverbijalnim kvantifikativnim sintagmama: *mnogo bogova*, *više žena*, gdje je upravni član količinski prilog (usp. Jahić, Halić, Palić, 2000, str. 355).

složenice (a zapravo su izvedenice od složenih pridjeva): *maloumnik*, *mnogoglasje*, *višeglasje*, *višespratnica*.

b) složenice s prilogom u prvom dijelu i glagolskom osnovom u drugom dijelu te sufiksom (ADV + Go + sufiks)

Složene imenice ovog tipa su: *sladokusac*¹⁰⁵, *ranoranolac*, *krivolovac* kao i one s nultim sufiksom: *pravopis*, *brzopis*, *krasnopis*, *dalekovod*, *dalekozor*, *dobrobit*. Sufiksom *-nik* nastaju složenice *krivokletnik*, *krivovjernik*, *istomišljenik*, *glasnogovornik*, a sufiksom *-stvo*: *krivokletstvo*, *dobročinstvo*, sufiksom *-ina*: *novotvorina*, te sufiksom *-ica*: *dobrodošlica*. Sufiksom *-če* nastaju složenice tipa *novorođenče*, a pomoću *-je* *pravosuđe*, dok pomoću sufiksa *-kinja* dobijamo složenu imenicu *višerotkinja*.

VII. Složenice s vezanim osnovama

Vezana osnova jeste korijenski dio riječi sa leksičkim značenjem koji se ne javlja samostalno, već kao tvorbeni dio dviju ili više riječi (Jovanović, 2016, str. 105). Dakle, vezane osnove imaju morfološku nesamostalnost na nivou riječi, ali leksičko značenje na nivou morfema, pa se tvorenice s njima smatraju složenicama, a ne izvedenicama. Vezane osnove mogu biti stranog (uglavnom grčkog ili latinskog porijekla), i kao takve, obično su kalkovi, ali i domaćeg porijekla¹⁰⁶. U literaturi su za vezane osnove uobičajeni termini: vezani leksički morfemi, zatim afiksoidi, odnosno prefiksoidi i sufiksoidi (usp. Barić et al., 2005, str. 2005; Klajn, 2002, str. 140–165; Silić i Pranjković, 2007, str. 153–160), kao i terminoelementi (Barić, 1980). Mi smo se odlučili za termin *vezane osnove*, koji je uobičajen u široj slavističkoj literaturi. Vezane osnove mogu se javiti u prvom dijelu složenice (npr., *demo-*, *grafo-*, *hiper-* i sl.), kao i u drugom (npr., *-grafija*¹⁰⁷, *-metrija*, *-patija* i dr.), s tim što “neke osnove stranog porekla mogu se u istom liku javiti i u prvom i u drugom složeničkom delu” (Jovano-

¹⁰⁵ Klajn (2002, str. 90), međutim, navodi tumačenja da priloška osnova *slad-* prije pripada pridjevu *sladak* nego prilogu *slatko*.

¹⁰⁶ Prema Silić i Pranjković (2007, str. 159–160) vezane osnove domaćeg porijekla, odnosno sufiksoidi domaćeg porijekla su: *-pis-*, *-slov-* i *-znan-*, a prefiksoidi: *deseto-*, *dvo-*, *gdje-*, *jedno-*, *koje-*, *malo-*, *mnogo-*, *nazovi-*, *ново-*, *peto-*, *polu-*, *pravo-*, *rodo-*, *samo-*, *sve-*, *tro-*, *više-* i još neke. Mi smo mišljenja da su to glagolske, zamjeničke, pridjevske i priloške samostalne osnove, o kojima smo pisali ranije, pa ćemo u ovom poglavlju analizirati samo vezane osnove stranog porijekla, odnosno složenice s takvim osnovama.

¹⁰⁷ U bosanskom jeziku ovaj primjer javlja se i kao samostalna riječ, kao i nekolicina sličnih: *grafija*, *fobija*, *manija* i sl, ali i *radio*, *video*, *auto*.

vić, 2016, str. 105): **grafologija** i **geografija**. Vezane osnove stranog porijekla najbrojnije su kao terminoelementi, odnosno pripadaju naučnim terminološkim sistemima. Njihovo značenje u tom slučaju, odnosno sadržaj vezanog leksičkog morfema, mora se naučiti, nije moguća uobičajena preoblika (*kitolovac* → lovac na kitove : *monografija* → *djelo koje obrađuje jednu temu*). Nije uopće jednostavno napraviti jasnu razliku između afiksa (prefiksa i sufiksa) i vezanih osnova, pa Klajn (2002, str. 144–148) nudi nekoliko kriterija¹⁰⁸:

- Vezane osnove obrazuju nizove riječi (*paleografija*, *paleontologija*, *paleozoik*).
- Vezane osnove nose značenje cijelih riječi, pa su uporedive s imeničkim (pridjevskim i glagolskim) osnovama.
- Vezane osnovne uglavnom su dvosložne (rjeđe trosložne: *aero-*, *antro-po-*, *dinamo-*, *elektro-*).
- Finalno *o* jedno je od tipičnih obilježja vezanih osnova, dakako, onih u prvom dijelu složenice (prefiksoidi), ali to ne znači da se oblici koji nemaju završetak osnove na *o* (*mega-*, *tele-*, *multi-*) neće smatrati vezanim osnovama.
- Vezanim osnovama nastaje veliki broj termina što utječe na jezičku ekonomičnost (*hidrocentrala* : *centrala na vodeni pogon*).

Sveobuhvatan popis vezanih osnova, kako prefiksoidnih, tako i sufiksoidnih, a onda i složenih imenica čiji su one sastavni dio u ovoj knjizi nećemo navoditi,¹⁰⁹ ali ćemo uputiti na relevantnu literaturu (Barić et al., 2005, str. 346–348. i 350–354; Klajn, 2002, str. 152–156. i 160–163; Silić i Pranjković, 2007, str. 154–160). Također, pitanje vezanih osnova u složenicama može biti i pravopisni problem, posebno u tvorbi neoloških složenica (Mikić Čolić i Bošnjak, 2020).

Sintaksički kriterij

Dijelovi složenice stoje ne samo u tvorbenom ili morfološkom odnosu (kao što smo pokazali ranije, primjenjujući tvorbeni i morfološki kriterij u analizi složenih imenica) već i u sintaksičkom odnosu, budući da se složenica

¹⁰⁸ Nerijetko su ti kriteriji nepouzdati (usp. Babić, 2002, str. 37; Klajn, 2002, str. 144).

¹⁰⁹ Primjer neološke složenice s vezanom osnovom dio je naslova pjesničke knjige Faruka Šehića *Auslenderska berlinologija* (2025).

nerijetko smatra jednom vrstom sažete ili skraćene sintagme. Taj odnos među dijelovima složenih imenica može biti koordiniran i subordiniran, pa onda takve složene imenice mogu biti koordinirane¹¹⁰ i subordinirane. *Koordinirane složene imenice* još se u gramatikama zovu koordinativne, naporedne, usporedne, kopulativne, dvopojmovne ili višepojmovne (Klajn, 2002, str. 33; Marković, 2010, str. 71–73), te su to takve složene imenice u kojima oba dijela pripadaju imenicama i nijedan od njih nije glavni (glava), odnosno nadređen drugoj sastavnici: *jugoistok* → *i jug i istok*, *sjeverozapad* → *i sjever i zapad*, *daninoć*¹¹¹, *kupoprodaja* → *i kupovina i prodaja*, *Evroazija* → *i Evropa i Azija*, *Indokina* → *i Indija i Kina*, kao i *Austro-Ugarska* → *i Austrija i Ugarska*. Ovaj tip složenih imenica rjeđe se javlja u bosanskom jeziku, za razliku od *subordiniranih složenih imenica* koje se još zovu i subordinativne, odredbene, determinativne ili jednopojmovne. Smatra se da su postale od sintagmi kod kojih je jedan dio određivao drugi, i to je obično prvi dio odredbeni, on određuje drugi, odnosno odredbeni član prethodi upravnom (up. Klajn, 2002, str. 33). Takve složene imenice imaju pridjev (pridjevsku riječ) kao prvu sastavnicu, a imenicu kao drugu: *divokoza* → *divlja koza*, *jednorog* → *životinja s jednim rogom*, *crvenperka* → *ptica crvenog perja* ili *riba crvenih peraja*, *umobolnica* → *bolnica za umne bolesnike* i sl., ali i polusloženice tipa: *rak-rana*, *lovor-vijenac*, *karate-klub*, *đul-bašča* u kojoj je prva sastavnica u funkciji nekongruentnog atributa. U sintaksičkom smislu, gramatička obilježja (rod, broj) koja ima glavna sastavnica, odnosno upravni, nadređeni član, ima i cijela složena imenica (*koza* : *divokoza*, *perka* : *crvenperka* itd).

Drugi tip subordiniranih složenih imenica jesu one koje u sintaksičkom smislu predstavljaju skraćeni oblik proste rečenice, one sa subjektom i predikatom: *glavobolja* → *glava boli*, *listopad* → *list pada*, *zemljotres* → *zemlja trese*, odnosno sa predikatom i apozitivom: *mladoženja* → *onaj što se mlad ženi*, *samotok* → *ono što samo teče*.

Treći tip subordiniranih složenih imenica jesu one čije su sastavnice prilozi i glagoli (uz imenički sufiks na kraju glagolske osnove): *sladokusac*, *ranoranilac*,

¹¹⁰ Koordinaciju u tvorbi riječi, tačnije kad su složenice u pitanju, spominju i Pranjković i Badurina (2022, str. 186), ističući ravnopravan, odnosno koordiniran odnos, sastavnica određenih složenica (*povijesno-politički*), odnosno njihov subordiniran odnos (*književnoteorijski*).

¹¹¹ Naziv cvijeta, kao i primjer *dragoljub*. Vlastita imena kao što su Miodrag, Milidrag, Anamarija, Ana-Marija također su primjeri koordiniranih složenica.

dobrodošlica. Četvrti tip subordiniranih složenih imenice jesu složene vlastite imenice: Šar-planina, Konjuh-planina, Tomislav-Grad, Buturović-Polje.

Pored koordiniranih i subordiniranih složenih imenica, u literaturi se navode i *rekcijske* ili *dopunske složenice*¹¹² (usp. Nikolić i Stevanović, prema Klajn, 2002, str. 35), i definiraju se kao one složene imenice koje su nastale od dijelova koji su bili u odnosu upravnog člana i njegove dopune, odnosno nekog tranzitivnog glagola i objekta: *drvosječa* < *sjeći drvo*, *pismonoša* < *nositi pismo*, *nalagodavac* < *davati nalog*, *kolovođa* < *voditi kolo*. Već spomenute ranije tzv. imperativne složenice, također se smatraju rekcijskim: *gulikoža* < *guliti kožu*, *vrtirep* < *vrtiti rep*, *palidrvce* < *paliti drvce*.

Iako se ovaj kriterij često naziva i sintaksičko-semantički (usp. Marković, 2010), odlučili smo razdvojiti formalno ova dva kriterija, slijedeći uobičajenu gramatičku tradiciju.

Semantički kriterij

Već je u analizi engleskih složenica rečeno da se, polazeći od semantičkog kriterija, složene imenice dijele na *endocentrične* i *egzocentrične složene imenice*.¹¹³ Ponovimo, endocentričnim smatramo one kod kojih je značenje složene imenice u istom semantičkom polju kao i njenih sastavnica, “pri čemu prvi član karakterizira drugi, npr. *hvalospjev* (češ. *chvalozpěv*) < njem. *Lobgesang*) znači ‘spjev u hvalu komu’” (Turk, 2013, str. 293), a egzocentrične složene imenice su one čije se značenje razlikuje od značenja njenih sastavnih dijelova, odnosno “ako joj značenje nije jednako ukupnosti značenja njenih članova: *neboder* (< engl. *skyscraper*) ne znači ‘ono što dere nebo’, nego ‘visoka zgrada s mnogo katova’ (Turk, 2013, str. 293). Iz Klajnovih istraživanja ove problematike (2002, str. 399) saznajemo da su od XVIII stoljeća, odnosno sredine XIX stoljeća, složene imenice uglavnom imale egzocentričnu semantičku strukturu (npr., *listopad*), a kasnije se u sve većem broju javljaju endocentrične imeničke složenice: *zemljotres*, *krvotok*, *vodopad* i dr.

¹¹² Mi ih smatramo samo vrstom subordiniranih složenica.

¹¹³ Belić (1949) uz imeničke složenice navodi pojmove *esocentrična* i *eksocentrična* složenica (isticanje naše) (v. Barić, 1979, str. 24).

Primjeri egzocentričnih imeničkih složenica i slikoviti perifrastični opisi u bosanskom jeziku kojima se negira endocentričnost, odnosno potvrđuje egzocentričnost, jesu:

cjepidlaka – to nije nikakva dlaka koja se cijepa, već ‘osoba koja pridaje važnost potpuno nevažnim stvarima’ (Halilović, Palić i Šehović, 2010, str. 116)

razbibriga – to nije nikakva briga koja se razbija, već ‘razonoda, zabava’ (Halilović, Palić i Šehović, 2010, str. 1120)

raspikuća – to nije kuća koja se rasipa, već ‘osoba koja puno troši’ (Halilović, Palić i Šehović, 2010, str. 1110)

visibaba – to nije baba koja visi, već je to vrsta proljetnog cvijeta

konjogriz – to nije nikakv (u)griz konja, već vrsta cvijeta

probisvijet – to nije neko ko probija svijet, već luralica, skitnica

gulikoža – to nije neko ko guli kožu i sl., već ‘onaj koji bezobzirno iskorištava tuđi rad ili novac za vlastitu korist’ (Halilović, Palić i Šehović, 2010, str. 1110)

vrtirep – to nije neko ko vrti repom, već ‘nemirna, nestašna, nepouzdana osoba’ (Halilović, Palić i Šehović, 2010, str. 1110)

Primjeri endocentričnih imenica u bosanskom jeziku su brojniji i puno je jednostavnije odrediti njihovo značenje. Usporedimo samo neke od njih: snjegobran → naprava koja štiti od snijega i snježnih nanosa (Halilović, Palić i Šehović, 2010, str. 1225); vodopad → vodena masa koja pada, ribolov → lovljenje riba¹¹⁴ i sl.

¹¹⁴ O tome kako je ova imenica od egzocentrične postala endocentrična, ali i o drugim primjerima vidjeti više u Kapetanović (2007).

PRIJEVODNI EKVIVALENTI ENGLESKIH SLOŽENIH IMENICA

Imajući u vidu da između engleskog i bosanskog jezika postoje izrazito velike razlike u pogledu slaganja, kao i sve što je ranije rečeno o tvorbi složenica u ova dva jezika, jasno je da je broj složenih imenica u engleskom jeziku znatno veći nego u bosanskom. U nastavku ćemo se stoga osvrnuti na prijevodne ekvivalente onih tipova engleskih složenih imenica o kojima smo govorili do sada.

Prijevodni ekvivalenti endocentričnih složenih imenica

Kada je riječ o korijenskim složenicama, u ovoj knjizi smo spomenuli tri tvorbeni tipa (I-I, Ipl.-I i ling-I) te ćemo se u nastavku osvrnuti na primjere takvih složenica i njihove prijevodne ekvivalente.

schoolwork → školski rad
snowstorm → snježna oluja
steamboat → parobrod
lipstick → ruž za usne, karmin
bedtime → vrijeme za spavanje
lunchroom → sala za ručavanje
doghouse → kućica za pse
teacup → šolja za čaj
fireman → vatrogasac
horseman → konjanik
businessman → poslovni čovjek, biznismen
milkman → mljekar
raindrop → kap kiše, kišna kap
fan club → klub obožavatelja
fashion week → sedmica mode
bloodstream → krvotok

police squad → policijski vod
clothes basket → korpa za (prljavu) odjeću
customs office → carinski ured

living room → dnevna soba
baking powder → prašak za pecivo
sewing machine → mašina za šivanje, šivaća mašina
washing machine → mašina za pranje veša, veš-mašina
walking stick → štap za hodanje ili samo 'štap'
drinking water → voda za piće, pitka voda
driving licence → vozačka dozvola

Kao što se vidi iz navedenih primjera, najproduktivniji prijevodni ekvivalent kojim se engleske korijenske složene imenice prevode na bosanski jezik jeste nekongruentna imenička sintagma gdje iza upravnog člana slijedi prijedložno-padežni izraz, najčešće uveden prijedlogom "za", kojim se izražava svrha ili namjena, naprimjer: *lipstick* → 'ruž za usne', *bedtime* → 'vrijeme za spavanje', *teacup* → 'šolja za čaj', *doghouse* → 'kućica za pse', *baking powder* → 'prašak za pecivo'.

Drugi po zastupljenosti prijevodni ekvivalent jeste kongruentna imenička sintagma u kojoj je upravni član pobliže određen pridjevom u atributivnoj funkciji, naprimjer: *snowstorm* → 'snježna oluja', *schoolwork* → 'školski rad', *police squad* → 'policijski vod'.

Treći, i znatno rjeđe zastupljen, prijevodni ekvivalent jeste nekongruentna imenička sintagma u kojoj iza upravnog člana dolazi imenica u zavisnom padežu, najčešće genitivu, kojim se izražava pripadnost ili porijeklo. Primjeri su: *fashion week* → 'sedmica mode', *fan club* → 'klub obožavatelja'.

Derivirana imenica kao prijevodni ekvivalent engleskih složenih imenica u bosanskom jeziku pojavljuje se znatno rjeđe. Primjeri su: *horseman* → 'konjanik', *milkman* → 'mljekar'.

Na kraju, složenica se javlja kao izrazito rijedak prijevodni ekvivalent. Primjeri su: *steamboat* → 'parobrod', *bloodstream* → 'krvotok', *washing machine* → 'veš-mašina'.

Kada je riječ o sintetskim složenicama, ovaj tip složenica se u bosanskom jeziku ostvaruje na nekoliko načina. Pogledat ćemo prvo prijevodne ekvivalente nekoliko primjera sintetskih složenica koje navodimo u nastavku:

truck driver → osoba koja vozi kamion, vozač kamiona
pot smoker → osoba koja puši marihuanu, 'napušen lik'
film maker → osoba koja snima filmove, filmski stvaralac, filmaš
peace maker → mirotvorac
horse rider → osoba koja jaše konje, konjanik, jahač
guitar player → osoba koja svira gitaru, gitarista
meat eater → osoba koja jede meso, mesojed
law maker → osoba koja donosi zakone, zakonodavac
wine drinker → osoba koja pije vino, vinopija
book reader → osoba koja čita knjige, čitalac
drug dealer → osoba koja prodaje drogu, preprodavač droge, diler
money lender → osoba koja pozajmljuje novac drugima, zajmodavac

Na osnovu navedenih primjera može se uočiti sljedeće. U osnovi, svaka *-er* sintetska složenica u bosanskom jeziku može se izraziti imeničkom sintagmom u kojoj se na mjestu upravnog člana pojavljuje generička imenica "osoba", dodatno specificirana odnosnom (atributskom) rečenicom. Naprimjer: *money lender* → 'osoba koja pozajmljuje novac'. To je naročito slučaj u onim primjerima u kojima u bosanskom jeziku ne postoji ustaljen i neposredan jednočlani ekvivalent engleskoj *-er* deverbaloj imenici, naprimjer *drinker* → *'pijač' ili *lender* → *'davač'.

Zanimljivo je primijetiti da se kod ovog tipa složenica, u odnosu na ranije spomenute tipove, složenica kao prijevodni ekvivalent u bosanskom jeziku javlja češće, npr. 'zakonodavac', 'mesožder', 'mirotvorac'. Također, derivirana imenica kao prijevodni ekvivalent pojavljuje se češće u odnosu na prethodni tip složenica, naprimjer 'gitarista'.

U nastavku ćemo se osvrnuti i na prijevodne ekvivalente sintetskih složenica s *-ing* upravnim članom:

horse riding → jahanje konja
fund raising → prikupljanje sredstava
problem solving → rješavanje problema
house cleaning → čišćenje kuće
decision making → donošenje odluka
fish farming → uzgoj ribe
story telling → pripovijedanje priča
money making → zarađivanje novca
book reading → čitanje knjiga
weight lifting → dizanje tegova

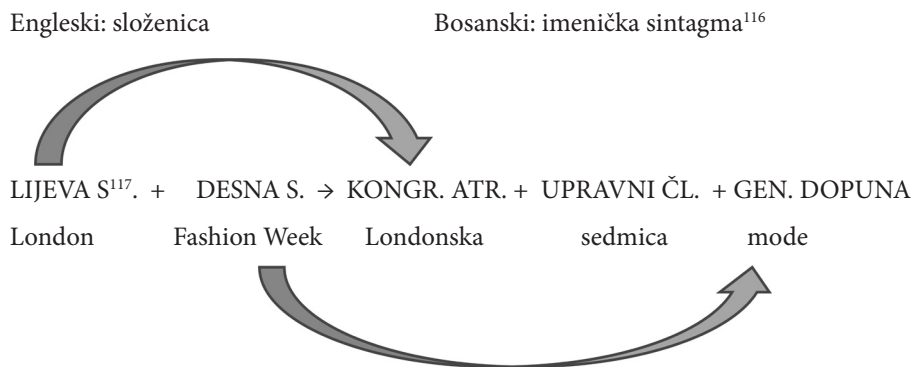
Najčešći prijevodni ekvivalent u ovom slučaju jeste nekongruentna imenička sintagma u kojoj iza upravnog člana dolazi imenica u zavisnom padežu, najčešće genitivu, naprimjer: *problem solving* → ‘rješavanje problema’.

Kada je riječ o realizaciji engleskih složenih imenica u bosanskom jeziku koje nastaju kombinacijom pridjeva i imenice, s obzirom na to da smo se u ovoj knjizi bavili samo analizom nekoliko reprezentativnih primjera iz literature (*blackboard* → školska tabla, *blackbird* → kos, *greenhouse* → staklenik), diskusiju o prijevodnim ekvivalentima P-I tipa složenica ćemo izuzeti iz rasprave.

Prijevodni ekvivalenti endocentričnih engleskih složenica koje nastaju nizanjem imenica

Engleske složene imenice nastale nizanjem tri ili više imenica u bosanskom jeziku realiziraju se kao imeničke sintagme.

Kod Tipa 1 (struktura [A [B C]]), ukoliko se na mjestu lijeve sastavnice pojavljuje imenica koja označava ime grada (*London*), kao u primjeru *London Fashion Week*, takve se složenice u bosanskom jeziku realiziraju kao kongruentne imeničke sintagme s pridjevom u atributivnoj funkciji,¹¹⁵ kao što pokazuje ilustracija u nastavku:

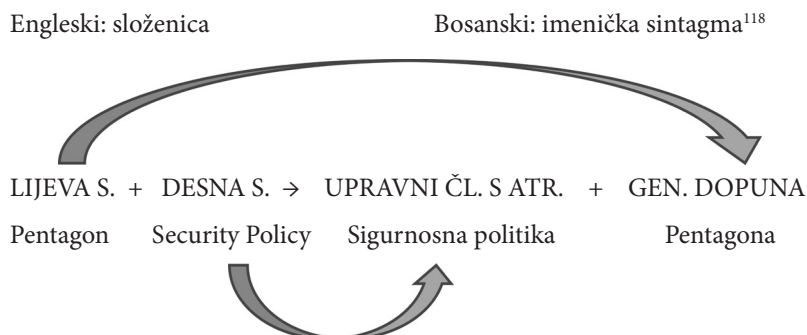

¹¹⁵ Izrazi ovog tipa, koji se odnose na modu, zabavu (*lifestyle*) najčešće u novinarskom stilu ostaju neprevedeni, i to zbog utjecaja engleskog jezika kao prestižnog jezika u svijetu mode, zabave i sl. Više o tome vidjeti u nastavku knjige.

¹¹⁶ Kongruentni atribut – kongr. atr.; upravni član – upravni čl.; genitiv – gen.

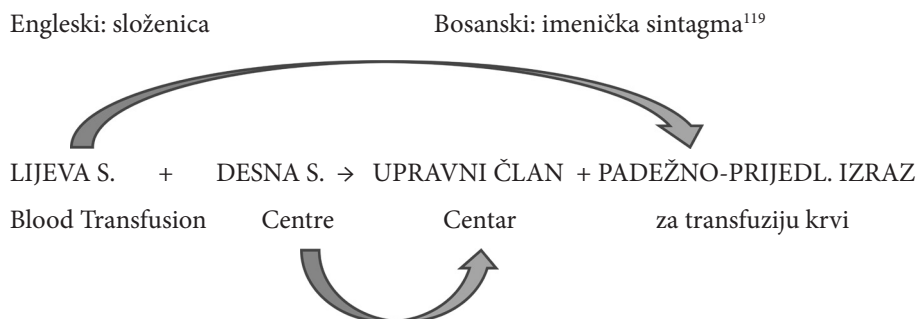
¹¹⁷ Lijeve s. označava lijevu sastavnicu, a desna s. označava desnu sastavnicu. Skraćeni oblici korišteni su radi prikaza.

Već je ranije istaknuto da se u složenicama ovog tipa na mjestu zavisne sastavnice može pojaviti i imenica koja označava ime institucije ili ustanove. U takvim slučajevima, kao prijevodni ekvivalent najčešće se javlja nekongruentna imenička sintagma u kojoj iza upravnog člana dolazi imenica u zavisnom padežu, najčešće genitivu, naprimjer: *Pentagon Security Policy* → *Sigurnosna politika Pentagona*.

Kod Tipa 2 (struktura [[A B] C]), na mjestu upravnog člana najčešće se pojavljuje imenica koja označava ime institucije ili ustanove, naprimjer *centre* ili *society*. U takvim slučajevima kao prijevodni ekvivalent najčešće se javlja nekongruentna imenička sintagma u kojoj iza upravne imenice dolazi prijedložno-padežni izraz uveden prijedlogom “za”, kojim se izražava svrha ili namjena. Primjeri su:

Blood Transfusion Centre → Centar za transfuziju krvi
 Service Delivery Centre → Centar za pružanje usluga
 Health Insurance Society → Društvo za zdravstveno osiguranje

¹¹⁸ Upravni član – upravni čl.; atribut – atr.; genitiv – gen. Skraćeni oblici korišteni radi prikaza.

¹¹⁹ Padežno-prijedložni izraz – padežno-prijedl. izraz.

Prijevodni ekvivalenti složenica s desnom sastavnicom *association* (bos. ‘asocijacija’, ‘udruženje’) u bosanskom jeziku najčešće se ostvaruju kao nekongruentne imeničke sintagme dvaju tipova: (a) sintagme s genitivnom dopunom iza upravnog člana (Language Teachers Association → Udruženje nastavnika jezika) i (b) sintagme s padežno-prijedložnim izrazom iza upravnog člana (Tenant Rights Association → Udruženje za prava stanara).

Kod složenica nastalih nizanjem četiri i pet imenica uočava se isti prevodilački obrazac kao i kod prethodno spomenutog tipa. Naime, njihovi prijevodni ekvivalenti u bosanskom jeziku najčešće se ostvaruju kao imeničke sintagme različite strukture, pri čemu se linearni niz imenica iz engleskog jezika u prijevodu raščlanjuje i reorganizira u skladu sa sintaksičkim mogućnostima bosanskog jezika. To se može vidjeti u sljedećim primjerima:

Traffic Safety Education Center → Centar za obrazovanje o sigurnosti u saobraćaju

Family Violence Prevention Centre → Centar za prevenciju nasilja u porodici

Harvard Youth Violence Prevention Centre → Centar za prevenciju nasilja među mladima na Harvardu

London Business School Student Association → Udruženje studenata Londonske poslovne škole

Prijevodni ekvivalenti engleskih radnih titula koje nastaju nizanjem imenica

Nazivi radnih titula u engleskom jeziku vrlo često nastaju slaganjem dviju ili triju imenica, ali se mogu javiti i duži nizovi. Takve se složenice na bosanski jezik prevode imeničkom sintagmom. Radne titule posebno su zanimljive jer su vrlo česte u svakodnevnoj i profesionalnoj upotrebi, a u engleskom jeziku mogu biti naročito zahtjevne u prevodilačkoj praksi. Zbog toga ćemo se u ovom dijelu posebno osvrnuti na ovu grupu primjera. Najprije navodimo nekoliko radnih titula u engleskom jeziku i njihove prijevodne ekvivalente na bosanskom:

I-I

Project Manager → Menadžer projekta, projektni menadžer, projekt menadžer

Data Analyst → Analitičar podataka

Marketing Director → Direktor marketinga

Sales Representative → Prodajni predstavnik

Software Engineer → Softverski inženjer

I-I-I

Quality Control Engineer → Inženjer kontrole kvaliteta

Business Development Manager → Menadžer poslovnog razvoja

Customer Service Representative → Predstavnik korisničke podrške

Supply Chain Coordinator → Koordinator lanca snabdijevanja

I-I-I-I

Data Centre Facility Manager → Menadžer održavanja objekta data centra

Supply Chain Logistics Coordinator → Koordinator logistike lanca snabdijevanja

Customer Service Operations Manager → Menadžer za operativne poslove korisničke službe

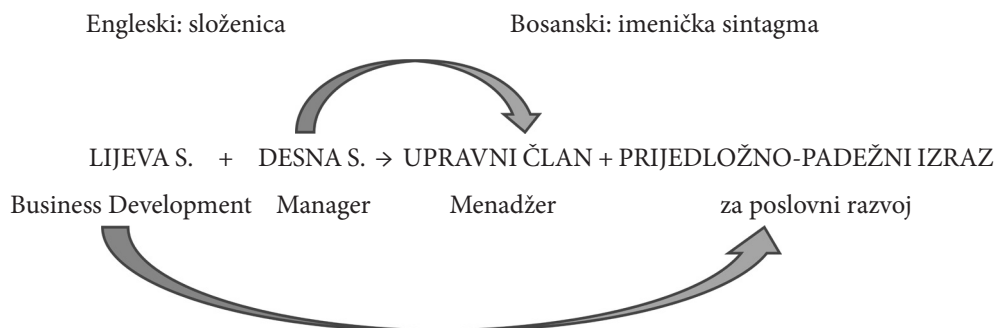
Business Process Improvement Consultant → Konsultant za unapređenje poslovnih procesa

I-I-I-I-I

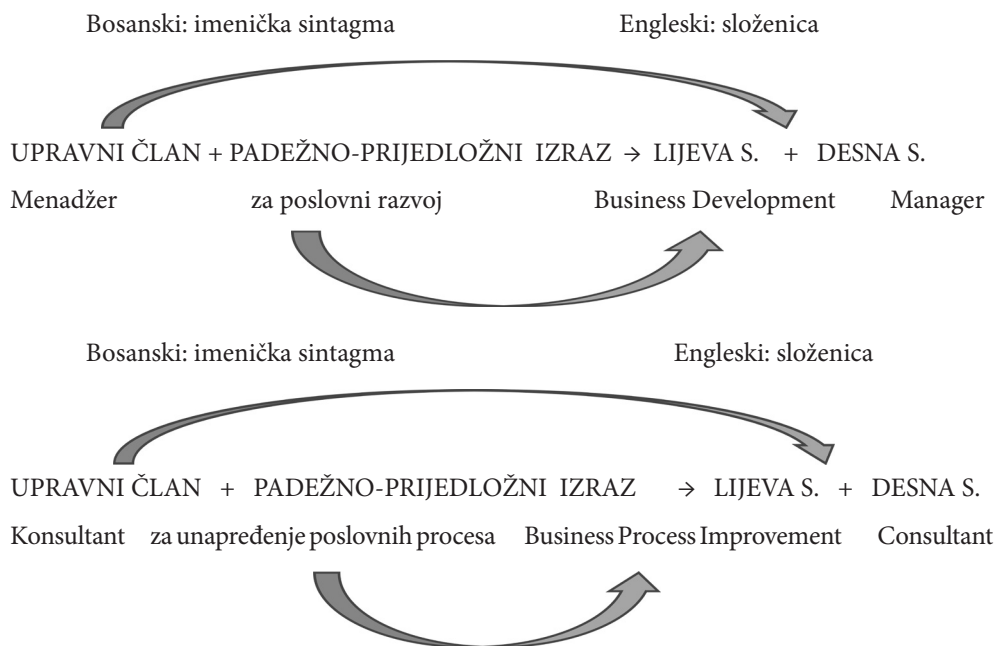
Information Security Incident Response Analyst → Analitičar za odgovor na incidente u oblasti informacijske sigurnosti

Supply Chain Risk Management Specialist → Stručni saradnik za upravljanje rizicima u lancu snabdijevanja

Ako pogledamo bosanske prijevodne ekvivalente, može se zaključiti da je, uz nekoliko izuzetaka kao što su ‘projektni menadžer’, ‘prodajni predstavnik’ i ‘softverski inženjer’, najčešće riječ o imeničkoj sintagmi u kojoj se kao upravni član pojavljuje imenica koja odgovara upravnom članu engleske složenice, a iza nje slijedi imenica u genitivu ili prijedložno-padežni izraz. To se može prikazati na sljedeći način:

S druge strane, u bosanskom jeziku radne titule često se izražavaju imeničkom sintagmom, pa u tom smislu vrijedi i obrnuto pravilo pri prevođenju s bosanskog na engleski: bosanske imeničke sintagme u engleskom jeziku često odgovaraju složenicama koje imaju više od dviju imenica.

Posebno zanimljiv prevodilački problem predstavlja imenica *assistant* (bos. 'asistent', 'pomoćnik'), budući da se njen prijevodni ekvivalent u bosanskom jeziku mijenja u ovisnosti o položaju i funkciji unutar složenice. Kada se ova imenica pojavljuje na početku niza, takve složenice, kao što je ranije pokazano, označavaju pomoćnika osobi koja se nalazi na višem hijerarhijskom položaju. Takve se radne titule u bosanskom jeziku najčešće realiziraju kao nekongruentne imeničke sintagme u kojima iza imenice 'asistent' ili 'pomoćnik' slijedi imenička sintagma u zavisnom padežu, najčešće genitivu. Pored toga, u složenicama ovog tipa, imenica *assistant* najčešće se prevodi kao 'pomoćnik'.

Assistant Finance Director → Pomoćnik direktora finansija

S druge strane, ukoliko se ova imenica pojavljuje na kraju niza, takve složenice označavaju osobu uključenu u realizaciju projekta, reforme ili programa. Takve se radne titule u bosanskom jeziku najčešće ostvaruju kao nekongruentne imeničke sintagme u kojima iza imenice *asistent* slijedi prijedložno-padežni

izraz, najčešće uveden prijedlogom “na”. U složenicama ovog tipa, imenica *assistant* se najčešće prevodi kao ‘asistent’.

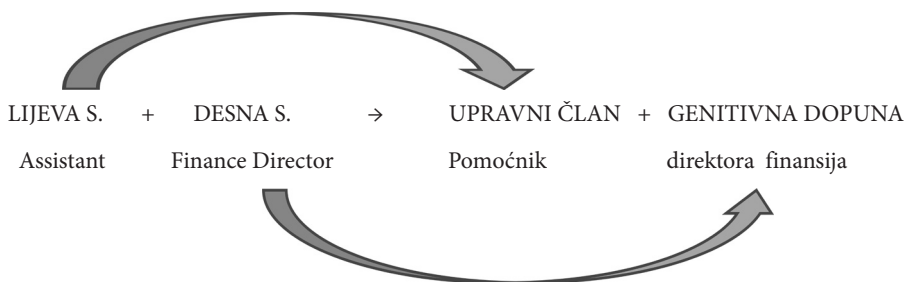
Community Development Project Assistant → Asistent na projektu razvoja zajednice

Na osnovu svega što je do sada rečeno može se izvesti i sljedeći zaključak: ukoliko se imenica *assistant* pojavljuje na početku niza imenica, odnosno kada označava pomoćnika osobi na višem hijerarhijskom položaju, ovako nastale složenice u bosanskom jeziku ostvaruju se slijeva nadesno, naprimjer:

Assistant Finance Director → Pomoćnik direktora finansija

Engleski: složenica

Bosanski: imenička sintagma

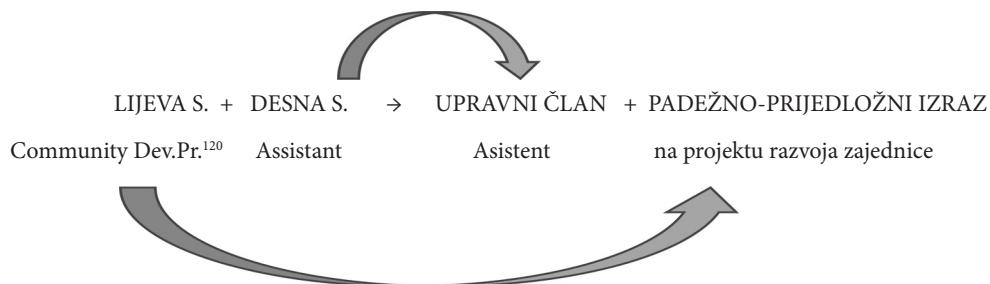

S druge strane, ukoliko se imenica *assistant* pojavljuje na kraju niza imenica, odnosno kada označava asistenta uključenog u realizaciju projekta, reforme ili programa, tada se engleska složenica u bosanskom jeziku ostvaruje u obrnutom smjeru, tj. zdesna nalijevo. Ovaj se odnos može prikazati na sljedeći način:

Community Development Project Assistant

Engleski: složenica

Bosanski: imenička sintagma

¹²⁰ ‘Dev. Pr.’ znači *Development Project*. Skraćeni oblik koristi se radi preglednijeg prikaza.

Prevođenje radnih titula ilustrira važnu razliku između engleskog i bosanskog jezika. Kao što se vidi iz prethodnih primjera, engleski jezik teži nominalnoj kompresiji, odnosno sažimanju većeg broja informacija unutar složenice. Tako se podaci o poziciji, oblasti, specijalizaciji i domenu djelovanja često ugrađuju u jednu složenu imeničku strukturu. S druge strane, bosanski jezik iste informacije najčešće izražava sintaksičkom ekspanzijom, odnosno njihovim raspakivanjem putem sintagmatske strukture, genitiva, prijedložno-padežnih izraza i drugih gramatičkih sredstava.

Prijevodni ekvivalenti egzocentričnih složenih imenica

Egzocentrične složene imenice u engleskom jeziku prevode se na bosanski jezik pomoću nekoliko karakterističnih strategija koje odražavaju njihovu metaforičku ili metonimijsku prirodu. Kod metaforičkih složenica značenje se prenosi na osnovu prenesenog značenja, dok kod metonimijskih složenica proizlazi iz asocijacije ili bliskosti između sastavnica i cjeline koju složenica označava. Zajednička osobina oba tipa jeste to da njihovo značenje ne proizlazi neposredno iz značenja pojedinačnih sastavnica.

Najčešća strategija prevođenja jeste upotreba proste imenice, derivirane imenice ili imeničke sintagme koja u bosanskom jeziku prenosi isto ili slično pejorativno, ekspresivno ili figurativno značenje. U nastavku navodimo primjere egzocentričnih složenica tipa G-I (glagol – imenica), I-I (imenica – imenica) i P-I (pridjev – imenica), zajedno s njihovim prijevodnim ekvivalentima.

G-I

pickpocket → džeparoš
cutthroat → ubica; okrutna ili bezobzirna osoba
killjoy → osoba koja kvari zabavu
telltale → cinkaroš, doušnik
scaremonger → osoba koja širi strah ili paniku
troublemaker → smutljivac; osoba koja pravi probleme
turncoat → izdajica

I-I

skinhead → skinhed; pripadnik ekstremističke grupe
jailbird → osoba koja je često u zatvoru; zatvorska ptičica
bonehead → glupan, budala

bookworm → knjiški moljac
egghead → intelektualac; štreber
bloodsucker → krvopija; osoba koja iskorištava druge; vampir; krpelj
heartbreaker → srcolomac

P-I

redskin → crvenokožac (uvredljiv termin za Indijance, zabilježen u upotrebi kod bijelaca)
lazybones → lijenčina, lijenština
loudmouth → brbljivac, hvalisavac
blackshirt → crnokošuljaš, fašista
bluenose → puritanac, moralista
busybody → zabadalo, mahalac
paleface → bljedoliki; bijelac (uvredljiv termin za bijelce, zabilježen u upotrebi kod Indijanaca)
redcoat → britanski vojnik; crvenomundiraš
yellowbelly → kukavica, plašljivac

Neka zapažanja o utjecaju engleskog na bosanski i preuzimanje tvorbenog modela izraza nastalih nizanjem imenica

Iako se engleski i bosanski jezik znatno razlikuju u pogledu tvorbenosti, naročito kada je riječ o modelu slaganja imenica, važno je naglasiti da su ova dva jezika uspostavila i intenzivan jezički kontakt. Taj kontakt naročito dolazi do izražaja nakon prisustva Međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini od 1995. godine (Buckingham, 2016). Međujezički kontakt dobro je dokumentiran u lingvističkoj literaturi, a jedna od njegovih najčešćih posljedica jeste preuzimanje riječi stranog porijekla i njihova adaptacija u skladu s fonetskim, morfološkim i sintaksičkim pravilima jezika primaoca. Ova pojava posebno je izražena onda kada jezik primalac ne posjeduje odgovarajuće ekvivalente za određene pojmove iz stranog jezika. Tako su u bosanski jezik ušle brojne riječi iz engleskog koje su potom prilagođene normi jezika domaćina:

bodyguard → bodigard
barman → barmen
pullman → pulmen
(Filipović i Menac, 2005, str. 19)

Pored leksičkih anglicizama, posebno zanimljiv fenomen predstavlja i preuzimanje tvorbenog modela karakterističnog za engleski jezik, odnosno tzv. imenskog niza. Ovakav model, koji podrazumijeva nizanje dviju ili više imenica bez dodatnih morfoloških sredstava, nije bio karakterističan za tradicionalni tvorbeni sistem bosanskog jezika. Danas ga u bosanskom jeziku nalazimo u sljedećim jezičkim kontekstima.

1) Imenovanje kulturnih i umjetničkih događaja

U oblasti bosanskohercegovačke kulture i umjetnosti engleski nazivi festivala i događaja postali su etablirani brandovi koji se koriste bez prevođenja:

Sarajevo Film Festival (umjesto *Sarajevski filmski festival*)

Struktura: [Sarajevo [Film Festival]]

Sarajevo Jazz Festival (umjesto *Sarajevski jazz festival* ili *Sarajevski festival džez-muzike*)

Struktura: [Sarajevo [Jazz Festival]]

Ovi nazivi predstavljaju hibridnu strukturu – kombiniraju bosanska vlastita imena (*Sarajevo*) sa engleskim generičkim imenicama (*Film, Jazz, Festival*). Ovakva praksa nije slučajna – korištenje engleskog jezika u nazivima kulturnih događaja ima marketinšku i internacionalnu funkciju, jer signalizira da se radi o događajima međunarodnog karaktera koji privlače publiku iz cijelog svijeta. Naprimjer, *Sarajevo Film Festival* prati internacionalni model poznatih manifestacija poput *Cannes Film Festival*.

2) Trgovački i poslovni prostori

U oblasti trgovine i poslovnih prostora, utjecaj engleskog još je izraženiji. Brojni trgovački i poslovni centri u Bosni i Hercegovini nose nazive koji su potpuno ili djelimično na engleskom jeziku:

Sarajevo City Center (umjesto *Sarajevski tržišni centar*)

Struktura: [Sarajevo [City Center]]

Bingo City Center Sarajevo (umjesto *Bingo tržišni centar – Sarajevo*)

Struktura: [[Bingo [City Center]] Sarajevo]

UNITIC Business Center (umjesto *Poslovni centar UNITIC*)

Struktura: [UNITIC [Business Center]]

Avaz Business Center (umjesto *Poslovni centar Avaz*)

Struktura: [Avaz [Business Centre]]

Zanimljivo je da se kod ovih naziva često koristi mješovita struktura – engleski termini *Center/Centre*, *Business*, kombiniraju se sa bosanskim imenima brendova (*Bingo*, *Avaz*, *UNITIC*). Riječ *centar* u bosanskom jeziku postoji i aktivno se koristi, ali engleski oblik *Center/Centre* (sa velikim početnim slovom i engleskom ortografijom) čini se da ima moderniju konotaciju. Također je zanimljivo da se koristi isključivo američka ortografija *Center* (*UNITIC Business Center*, *Avaz Business Center*), što ukazuje na različite izvore jezičkog utjecaja.

3) Hibridne složenice: Kombinacija bosanskog i engleskog

Pored potpuno engleskih naziva, postoje i hibridne složenice gdje se engleski elementi kombiniraju sa bosanskim riječima ili morfološkim procesima:

Bosna Sunce Osiguranje (kombinacija bosanskih riječi u jedinstven naziv kompanije)

Struktura: [[Bosna Sunce] Osiguranje] – potpuno bosanski, ali formiran po uzoru na engleske korporativne nazive

Tepih Centar (umjesto *salon tepiha* ili *prodavaonica tepiha*)

Struktura: [Tepih [centar]] – kombinacija bosanske riječi *tepih* i engleske riječi *centar*

Sarajevo Osiguranje

Struktura: [Sarajevo [Osiguranje]] – bosanski naziv koji slijedi engleski obrazac imenovanja kompanija, gdje imenica stoji u funkciji atributa

4) Poslovni i profesionalni termini

U poslovnoj komunikaciji, izrazi nastali po engleskom modelu nizanja imenica postali su česti i u bosanskom jeziku:

biznis-plan (*business plan*) umjesto poslovni plan

marketing strategija (*marketing strategy*) umjesto marketinška strategija

project manager umjesto menadžer projekta ili projektni menadžer

brand manager umjesto menadžer brenda

Ovi izrazi predstavljaju djelimičnu adaptaciju: pojedini engleski termini ortografski se prilagođavaju bosanskom pravopisu, kao u primjeru *biznis*, ali istovremeno zadržavaju engleski model slaganja imenica.

O ovome svjedoči i naše pretraživanje jednog od najposjećenijih internetskih portala u Bosni i Hercegovini – *klix.ba* (Klix), odnosno njegovog servisa za

objavu oglasa za posao: Klix Posao – Oglasi za posao,¹²¹ a onda i analiza reprezentativnih primjera složenih imenica koje predstavljaju zanimanja.

Ukoliko razmotrimo ekscerpirane primjere poslovnih oglasa¹²² možemo zaključiti da u sferi oglasa za posao dominiraju engleske složene imenice, i to naročito u području marketinga, informacionih tehnologija i finansija. Primjeri takvih složenica bili bi: a) složene imenice od dviju sastavnica: Marketing Manager¹²³, Survey Programmer¹²⁴, Accounting Associate¹²⁵, Account Manager¹²⁶, HR Generalist¹²⁷, Office Manager¹²⁸; zatim složene imenice od tri sastavnice (uz prilagodbu pojedinih sastavnica ortografskoj normi bosanskog jezika, naprimjer koordinator umjesto coordinator): Broker - Transport Koordinator¹²⁹, IT Support Engineer¹³⁰, Senior Software Developer¹³¹, Key Account Manager¹³², HR Business Partner¹³³, B2B Sales Agent¹³⁴; složene imenice od

¹²¹ Vidjeti <https://posao.klix.ba/>, pristup: 25. 5. 2026.

¹²² Na dan pretraživanja (25. 5. 2026) bilo je ukupno 229 poslovnih oglasa na internetskoj platformi <https://posao.klix.ba/>.

¹²³ Vidjeti Marketing Manager (m/ž) | AT Store - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹²⁴ Vidjeti Survey Programmer (m/f) | SHC - Konovo - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026. Ovaj je oglas objavljen u potpunosti na engleskom jeziku, za razliku od prethodno navedenih. Daljnjim pretraživanjem internetskih oglasa za posao uvidjeli smo određen broj oglasa na engleskom jeziku, ali još uvijek ne dominiraju u odnosu na bosanski jezik. Uglavnom su na engleskom oni koji se odnose na poslove vezane za informatički i ekonomski sektor.

¹²⁵ Vidjeti Accounting Associate (m/f) | Jitasa - Klix Posao, pristup, 25. 5. 2026. I ovaj je oglas u potpunosti objavljen na engleskom jeziku.

¹²⁶ Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglasi/account-manager-mz-the-headhunter/9602>, pristup, 25. 5. 2026.

¹²⁷ Vidjeti HR Generalist (m/ž) | RCB Nanotehnologija - Klix Posao, pristup, 25. 5. 2026.

¹²⁸ Vidjeti Office Manager (m/ž) | SEM Soluzioni - Klix Posao, pristup 25. 5. 2026.

¹²⁹ Vidjeti Broker - Transport Koordinator (m/ž) | Taylor Shipping Solutions BH - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹³⁰ Vidjeti IT Support Engineer (m/ž) | Purple Key Agency - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹³¹ Vidjeti Senior Software Developer (m/ž) | Digitech - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹³² Vidjeti Key Account Manager - Poslovni sistemi (terenska pozicija) (m/ž) | Albo - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹³³ Vidjeti HR Business Partner (m/ž) | Hifa-Oil - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹³⁴ Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglasi/b2b-sales-agent-mz-medius-360/9600>, pristup: 25. 5. 2026.

četiri sastavnice: Digital Services Centre Associate¹³⁵; složene imenice od pet sastavnica: Life Sciences Programming Team Lead¹³⁶.

Analizirajući spisak *Klasifikacija zanimanja u FBiH*,¹³⁷ od ukupno 4228 naziva zanimanja, mogli smo primijetiti da se ne navodi nijedno zanimanje na engleskom jeziku, pa tako ni ova naša, prethodno navedena. Analizirani korpus je potvrdio da su strane firme i poslovne korporacije one koje su uglavnom i potraživale radnike, te su zato objavljeni oglasi, a tako i nazivi zanimanja, nerijetko na engleskom jeziku. Izdvojeni nazivi zanimanja predstavljaju zanimanja iz ekonomskog, informatičkog i digitalnog sektora koji u svom sveobuhvatnom kontekstu uvijek podrazumijeva visok stepen znanja engleskog jezika, te se tako smatra da je prijevod na, u ovom slučaju bosanski jezik, bespotreban.

U našu analizu ulaze i nazivi zanimanja koji su kombinacija engleskog i bosanskog jezika. Jedno od tri pronađena naziva zanimanja jeste *radnici u garden centru*¹³⁸ umjesto očekivanog *radnici u vrtnom centru*. Naše istraživanje pokazuje da u nazivima vrtnih centara u Bosni i Hercegovini nesumnjivo dominira engleski naziv – *Garden Centar*, što govori o prestižu engleskog jezika, odnosno svjesnom i namjernom izboru engleskog naziva kako bi (vrtni) prodajni centar zvučao urbano i moderno. Drugi naziv zanimanja jeste *referent kontrolinga i compliance-a*¹³⁹, gdje posebno zanimljivim smatramo spoj imenice *kontroling*, koja je fonetski prilagođena bosanskom jeziku, zatim novijeg anglicizma *compliance* te pogrešno pisanje padežnog nastavka u imenici *compliance-a*, umjesto *compliancea* (Halilović, 2017, str. 139). Razlog za ovakvu formulaciju naziva zanimanja vjerovatno leži u činjenici da je ovo već ustaljen i kompaktan administrativni termin u poslovnom svijetu. Treći i posljednji primjer jeste *Junior POS/ATM tehničar*¹⁴⁰, koji u sebi sadrži engleski naziv za početnu radnu poziciju, te akronima za elektronske uređaje koji služe za

¹³⁵ Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglas/digital-services-centre-associate-mf-kpmg/9587>, pristup: 25. 5. 2026. Cijeli je oglas objavljen na engleskom jeziku.

¹³⁶ Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglas/life-sciences-programming-team-lead-mf-shc-konovo/9567>, pristup: 25. 5. 2026. Cijeli oglas je objavljen na engleskom jeziku.

¹³⁷ Vidjeti <https://fzs.ba/index.php/2016/06/14/klasifikacija-zanimanja-u-fbih-abecedni-spi-sak/>, pristup: 26. 5. 2026.

¹³⁸ Vidjeti Radnici u garden centru (m/ž) | Otoka Bambus - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹³⁹ Vidjeti Referent kontrolinga i compliance-a (m/ž) | Volkswagen Sarajevo - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹⁴⁰ Vidjeti Junior POS/ATM tehničar (m/ž) | Payten - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

bankovno plaćenje. Također je i ovdje vidljiv utjecaj engleskog jezika u tvorbenoj i sintaksičkoj strukturi.

Nazivi zanimanja koje smo u istraživanom korpusu pronašli, a direktno se odnose na nazive zanimanja koja su prevedena sa engleskog jezika su *referent za marketing i prodaju*¹⁴¹, *specijalist korisničke podrške na njemačkom i engleskom jeziku*¹⁴², *prodajni predstavnik – savjetnik u terenskoj prodaji*¹⁴³, *specijalista za korporativne poslove*¹⁴⁴, *menadžer za razvoj vještina – poduzetništvo*¹⁴⁵, što, zapravo, potvrđuje sve dosad predstavljene sheme i modele radnih složenih imenica u engleskom jeziku, odnosno njihovih prijevodnih elemenata dvočlanih i višečlanih sintagmi u bosanskom jeziku.

Iako upotreba ovakvih nizova imenica u bosanskom jeziku predstavlja prirodan proces jezičke promjene u kontekstu globalizacije, važno je zapaziti da taj proces nije bez posljedica. S jedne strane, engleski nazivi i modeli imenovanja obogaćuju bosanski jezik i olakšavaju komunikaciju u međunarodnom kontekstu. S druge strane, njihova prekomjerna upotreba može dovesti do potiskivanja autohtonih izraza i slabljenja domaćih tvorbenih obrazaca.

¹⁴¹ Vidjeti Referent za marketing i prodaju (m/ž) | Hoteli Ilidža - Klix Posao, pristup: 25. 5. 2026.

¹⁴² Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglas/specijalist-korisnicke-podrske-na-njemackom-i-engleskom-jeziku-mz-mplus-bih/9612>, pristup: 25. 5. 2026.

¹⁴³ Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglas/prodajni-predstavnik-savjetnik-u-terenskoj-prodaji-mz-novotel/9606>, pristup: 25. 5. 2026.

¹⁴⁴ Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglas/specijalista-za-korporativne-poslove-mz-lidl-bh/9590>, pristup: 25. 5. 2026.

¹⁴⁵ Vidjeti <https://posao.klix.ba/oglas/menadzer-za-razvoj-vjestina-poduzetnistvo-mz-fondacija-mozaik/9580>, pristup: 25. 5. 2026.

Zaključak

Na osnovu svega izloženog u ovoj knjizi, jasno je da između engleskog i bosanskog jezika, kada je riječ o slaganju, postoje izrazito velike razlike. One su prvenstveno uslovljene činjenicom da je riječ o dva tipološki različita jezika. Engleski, kao analitički jezik, ima oskudan morfološki sistem, što pogoduje tvorbi složenica koje u najvećem broju slučajeva nastaju direktnim povezivanjem riječi u novu leksičku cjelinu. Nasuprot tome, bosanski kao sintetički jezik, ima veoma bogat morfološki inventar, odnosno fleksijski i derivacijski sistem nastavaka, što se neposredno odražava i na tvorbu složenica te u velikoj mjeri ograničava njihovu produktivnost. Dok se u engleskom jeziku slaganjem često tvore nove riječi, kao u primjerima *blackboard* i *doghouse*, bosanski jezik u istim ili sličnim značenjima češće poseže za sintagmatskim konstrukcijama, kao što su 'školska tabla' i 'kućica za pse'.

Iako kontrastivna analiza danas ne zauzima centralno mjesto u metodologiji podučavanja stranih jezika, smatramo da se pojedine jezičke pojave i dalje mogu vrlo uspješno objasniti upravo njenom primjenom, naročito zato što ih nije moguće u cijelosti rasvijetliti jednojezičkim pristupom. U slučaju slaganja u engleskom jeziku, govornik bosanskog jezika teško može razumjeti vlastite poteškoće u tvorbi engleskih složenica ukoliko mu se ta pojava objašnjava isključivo unutar engleskog jezičkog sistema, bez uvida u strukturne razlike između dvaju jezika. Zbog toga ona i dalje ima svoje opravdano mjesto u nastavnom procesu, naročito kada je riječ o učenicima srednjih škola i studentima. U ovom kontekstu to podrazumijeva detaljniju informiranost nastavnika engleskog jezika o kontrastivnim odnosima između bosanskog i engleskog, kao i o načinima na koje se takve jezičke cjeline mogu jasno i efikasno predstaviti u nastavi. Bez eksplicitnog razumijevanja upravo tih kontrastivnih razlika ostajemo zarobljeni u krugu nerazumijevanja i doslovnog prevođenja.

Pored toga, povezivanje anglističke i bosnističke perspektive o slaganju na stranicama ove knjige može poslužiti i kao svojevrsan putokaz za buduća kontrastivna istraživanja, ne samo u oblasti drugih tipova složenica nego i u širem proučavanju jezičkih pojava. Takav pristup može doprinijeti razvoju novih metoda u razumijevanju i tumačenju jezičkih struktura, kao i unapređenju načina podučavanja i engleskog i bosanskog jezika. To je naročito važno u savremenom jezičkom kontekstu, u kojem engleski jezik ima snažan utjecaj na globalnom nivou i sve češće učestvuje u oblikovanju jezičke prakse drugih jezika, pa tako i bosanskog.

Popis literature

- Adams, V. (1973). *An introduction to modern English word-formation*. London: Longman.
- Allen, M. R. (1978). *Morphological investigations* (Doktorska disertacija). University of Connecticut. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- American Psychological Association. (2026). *Bias-free language: Gender*. APA Style. <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/bias-free-language/gender> (10. 5. 2026).
- Ančić-Obradović, M. (1973). Teorija tvorbe riječi i njena problematika. *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, 7, str. 11–52.
- Appah, C. K. I., Duah, R. A. i Kambon, O. (2017). Akan noun–verb nominal compounds: The exocentric synthetic view. *Language Sciences*, 64, str. 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2017.05.001>
- Babić, S. (1986). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, S. (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, E. (1979). Dosadašnje proučavanje složenica u hrvatskom i srpskom jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 4–5 /1, str. 17–29.
- Barić, E. (1980). Imeničke složenice s glagolskim prvim dijelom. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 6–7/1, str. 17–30.
- Barić, E. (1984/1985). O tvorenicama s elementom *sve-*. *Rasprave ZJ*, 10–11, str. 55–64.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V. i Znika, M. (1995). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V. i Znika, M. (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, E. i Malić, D. (1976). O problemu polusloženica. *Jezik*, 24/3–4, str. 90–104.
- Bauer, L. (1983). *English word-formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauer, L. (2017). *Compounds and compounding*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Bauer, L. (2019). Compounds and multi-word expressions in English. U B. Schlücker (Ed.), *Complex lexical units: Compounds and multi-word expressions*. Berlin: De Gruyter, str. 45–68.
- Bauer, L., Lieber, R. i Plag, I. (2013). *The Oxford reference guide to English morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Baugh, A. C. i Cable, T. (2013). *A history of the English language* (6th ed.). London: Routledge.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. i Finegan, E. (1999). *Longman grammar of spoken and written English*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Birtić, M. (2004). Tvorba riječi u distribuiranoj morfologiji. *Suvremena lingvistika*, 57–58, str. 105–117.
- Bisetto, A. i Scalise, S. (2005). Classification of compounds. *Lingue e Linguaggio*, 4 (2), str. 319–332.
- Booij, G. (2005). *The grammar of words: An introduction to linguistic morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Buckingham, L. (Ed.). (2016). *The status of English in Bosnia and Herzegovina*. Bristol: Multilingual Matters.
- Bulić, H. (2024). Skraćenice u SMS porukama na bosanskom jeziku. *Društvene i humanist ičke studije DHS*, 9/1 (25), str. 301–322.
- Bulić, R. (2022). *Bosanski pravopis*. Tuzla: Institut za bosanski jezik i književnost.
- Collins English Dictionary. *Brain rot*. <https://www.collinsdictionary.com/submission/793311/Brain+rot> (8. 1. 2026).
- Collins English Dictionary. (2026). *Collins English Dictionary Online*. HarperCollins Publishers. <https://www.collinsdictionary.com> (8. 1. 2026).
- Collins English Dictionary. *Content creator*. (2026). <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/content-creator> (8. 1. 2026).
- Collins English Dictionary. *Zoom fatigue*. (2026). <https://www.collinsdictionary.com/submission/22949/Zoom+fatigue> (8. 1. 2026).
- Cowan, N. (2001). The magical number 4 in short-term memory: A reconsideration of mental storage capacity. *Behavioral and Brain Sciences*, 24 (1), str. 87–114.
- Cvijetić, D. (2017). *Ježene kože*. Sarajevo: Buybook.
- Čirgić, A., Pranjković, I. i Silić, J. (2010). *Gramatika crnogorskoga jezika*. Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore.
- Ćorić, B. (2008). *Tvorba imenica u srpskom jeziku (odabrane teme)*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.
- Deacon, R. (1976). *A biography of William Caxton: The first English editor, printer, merchant and translator*. Frederick Muller.
- Durmišević, E. (2023). *Univerbacija u bosanskom jeziku*. Sarajevo: Slavistički komitet.
- Enciklopedijski leksikon Mozaik znanja* (1972). Beograd: Interpres.

- Fabb, N. (1998). Compounding. U A. Spencer i A. M. Zwicky (ur.), *The handbook of morphology*, str. 66–83, Oxford: Blackwell.
- Filipović, M. i Menac, A. (2005). *Engleski element u hrvatskom i ruskom jeziku*. Zagreb: Školska knjiga.
- Finkbeiner, R. i Schlücker, B. (2019). Compounds and multi-word expressions in the languages of Europe. U B. Schlücker (ur.), *Complex lexical units: Compounds and multi-word expressions*, str. 1–44, De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110632446-001>
- Glassdoor. (2026). *Glassdoor job search*. <https://www.glassdoor.co.uk/Job/index.htm>
- Grebović, S. (2003). Skraćenice u bosanskom jeziku. *Pismo*, 1, str. 59–71.
- Halilović, S. (2017). *Pravopis bosanskoga jezika*. Sarajevo: Slavistički komitet.
- Halilović, S., Palić, I. i Šehović, A. (2010). *Rječnik bosanskoga jezika*. Sarajevo: Filozofski fakultet u Sarajevu.
- Haspelmath, M. (2002). *Understanding morphology*. London: Arnold Publishers.
- Haspelmath, M. i Sims, A. D. (2010). *Understanding morphology* (2nd ed.). London/New York: Routledge.
- Horvat, M. (2012). Slavensko rječotvorje. (*Słowotwórstwo słowiańskie: system i tekst*. Prace Komisji Słowotwórczej przy Międzynarodowym Komitecie Slavistów. Seria 13. Pod redakcją Jerzego Sierociuka. Poznań: Poznańskie towarzystwo przyjaciół nauk, 2012.; *Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima*. Zbornik radova sa četrnaeste međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista. Gl. ur. Rajna Dragičević. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 38 (2), str. 496–501.
- Horvat, M. i Ramadanović, E. (2012). O složenicama i sraslicama (na primjerima iz Voltićeva *Ričoslovnika*). *Filologija*, 58, str. 133–161. <https://hrcak.srce.hr/98054> (30. 3. 2026)
- Horvat, M. i Štebih Golub, B. (2012). Tvorba riječi u hrvatskim dopreporodnim gramatikama. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 38 (2), str. 295–326.
- Howard-Hill, T. H. (2006). Early modern printers and the standardization of English spelling. *The Modern Language Review*, 101 (1), str. 16–29.
- Hrvatski jezični portal* – <https://hjp.znanje.hr/> (23. 5. 2026).
- Huddleston, R. i Pullum, G. K. (2002). *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Iordăchioaia, G. i Werner, M. (2020). Introduction: Compounds between words and phrases. *Word Structure*, 13(2), str. 127–141. <https://doi.org/10.3366/word.2020.0164>
- Jahić, Dž., Halilović, S. i Palić, I. (2000). *Gramatika bosanskoga jezika*. Zenica: Dom štampe.

- Jazić, A. i Kapetanović, M. (2024). *Aeromodelarstvo: sport, hobi, strast, životna škola*. Visoko: Aeroklub "Izet Kurtalić".
- Jovanović, V. (2016). Vezane osnove domaćeg (slovenskog) porekla u morfemskoj i tvorbenoj strukturi srpskog jezika. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 59/1, str. 103–113.
- Kalajdžisalihović, N. (2017). Priority lexical domains in contemporary English for aviation. In I. Čirić-Fazlija (Ed.), *Word, context, time: Proceedings*. Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, str. 98–110.
- Kalajdžisalihović, N. i Naumoska, A. (2022). *English in aviation: A content and language integrated approach*. Sarajevo: Dobra knjiga.
- Kapetanović, A. (2007). Jesu li endocentrične imeničke složenice tvorbeno inovacija hrvatskog jezika 19. stoljeća?. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 33 (1), str. 235–243.
- Karavdić, Z. (2021). *Bibliografija radova o bosanskom jeziku 1990-2020*. Knjiga 26. Univerzitet u Sarajevu. Sarajevo: Institut za jezik.
- Katamba, F. (1993). *Morphology*. London: Macmillan Press.
- Kiršova, M. (1993). O nekim vrstama srpskohrvatskih imeničkih složenica. *Naš jezik*, 29, str. 182–196.
- Klajn, I. (2002). *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku: Deo 1, Slaganje i prefiksacija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Matica srpska.
- Klasifikacija zanimanja u FBiH* – <https://fzs.ba/index.php/2016/06/14/klasifikacija-zanimanja-u-fbih-abecedni-spisak/> (26. 5. 2026).
- Klix.ba* – <https://www.klix.ba/> (25. 5. 2026).
- Kukić, M. E. (2022). Kontrastivna analiza tvorbenih procesa derivacije i fleksije u engleskom i srpskom jeziku. *Reči (Beograd)*, 14(15), str. 50–66. <https://doi.org/10.5937/reci2215050K>
- Kuna, B. (2012). Nazivlje u tvorbi riječi. *Filologija*, 46–47, str. 165–182.
- Lieber, R. (1983). Argument Linking and Compounds in English. *Linguistic Inquiry*, 14 (2), str. 251–285.
- Lieber, R. (1992). *Deconstructing morphology: Word formation in syntactic theory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lieber, R. (2004). *Morphology and lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lieber, R. (2010). *Introducing morphology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lieber, R. i Štekauer, P. (ur.). (2009). *The Oxford handbook of compounding*. Oxford: Oxford University Press.
- Lipka, L. (1992). *An outline of English lexicology: Lexical structure, word semantics, and word-formation*. Tübingen: Max Niemeyer.

- Malenica, F. (2021). *Sintetske složenice i tematske uloge u engleskom i hrvatskom jeziku* (Doktorska disertacija) Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:746294> (15. 5. 2026).
- Marchand, H. (1969). *The categories and types of present-day English word-formation* (2nd revised edition). München: C. H. Beck.
- Matthews, P. H. (1991). *Morphology* (Cambridge Textbooks in Linguistics) (2nd edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Marjanović, S. (1999). Skraćeničke složenice i ortografska norma. *Naš jezik*, 33/1–2, str. 47–55.
- Marković, I. (2010). Hrvatske koordinativne složenice. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 36/1, str. 71–95.
- Mihaljević, M. i Ramadanović, E. (2006). Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 32 (1), str. 193–211.
- Mikić Čolić, A. (2021). *Neologizmi u hrvatskome jeziku*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera.
- Mikić Čolić, A. i Bošnjak, M. (2020). Vezani leksički morfemi – od norme do uporabe. U M. Glušac (ur.). *Zbornik radova sa znanstvenog skupa Od norme do uporabe 2*. Osijek – Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Hrvatska sveučilišna naklada, str. 297–325.
- Milojević, J. (1992). Imeničke složenice sa glagolskom komponentom u srpskohrvatskom jeziku. *Južnoslavenski filolog*, 48, str. 35–66.
- Merriam-Webster. (2026). *Website*. U *Merriam-Webster.com dictionary*. Sa <https://www.merriam-webster.com/dictionary/website> (6. 6. 2026.)
- Munat, J. E. (2003). When is a noun string a phraseological unit? *Recherches anglaises et nord-américaines*, 36(2), str. 31–47.
- Muratagić-Tuna, H. (2005). *Bosanski, hrvatski, srpski aktuelni pravopisi: Sličnosti i razlike*. Sarajevo: Bosansko filološko društvo.
- Nikolić, B. (1972). Osnovni principi tvorbe reči u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku. *Naš jezik*, 19/4–5, str. 273–286.
- Olsen, S. (2000). Composition. U G. Booij, C. Lehmann i J. Mugdan (ur.), *Morphology*. De Gruyter, str. 897–915.
- Oxford English Dictionary. (2026). *Endo-*, prefiks. U *OED Online*. https://www.oed.com/dictionary/endo_prefix (8. 1. 2026).
- Oxford English Dictionary. (2026). *Exo-*, prefiks. U *OED Online*. https://www.oed.com/dictionary/exo_prefix (8. 1. 2026).
- Palić, I. (2024). *Gramatika bosanskoga jezika. Sintaksa*. Knjiga 1. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik.

- Palić, I. (2025). *Gramatika bosanskoga jezika. Sintaksa*. Knjiga 2. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik.
- Pertejo, P. N. (2003). Adjectival participles or present participles? *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 16, str. 203–220.
- Piper, P., Antonić, I., Ružić, V., Tanasić, S., Popović, Lj. i Tošović, B. (2005). *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica u redakciji Milke Ivić*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU – Beogradska knjiga – Matica srpska.
- Plag, I. (2003). *Word-formation in English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Plag, I. (2018). *Word-formation in English* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Plata.ba – <https://www.plata.ba/> (25. 5. 2026).
- Pranjeković, I. i Badurina, L. (2022). Koordinacija i složene strukture. *Jezikoslovlje*, 23 (2), str. 185–192.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. i Svartvik, J. (1985). *A comprehensive grammar of the English language*. Longman.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. i Svartvik, J. (2004). *A comprehensive grammar of the English language*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Riđanović, M. (1986). *Jezik i njegova struktura*. Sarajevo: Svjetlost.
- Riđanović, M. (2007). *Praktična engleska gramatika*. Sarajevo: Šahinpašić.
- Roeper, T. i Siegel, M. E. (1978). A lexical transformation for verbal compounds. *Linguistic Inquiry*, str. 199–260.
- Scalise, S. i Bisetto, A. (2009). Classification of compounds. U R. Lieber i P. Štekauer (ur.), *The Oxford handbook of compounding*. Oxford University Press, str. 34–53.
- Schlücker, B. i Plag, I. (2011). Compound or phrase? Analogy in naming. *Lingua*, 121(9), str. 1539–1551. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2011.04.002>
- Selkirk, E. (1982). *The syntax of words*. Cambridge: MIT Press.
- Silić, J. i Pranjeković, I. (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Silić, J. i Pranjeković, I. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skok, P. (1971). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga I. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šehić, F. (2025) *Auslanderska berlinologija*. Novi Sad: Kulturni centar Novog Sada.
- Šehović, A. (2012). Skraćivanje riječi u kratkim tekstualnim porukama (SMS-ovima) na bosanskom jeziku. *Gradovrh, časopis za književno-jezična, društvena i prirodnoznanstvena pitanja*, 9/9, str. 103–113.
- Šehović, A. (2016). Skraćivanje riječi na internetskim forumima. U B. Tošović i A. Wonisch (ur.). *Wortbildung und Internet*. Institut für Slawistik der Karl-Fran-

- zens-Universität, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee, Graz, str. 405–418.
- Stevanović, M. (1964). *Gramatika srpskohrvatskog jezika*. Beograd: Nolit.
- Stevanović, M. (1971). *Gramatika srpskohrvatskog jezika*. Cetinje: Obod.
- STUFEK. (2026). Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici. Zenica. <https://ff.unze.ba/stufek-2026/> (16. 3. 2026).
- Štasni, G. i Bošnjaković, Ž. (2018). Složenice s nultim sufiksom u Vukovom *Srpskom rječniku* (1818) i njihovi nemački i grčki ekvivalenti. *Folkloristika*, 3/2, str. 37–53.
- Tafra, B. (2014). Derivatem i leksem. *Suvremena lingvistika*, 40 (77), str. 77–90.
- Tafra, B. i Košutar, P. (2009). Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku. *Suvremena lingvistika*, 35 (67), str. 87–107.
- Turk, M. (2013). *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi. Prilog lingvističari jezičnih dodira*. Zagreb – Rijeka: Hrvatska sveučilišna naknada – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- University of Oxford. (2025). *University of Oxford style guide*. <https://www.ox.ac.uk/about/organisation/style-guide/useful-information/inclusive-communication> (15. 5. 2026).
- Vukičević, D. (1995). O značenju imeničkih složenica. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 37, str. 145–149.
- Vulić, S. (2006). Imeničke sraslice u gradišćanskohrvatskim govorima. *Čakavska rič*, 34/1–2, str. 115–119.
- Vulić, S. (2007). Odnos tvorbe riječi prema drugim granama jezikoslovlja na primjeru gradišćanskohrvatskih idioma. *Čakavska rič*, 35 (1), str. 85–102.
- Williams, E. (1981). On the notions 'lexically related' and 'head of a word'. *Linguistic Inquiry*, 12(2), str. 245–274.
- Žepić, S. (1969). O tvorbi riječi. *Jezik*, 17 (2), str. 37–42.

Imenski indeks

A

Adams, V. 13
Allen, M. R. 16
Ančić-Obradović, M. 49

B

Babić, S. 46, 48, 50, 51, 54, 59, 62, 64, 65, 77
Badurina, L. 78
Barić, E. 47, 50, 51, 53, 54, 57, 58, 62, 64, 65, 72, 74, 76, 77, 79
Bauer, L. 14, 17, 20, 28, 31, 39
Baugh, A. C. 12
Biber, D. 15, 20, 23
Birtić, M. 46
Bisetto, A. 13, 18, 19, 31
Booij, G. 13
Bošnjak, M. 77
Bošnjaković, Ž. 59
Buckingham, L. 91
Bulić, H. 65
Bulić, R. 62, 63

C

Cable, T. 12
Cowan, N. 39
Cvijetić, D. 59, 62, 64, 71–73

Č

Čirgić, A. 48

Ć

Ćorić, B. 62, 64

D

Deacon, R. 20
Durmišević, E. 45, 48

F

Fabb, N. 13, 19
Filipović, M. 91
Finkbeiner, R. 31

G

Grebović, S. 65

H

Halilović, S. 48, 50, 55, 57, 59, 62, 63, 65, 71, 72, 75, 80, 95
Haspelmath, M. 16, 17, 21, 23
Horvat, M. 46, 49, 57, 64, 65
Howard-Hill, T. H. 20
Huddleston, R. 23

I

Iordăchioaia, G. 31

J

Jahić, Dž. 48, 50, 55, 57, 65, 71, 75
Jovanović, V. 76
Jazić, A. 45

K

Kalajdžisalihović, N. 45
Kapetanović, A. 80
Kapetanović, M. 45

Karavdić, Z. 49

Katamba, F. 14

Kiršova, M. 50, 57

Klajn, I. 46, 48, 50, 51, 55, 57–61, 63–79

Košutar, P. 46, 48

Kukić, M. E. 12

Kuna, B. 46

L

Lieber, R. 14, 17, 18, 22, 28

Lipka, L. 31

M

Malenica, F. 18

Malić, D. 62

Marchand, H. 13, 46

Marjanović, S. 65

Marković, I. 51, 63, 78, 79

Matthews, P. H. 13

Menac, A. 91

Mihaljević, M. 47

Mikić Čolić, A. 46, 77

Milojević, J. 51

Munat, J. E. 31

Muratagić-Tuna, H. 52, 62

N

Naumoska, A. 45

Nikolić, B. 53, 79

O

Olsen, S. 14

P

Palić, I. 48–50, 55, 57, 59, 65, 71, 72, 75, 80

Piper, P. 74

Plag, I. 13, 17, 31, 39

Pranjeković, I. 47, 48, 54, 55, 76–78

Pullum, G. K. 23

Q

Quirk, R., 14, 15, 20, 22, 23, 27, 37

R

Ramadanović, E. 47, 57, 64, 65

Riđanović, M. 13, 16, 26

Roeper, T. 18, 28

S

Scalise, S. 13, 18, 19, 31

Schlücker, B. 31, 39

Selkirk, E. 17, 46

Siegel, M. E. 18, 28

Silić, J. 47, 48, 54, 55, 76, 77

Sims, A. D. 21, 23

Skok, P. 59, 60, 75

Stevanović, M. 46, 47, 50, 51, 53, 65, 79

Š

Šehić, F. 62, 77

Šehović, A. 59, 65, 72, 80

Štasni, G. 59

Štebih Golub, B. 46

Štekauer, P. 18, 22

T

Tafra, B. 46, 48

Turk, M. 79

V

Vukičević, D. 50, 53

Vulić, S. 46, 64

W

Werner, M. 31

Williams, E. 17

Ž

Žepić, S. 46

Predmetni indeks

A

atribucija 19, 26, 31

B

bahuvrihi 16

C

crtica 9, 18, 20, 52, 62, 63

Č

član 24, 27, 36, 51, 54, 55, 79

upravni 15, 17–19, 22, 23, 25, 26, 28, 30,
32, 36–38, 40, 75, 78, 79, 82–89

zavisni 15, 17, 18, 21–23, 25–28, 38

F

Feature Percolation Convention IV 17

formantni 65, 66

granični/a, o

područje 48

položaj 46

slučaj 8, 57

tip 71

vrijednost 58, 60, 61, 65

I

imenica 10–13, 15, 17, 18, 20, 21, 23–41,
43, 44, 50, 55–59, 62, 63, 65, 67, 69–
75, 80, 82–93, 95

niz 18, 20, 21, 32–34, 38, 86, 96

složena (složenica) 7–41, 43, 45–48, 50–
90, 93–98

endocentrična 15, 16, 19, 25, 39, 40, 53,
79–81, 84

egzocentrična 15, 16, 19, 39–41, 53, 79,
80, 90

imperativna 51, 74, 75, 79

koordinirana 24, 51, 78, 79

korijenska 18, 25–27, 51, 81, 82

neimperativna 74, 75

nesufiksalsna 55, 56, 58

sintetska 11, 18, 19, 25, 28–31, 52, 82, 83

skraćenička 55, 56, 65, 66

subordinirana 19, 28, 51, 78, 79

složeno-sufiksalsna 53, 58, 67, 73

interfiks 51

nulti 10, 57, 64, 71

K

kalk 57, 70, 75

kognitivno opterećenje 39

kohezija

fonološka 21

morfološka 17, 22

sintaksička 22

komplement 30,

koordinacija 19, 31, 78

koordinaciona elipsa 24

kriterij 14, 15, 21–25, 28, 39, 49, 52–55,
63–67, 77

morfološki 15, 16, 25, 53, 56, 58, 66, 67,
73, 77

ortografski 15, 20, 52

semantički 15, 25, 52, 53, 56, 79

sintaksički 15, 18, 25, 51–53, 56, 77

tvorbeni 56, 77

L

left-headed 17

M

morfosintaksički lokus 17, 25

O

ortografija 20, 62, 93

osnova 10, 14, 17, 45, 48, 50, 51, 57–59,
67, 73, 75, 76

brojevnica 72–74

glagolska 59, 60, 67, 69, 71, 72, 74–76, 78

imenička 54, 60, 67–72, 75

pridjevska 54, 69–71

priloška 54, 75, 76

zamjenička 72

vezana 76, 77

P

polusloženica 9, 20, 48, 50, 52, 55, 56,
62–64, 67, 68, 75, 78

pravopis 52, 62, 65, 77, 93

preobličavanje riječi 58, 61

preuzimanje tvorbenog modela 91, 92

prevedenica 58, 67

prijevodni ekvivalent 8, 9, 35, 36, 81–88,
90

R

radna titula 11, 32, 34–39, 86–88, 90

referencijalno 21

Right-Hand Head Rule 17

right-headed 17, 25

S

sastavnica 15–26, 30–40, 51, 53, 58, 63,
65, 67, 72, 73, 78, 79, 84, 86, 90, 94, 95

semantička/i

analiza 58, 60, 61

centar 16, 25, 40

slaganje 7–9, 11–13, 15, 19, 43–52, 54,
56, 57, 59, 64, 67, 68, 72, 81, 86, 91,
93, 97, 98

čisto 47, 48, 52, 56–58, 61, 73

nesufiksno 56, 57

spojnik 10, 51, 55, 57, 59, 67–75

nulti 55, 73,

sraslica 55, 56, 64, 65, 67, 70, 75

srastanje 47–49, 56, 64

subordinacija 19, 28, 30

T

tvorba 7, 9, 10, 16, 17, 19, 39, 43, 45–52,
60, 65–67, 69, 70, 77, 81, 97

riječi 12, 15, 43, 53–55, 57, 58, 78

složeno-sufiksno 47, 48, 52, 57–59, 61

tvorbeni

način 47–50, 55–58, 60, 61, 64, 67, 68

postupak 8, 9, 47–50, 56, 67, 68, 72

tip 14, 15, 25–27, 40, 41, 54, 59, 60, 69–71,
73, 75, 82

O autoricama

Melisa Okičić vanredna je profesorica na Odsjeku za anglistiku Univerziteta u Sarajevu – Filozofskog fakulteta. Bavi se engleskim kao jezikom struke, usvajanjem jezika i savremenim engleskim jezikom. Njen autorski rad ima aplikativnu i nastavnu orijentaciju, s ciljem da teorijske okvire i kompleksne jezičke sadržaje približi studentima engleskog jezika kojima je bosanski maternji jezik. Autorica je monografija *Do you speak Euro-English: Engleski u zakonodavstvu Evropske unije* (2020) i *Jezik engleskih zakona: Praktični vodič za studente anglistike i studente prava* (2025) te više naučnih i stručnih radova.

Elma Durmišević vanredna je profesorica birana na oblasti za savremeni bosanski, hrvatski i srpski jezik i lingvistiku na Odsjeku za bosanski, hrvatski i srpski jezik Univerziteta u Sarajevu – Filozofskog fakulteta. Bavi se tvorbom riječi, pragmalingvistikom, stilistikom, sociolingvistikom i analizom diskursa. Objavila je preko trideset naučnih i stručnih radova u domaćim i inostranim časopisima i zbornicima te bila urednica zbornika. Učestvovala je na više naučnih skupova, konferencija, kongresa, okruglih stolova u zemlji i inostranstvu, bila članica i predsjednica organizacionih odbora. Voditeljica je Odjeljenja za jezik Biblioteke *Bosnistika* Slavističkog komiteta BiH, kao i članica redakcija nekoliko lingvističkih časopisa i zbornika. Učestvovala u lingvističkim projektima kao voditeljica i članica tima. Autorica je monografije *Univerbacija u bosanskom jeziku* (2023), a koautorica e-knjige *Sarajevski korpus SMS poruka na bosanskom jeziku* (2023), *Rječnika bosanskih slivenica* (2025) te bibliografije *Analiza diskursa i kritička analiza diskursa u Bosni i Hercegovini (1999–2025)* (2026).

